

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (FELSEFE TARİHİ)
ANABİLİM DALI

GABRİEL MARCEL'DE "BAĞLANMA"

DOKTORA TEZİ

FULYA BAYRAKTAR

ANKARA – 2004

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ (FELSEFE TARİHİ)
ANABİLİM DALI

GABRIEL MARCEL'DE "BAĞLANMA"

DOKTORA TEZİ

FULYA BAYRAKTAR

TEZ DANIŞMANLARI

PROF.DR. KENAN GÜRSOY

PROF.DR. MURTAZA KORLAELÇİ

ANKARA – 2004

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	3
ÖNSÖZ	5
GABRIEL MARCEL	8
GİRİŞ	16
BİRİNCİ BÖLÜM	
“BAĞLANMA” AÇISINDAN MARCEL FELSEFESİNİN	
TEMEL KAVRAMLARI	
I-A-Sahip olmak, Varlık Olmak, Problem, Sır, Birincil ve İkincil Refleksiyon	23
I-B-1-Varlık ve Var oluş (katılma)	34
I-B-2-Var oluş ve Bağlanma	44
I-B-2-a)ben-nesne (şey) ilişkisi	49
I-B-2-b)ben-o ilişkisi	51
I-B-2-c)ben-sen ilişkisi (öteki, hazır olma, hazırda olma kavramları) ve ben-Sen ilişkisi	53
İKİNCİ BÖLÜM	
“BAĞLANMA”NIN ETİK ANLAMI	
II-A-Bağlanmanın Getireceği Ahlâkî Boyut (umut, güven, sadâkat , iman)	62
II-B-Bağlanma ve Hürriyet Problemi	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“BAĞLANMA”NIN AÇILIMLARI

III-A-Din Felsefesi	91
III-B-Toplum Fikri	103
SONUÇ	112
ÖZET	116
ABSTRACT	117
KAYNAKÇA	118

KISALTMALAR

B. H.	Being and Having
M. J.	Metaphysical Journal
M. B.	The Mystery of Being
C. F.	Creative Fidelity
P. M.	Problematic Man
H. V.	Homo Viator
D. W.	The Decline of Wisdom
P. E.	The Philosophy of Existentialism
T. W. B.	Tragic Wisdom and Beyond
M. A. M. S.	Man Against Mass Society
E. B. H. D.	The Existential Background of Human Dignity
R. M.	Royce's Metaphysics
T. P. G. M.	Two Plays by Gabriel Marcel
T. C. F. P.	Twentieth – Century French Philosophy
T. C. C. P.	Twentieth – Century Continental Philosophy
I. M. E.	Introduction to Modern Existentialism
A. g. e.	Adı geçen eser
A. g. m.	Adı geçen makale
C.	Cilt
S.	Sayı
s.	Sayfa

Çev.	Çeviren
Trans.	Translator
Ed.	Editör
Comp.	Company
Vol.	Volume

ÖNSÖZ

Bağlanma (engagement), kelime anlamı ile, bir bağlılık veya taahhüt ifade eden söz veya ahittir. Bu kavram, özellikle ahlâk felsefesinde, kişinin kendisini gerçekleştirme süreci açısından önemli ve özel bir yer işgal etmektedir. İnsanı insan kılan maneviyatının bir parçası olan bağlanma hâli, insanın psikolojisi açısından olduğu kadar, onun ahlâkî yaşayışı açısından da değerlendirilmesi gereken bir hâldir.

Filozoflar, felsefe tarihi boyunca insan'ı farklı biçimlerde değerlendirmişler ve ahlâk felsefelerini, insana yükledikleri anlam çerçevesinde geliştirmişlerdir. İnsanı yalnızca bir beden varlığı olarak değil, aynı zamanda ahlâkî bir varlık olarak ele almak; onu bilinç sahibi olan bir varlık olarak, değer duygusu olan bir varlık olarak, tavır takınan, belirleyen, isteyen, seven veya inanan bir varlık olarak ele almak anlamlarına gelebilir. Bütün bunlar temelde insanın yönelmesi ile ilgilidir. Yani ben'in, ben'e veya başkası'na yönelmesi ile. Bu yönelme hâli, yalnızca insan psikolojisinin konusu olmayıp, felsefenin ve dinin de konusu olmuştur. Zira dinlerde, Tanrı'nın muhatabı insandır ve kendisine yöneltilen hitaba yönelerek, bağlanarak, iman ederek veya teslîm olarak cevap veren de yine insandır.

Şüphesiz bu hâller insan psikolojisini derinden etkiler. Bununla birlikte onun dinî ve ahlâkî hayatını belirler. İnsanı ve onun ahlâkî varlığını, var oluşunu, bağlanma hâli çerçevesinde değerlendirmek, bir ahlâk kişisi

olarak insanı değerlendirmek demektir. Zira bağlanma, ahlâkî hayatın hem ilk, hem de son noktasıdır.

Ahlâk felsefesinin bu temel kavramını, kendi felsefî sistematiğinin temelinde bulabileceğimizi ve bütün sistemini bu kavram çerçevesinde değerlendirebileceğimizi düşündüğümüz Gabriel Marcel felsefesi ve bağlanma kavramının bu felsefedeki anlamı, bu nedenle çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir.

“Bağlanma” Marcel felsefesinde, insanın var oluşunun ta kendisidir. Ona göre bağlanma, bir yargı olmanın ötesinde, var olmanın ta kendisi olduğu için, hem metafizik-ontolojik, hem de ahlâkî bir ben tasarımı ile karşılarız. İnsanı; anlamını başkasından gelen yanıtta bulan bir “cevap-çağrı” olarak değerlendiren Marcel, “bağlanmanın” olduğum ve olmam gereken ile hürriyetim ve sorumluluğumun kesiştiği noktada bulunduğunu, tıpkı semavî dinlerde olduğu gibi hürriyetimin bağlandığım yerde olduğunu, ve varlığı kavramam için gereken var oluş tecrübesinin bağlanma olduğunu söyler. Bu noktada, bağlanma kavramının etik anlamını irdelerken, onun hürriyet ile olan ilişkisine de değinilecektir. Zira hürriyet, ilk bakışta kayıtsızlık gibi algılanılıyor ise de, insanın asıl hürriyetinin bağlanmasında olduğunu ifade eden Marcel, tam bir kaosa ve anarşizme gidebilecek olan bir hürriyet anlayışını da yeniden değerlendirmiş, toplumun devamı ve düzeni, insan varlığının anlamı açısından da değerleri yeniden gözden geçirmiştir. Zira ahlâk, her şeyden önce bir değere “bağlanma”dır.

Bir değere bağlanma, başkasının beni'ne bağlanma veya Mutlak bir Sen'e bağlanma biçimlerinde incelenebilecek olan bağlanma, bağımlılık değildir. O, hür bir harekettir. Bir ahlâk felsefesi problemi olarak bağlanma hareketi, Marcel felsefesinde özel bir anlam kazanarak, Marcel'in kendi kavramları çerçevesinde değerlendirildiğinde bir problem olmaktan çıkmış ve bir sır olarak belirlenmiştir.

“Bağlanma”ya bu tarz bir anlam yüklenmesi ile oluşabilecek muhtemel suallere, yine bu anlam çerçevesinde cevap verebilmiş olmak ve “bağlanma sırrı” çerçevesinde Marcel felsefesini yeniden değerlendirebilmek ve bu tarz bir değerlendirme içinde “bağlanma sırrı”nın işaret etmiş olabileceği yeni bir tarz ahlâk felsefesi ve din felsefesine dikkat çekebilmiş olmak ümidi ile bu çalışmayı gerçekleştirdiğimizi belirtmeliyiz.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, başlangıçtan itibaren karşılaştığım bütün güçlüklerin çözümlenmesinde sabırla, her türlü yardım ve desteği sağlamış olan, çalışmam boyunca ilgi, teşvik ve rehberliğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Kenan Gürsoy'a, bu çalışmayı son derece hür bir ortam içerisinde gerçekleştirebilme imkânı sağlamış olan Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi'ye ve vermiş olduğu destek için Prof. Dr. Mehmet Bayraktar'a burada teşekkürü zevkli bir görev saymaktayım.

Ayrıca, her şeyin olduğu gibi, bu çalışmanın yükünü de benimle paylaşan eşime, aileme ve yardımlarını esirgememiş olan değerli dost Öğr. Gör. A. Cemal Kaya'ya da teşekkür ederim.

GABRIEL MARCEL (1889-1973)¹

Var oluş felsefesinin, özellikle de dindar var oluş felsefesinin önde gelen isimlerinden biri olan Fransız filozof, besteci, oyun yazarı ve eleştirmeni olan Gabriel Marcel, 1889'da Paris'te doğdu. Çeşitli kültürel organizasyonlarda idarecelik yapan babası, Katolikliği terk etmiş bir agnostikti. Marcel henüz dört yaşında iken annesini kaybetti ve daha sonra babası ile evlenen ve bir Yahudi olan teyzesi tarafından büyütüldü. Kierkegaard'ın (1813-1855) estetik hayat aşaması dediği bir tarzda yaşayan babasının tersine teyzesi tamamen etik bir hayat tarzını benimsemişti. Ancak birbirine tezat olan bu görüşlerin hiçbirisi Marcel'i tatmin etmedi ve o, daha sonra, 40 yaşında döndüğü ve daha yüksek bir aşama olan dînî bir hayatı seçti. (1929 yılında Katolikliğe geçti.)

Marcel'in çocukluğu, evde fiziksel olarak bulunan bir teyze ve ölmüş olmasına rağmen spritüel anlamda mevcut olan bir anne arasındaki, görünenle görünmeyen arasındaki bir diyalektik içinde geçti. Marcel, kendisi hakkında çok az görsel hatıraya sahip olduğu annesinin, bir ömür boyu ve sırlı bir şekilde kendisiyle birlikte olduğunu söyler. Belki de bu durumun Marcel'i sadâkatin, umudun ve imanın sınırlarını araştırmaya sevk ettiğini düşünmek çok yanlış olmaz. Marcel kendi çocukluğunu “çöl bir evren” olarak tanımlar. Ailesine duyduğu sevgiye rağmen hayatı, annesinin ölümü ile gölgelenmişti.

¹ Gabriel Marcel, An Essay in Autobiography, P.E., s.104-128

Ayrıca akademik anlamda mükemmellik adına insanî olandan uzaklaştıran bir eğitimin de kendisini öfkelenirdiğini söyler Marcel. Ve bu durumların onu kendine, felsefî idealizmin soyutlayan dünyasında bir sığınak aramaya sevk ettiğini belirtir. Marcel, 1906'da Sorbonne'a felsefe öğrencisi olarak girdiğinde, kendisini en çok etkileyen hocasının Bergson olduğunu, ancak daha sonra, Bradley ve Royce gibi idealist filozofların etkisini daha çok hissettiğini söyler. Fakat bu etki de uzun sürmemiştir. I. Dünya savaşı Marcel'in idealizm konusundaki düşüncelerini değiştirdi ve onu başka bir yöne itti. Marcel, I. Dünya savaşı sırasında bir kızılhaç görevlisi olarak hizmet etti. Buradaki görevi, yaralanan, kaçan, yakınlarını arayan askerler hakkında bilgi toplamaktı. Bu görevi sırasında gördüğü insanlar ona, idealist felsefenin, insan varlığının somut durumlarını ifade edemeyeceği fikrini verdi. Zira Marcel'in daha sonra adına "soyutlama ruhu" diyeceği bir tavır, bir kimsenin özel ve somut durumunu göz ardı ediyordu. Meselâ kaçan bir asker, yalnızca bir olay değil, bir isim, bir çehre, bir insandı her şeyden önce. Böylece Marcel felsefesini somut ve var oluşsal bir yönde kurmaya başladı.²

Batının muhtelif pozitivizm tarzları, materyalizm ve analitik felsefenin etkisi altında olduğu bir dönemde Marcel, aşk, sadâkat, iman ve umut yoluyla varlık sırrı'na ulaştıran yolu işaret etti. İnsana vurgu yaparken, diğer var oluş filozoflarından daha çok, insanın bireysellikten ziyade birliktelikte hür olduğunu vurguladı. Birlikte var oluş, felsefesinin çerçevesini çizerken,

² Arthur Hübscher, Çağdaş Filozoflar, s.121

bağlanmak, onun en temel var oluş tecrübesi oldu. **Benden çok bize dikkat** çekti. Bu arada felsefenin itici gücünün şüphe değil, sır karşısında duyulan merak olduğunu söyledi.

Kendisi bir var oluşçu filozof olarak adlandırıldı ama Jaspers (1883-1969) ve Heidegger (1889-1976) gibi o da bu tanımlamayı reddetti. Zira donmuş ve statik bir şey olmayan insan var oluşunu incelemekle birlikte, kendisini bir izmle kayıtlı hissetmek istemedi. Kendisi hakkında bir kitap hazırlayan Pietro Prini'nin bu çalışması için yazdığı bir mektupta şöyle der: "Beni tehlikeli var oluşçuluk etiketi ile sınırlamadığınız için teşekkür ederim. Çünkü ben çağımızda, dinsel yaşam, din olgusu, inanç ve hakikat, dinsizlik gibi kavramları yeniden gözden geçirmek; bunu yaparken de çıkış noktası olarak var oluş felsefesinden hareket etmek ve ele aldığım sorunları 20. yy'ın koşulları içinde değerlendirmek amacıyla olmuşumdur."³ Ayrıca Marcel, kendisi için mutlaka bir tanımlama yapılacaksa, kendisine Yeni Sokrates'ci denmesini tercih etmiştir.⁴ (Sokrates: M.Ö. 469-399) Çünkü "kimim ben" sorusu Marcel'in temel felsefi sorusudur. Ancak bu sorunun soruluş koşulları ve cevap denemeleri de oldukça farklıdır. Yine de Marcel'in felsefesinin bir keşif ve diyalog felsefesi olduğu düşünülürse, kendisini neden böyle adlandırdığı anlaşılabilir. Fakat onun bir Sokrates'ci ise, sadece sıradan insanlarla konuşması, onlara sorular sorarak kendini buldurması faaliyetinde bulunan bir filozof olması gerektiği, felsefi günlükler, denemeler ve oyunlar

³ Nejat Bozkurt, 20. y.y. Düşünce Akımları, s.134

⁴ Roger Verneaux, Egzistansiyalizm Üzerine Dersler, s.78

yazmamış olması gerektiği düşüncesiyle, Sokrates'ci olarak tanımlanmasının benimsenmediğini de vurgulamalıyız. Marcel'i, Sartre'cı (1905-1980) anlamda olmayan ama dindar bir var oluş felsefesi adı altında anmak bir gelenek olmuştur.

Marcel'in felsefesinin merkezinde, ilişkiler ağı içerisinde betimlenmeye çalışılan insan realitesi yer almaktadır. Ancak bu insan, doğanın bir uzantısı olarak veya ontik bir gerçeklik olarak değil, öteki ile kurduğu etik ilişki bağlamında irdelenmeye çalışılmaktadır. Öteki kimdir ve onunla kurulacak olan ilişki ne tür bir ilişkidir, sorusu, bu felsefenin her merhalesinde güncelliğini sürdürür.

Bütün ilgisini, bireyin somut yaşam tecrübelerine yönelten Marcel, aynı zamanda bir sistem fikrinin de hep karşısında olmuştur. Bu nedenle onun felsefesini sistemli bir biçimde serimlemek her zaman çok güç olmuştur. Ancak genellikle onun felsefesinin temel yanları vurgulanmıştır. 20. yüzyılın ilk var oluş filozofu olarak bilinen Marcel,⁵ aynı zamanda Fenomenolojinin de kendine özgü bir biçimde temsilcisi olmuştur, ve ilk Fransız fenomenologu olarak da tanımlanır.⁶ Fenomenolojinin de var oluş felsefesinin de kapsayıcı ve tam bir tanımını vermek oldukça güçtür. Ancak Marcel'in felsefesinin odağı insan ve insanın somut yaşantılarıdır ve sonsuzluğun kendinde yansıyabileceği tek ayna da bu yaşantılardır. İnsan, kendini öteki ile olan ilişki hâlinde somut olarak ortaya koyabilir ve asıl var oluş budur. Bu nedenle

⁵ J.M.Bochenski, Çağdaş Avrupa Felsefesi, s.214

⁶ Nejat Bozkurt, A.g.e., s.141

Marcel, bir fenomenolog olarak tanımlanır. Yoksa Husserl’ci anlamda bir fenomenolojiden bahsettiği için değil. Var oluş filozofu oluşu için yapılacak değerlendirmeler ise mâlumdur. Ona göre hayat, sürekli kendini oluşturarak yürünen kutsal bir yol, var oluş ise Mutlak Varlık’a katılmaya giden bir yolculuktur.

Var oluş felsefelerini iki farklı yol olarak değerlendirmemize sebep olan soru şudur: “İnsan tecrübesinin sınırlarında, insanın ait olduğu ve tarihin akışını aşan bir gerçeklik düzeyi konusunda bir kanıt var mıdır?” Fazlaca basitleştirerek söyleyecek olursak, bu soruya verilen cevaplar teist var oluş felsefesi ve ateist var oluş felsefesini oluşturur.⁷ Aralarında Nietzsche (1844-1900), Camus (1913-1960) ve Sartre’in bulunduğu ateist var oluş filozofları; insanın özünde ancak zamanın akışına ait olduğunu iddia ederler. Onlara göre herhangi bir Tanrı fikri ya da insanın aşkın bir düzene katılması düşüncesi, insanın hürriyetini engeller. Kierkegaard, Dostoyevsky (1821-1881), Berdyaev (1874-1948), Jaspers, Buber (1878-1965) ve Marcel gibi teist var oluş filozofları ise, insan tecrübesinde, insan ruhunun ait olduğu ama asla tam olarak bilinemeyecek olan samimi, sonsuz, aşkın bir düzen ve bir şahitlik olduğunu savunurlar. Bu nedenle de gerçek bir hürriyet, ancak insan bu aşkınlıktan haberdar olarak yaşadığı zaman mümkün olur. Marcel, bu temel noktalarda bütün bu teist var oluş filozoflarıyla aynı şeyleri düşünüyorsa da, onu ayıran farklı kavramları ve anlamlandırmaları olduğu muhakkaktır.

⁷ Sam Keen, Gabriel Marcel, s.6

Marcel, bir filozof olduğu kadar, önemli bir oyun yazarıdır aynı zamanda. Felsefesini oyunlarından ayırmak imkânsızdır.⁸ Sartre'dan farklı olarak oyunları, planlanmış düşüncelerin takdimi konusunda popüler bir forum olmak anlamında felsefi değildir. Onlar daha çok kişilerin kendilerini içinde buldukları durumları sunarlar.⁹ Denebilir ki oyunları, insanın kendisi ile, ötekilerle ve Tanrıyla olan ilişkilerini, hayatı ve hayatın somut durumlarını serimlerler. Çoğu zaman da ulaşılan bir sonuç olmaksızın sona ererler. Marcel'in oyunları için, bir iddia-tez tiyatrosu değildir denir. Onlar daha ziyade bir araştırma tiyatrosudur. Oyunları, kişiler arası ilişkileri ele alıp incelediği için inceleme-araştırma tiyatrosu diye adlandırılır. Oyunları, sadece somut kişisel tecrübeleri göstermek bakımından değil, ele alınan kavramlar bakımından da felsefesi ile sıkı sıkıya bağlıdır. İnancı, inançsızlığı, umudu, sadâkati, bugünün dünyasını, yaratıcılığı, hayatın anlamını sahip olunan veya varlık olunan alan karşısında aldığı, ölümü ve sırrı bulmak mümkündür oyunlarında. Önemli eleştirmenler onun oyunları için, benzer temaları ele almakla beraber sürekli terakki etmiştir derler.¹⁰ Yine de Marcel, felsefede ve dramada bulunmayan bir birlik ve ahengin, müzikte bulunduğunu ifade eder. Ona göre müzik, en bütünlüyci sanattır.

Sanatçı bir filozof olan Marcel, felsefe öğrettiği kısa dönemler haricinde hayatını bir serbest yazar, editör, eleştirmen, oyun yazarı ve

⁸ Roger Garaudy, 20. y.y. Biyografisi, s.73

⁹ Thomas A. Michaud, Gabriel Marcel's Catholic Dramaturgy, s.230

¹⁰ Teresa İ. Reed, "Aspects of Marcel's Essays", s.212

öğretmeni olarak kazanmıştır. Bunları yaparken bütün dünyayı seyahat etmiş ve pek çok ödül almıştır. Fransız Akademisi Edebiyat Büyük Ödülü, Ulusal Edebiyat Büyük Ödülü, Osiris ve Erasmus ödülleri, Goethe Barış Ödülü ve Fransız Enstitüsü üyeliğine seçilmesi gibi ödülleri ilk anda saymak mümkündür. Kazandığı para ödülleri ise Doğu Avrupa ülkelerinde yetişmekte olan genç yazarlar için vakfetmiştir.

Marcel'i tanıyanlar, kendisinin, felsefesinin temel kavramlarından biri olan "hazırda olma" (disponibilité) hâlinde bir insan olduğunu ifade ederler. Kendileri ile dolaysız, samimi ve açık bir ilişki kurduğunu, alçak gönüllü bir insan olduğunu belirtirler. Onun için, insanları kendi ışık kaynağına çeviren bir ışık yayardı, derler. Bir felsefî sistem geliştirmeyen, felsefesini tiyatro oyunları, günlükler ve denemeler hâlinde ifade eden Marcel'in en önemli tiyatro oyunları; İnyet (La grâce), Kırık Dünya (Le Monde Casse), Zirve Yolu (Le Chemin de crête), Mızrak (Le Darde), Fener (Le Fanal), Susama (La Soif), Putkıran (L'iconoclaste) olarak sayılabilir. Başlıca felsefî eserleri ise şunlardır; Metafizik Günlük (Le Journal Métaphysique), Varlık Olmak ve Sahip Olmak (Être et Avoir), İnkârdan Hidayete (Du Refus à l'invocation) daha sonra Somut Felsefe Denemeleri (Essai de Philosophie Concrète) adıyla basıldı, Yolcu-Umut Metafiziğine Giriş (Homo Viator-Prolegomenes à une Métaphysique de l'esperance), Varlık Sırrı (Le Mystère de l'être), I. Cildi: Teemmül ve Sır (Reflexion et Mystère), II: Cildi, İman ve Gerçeklik (Foi et réalité), İnsanlığa Karşı İnsanlar (Les Hommes Contre L'Humain),

Problematik İnsan (L'Homme Problématique), İnsan Şerefının Var oluşsal Temeli (La Dignité Humaine et ses Assises Existentielles), Yaratıcı Sadâkat (Fidélité Creatrice), Royce'un Metafiziği (La Métaphysique de Royce), Trajik Hikmet ve Ötesi (Pour une Sagesse tragique et son au-delà), Hikmetin Düşüşü (Le Déclin de la Sagesse), Var oluş Felsefesi (The Philosophy of Existence), daha sonra Var oluşçu Felsefe (The Philosophy of Existentialism) adıyla yayınlanmıştır.¹¹

¹¹ Sam Keen, A.g.e., s.52

GİRİŞ

İnsanın kendisini çevreleyen var oluşla kurduğu ilişki, ben-sen temelinde kurulmadıkça ya yıkıcı ve hiçleştiricidir, ya da ben'i mutlaklaştırıcı. Ben'in hiçleştirilmesi ne denli olumsuz ise, mutlaklaştırılması da o denli olumsuzdur. Başa olanı, ötekini göz ardı eden bir var oluş biçimi, şiddetin, öldürmenin ve yok etmenin yolunu açar. Bu da katlanılmaz bir var oluş çemberi oluşturur. Hatta gerçek bir var oluşu yok eder. Ben'in kendisini bir hiçlik olarak algılamasını da, mutlak bir varlık gibi algılamasını da önleyecek olan gerçek bir var oluş biçimi vardır; birlikte – var olmak. Var olmak tanımını, öteki ile, sen ile olan sırlı bir ilişki çerçevesinde ortaya koyan, var olmak, birlikte-var olmaktır diyen ve bu birlikteliğin gerçekliğini bir “bağlanma” hareketi olarak betimleyen Marcel, bu nedenle felsefede yeni bir tavır olarak karşımıza çıkar.

Marcel felsefesinin, bir var oluş felsefesi olmak bakımından yeni olmadığı malumdur. Fakat bütün var oluş filozoflarının, temelde somut insan yaşantılarına vurgu yapmakla birlikte bu yaşantıları ele alış ve anlamlandırış biçimleri birbirinden farklıdır. Belki de onları, var oluş felsefesi adı altında birleştiren ortak yanlarından daha çok farklılıkları vardır. Yine de, filozofların felsefe tarihi boyunca sordukları “ben neyim” sorusuna, ben'i önceden belirlenmiş, soyut bir öz olmaktan çıkartarak, var olmakta olan somut bir yaşantı hâlinde ifade ederek cevap vermişlerdir. Ben'in bu anlamı var oluş filozoflarının bir kısmı tarafından Mutlak bir Varlığa dayandırılmış, bir kısmı

tarafından da bu Mutlak Varlık, ben'in hürriyetine bir tehdit oluşturduğu için reddedilmiştir. Bu nedenle var oluş filozofları, teist var oluş filozofları ve ateist var oluş filozofları biçiminde iki ayrı eğilim olarak incelenir. Bu noktada da, ateist var oluş filozoflarının kendileri arasında benzer ve farklı yönleri olduğunu, teist var oluş filozoflarının da kendileri arasında benzer ve farklı yönleri olduğunu belirtmek gerekir.

Teist var oluş filozofları arasında zikredilen Marcel'in de doğal olarak onlardan farklı kavramları, anlamlandırmaları vardır. Bir Mutlak Varlık'tan söz etmesine rağmen, bu Mutlak Varlık, ben'in hürriyeti açısından bir tehdit oluşturmamaktadır. Bunun yanında, öteki benler de ben'in hürriyeti açısından bir tehdit oluşturmaz, hatta ben'in var olma koşuludurlar. İlk eksiksizce kendi bilincine varan, sonra da ötekine yönelen bir ben tasarlamaz Marcel. Ben, tam da bu yönelme hâlinde vardır ve işte Marcel felsefesinin asıl yeni ve orijinal olan yanı da burada, bu yönelme hâline yüklediği anlamdadır. Ben'i var kılan bu hâl, bir "bağlanma" hâlidir. Bu nedenle, hem felsefe tarihi açısından hem de var oluş felsefeleri açısından insan'a yeni bir anlam yüklemek olan bu yaklaşım, Marcel felsefesinin de merkezini oluşturur.

Ontolojik olarak, anlamını bağlanma hareketinde bulan insan varlığı böylece bir ahlâk kişisi olur. Ahlâkın, tutumlarımızın ardında yatan yargıları ele aldığı düşünülürse, bağlanma, bir temel yargı olmanın ötesinde, var olmanın ta kendisi olduğu için bu hem metafizik-ontolojik, hem de ahlâkî bir ben tasarımıdır. Marcel için bağlandığım öteki ise, bir nesne, eşya veya

herhangi bir “o” değil, bir “sen” varlığıdır. Öteki de tıpkı ben gibi bir ben dir. Öteki olmaksızın ben, ben bilincine ulaşamam. Şu hâlde öteki ile kurulacak olan etik bir ilişkide var oluşunu yaşayan insan varlığının, farklı bir toplumsal etik yaşayışı da sergileyeceği muhakkaktır. Ayrıca Marcel’in, “bağlanma”nın asıl anlamını “Mutlak Sen” dediği Tanrı’ya olan bağlanma da bulduğunu düşünecek olursak böyle bir düşüncenin farklı bir dînî etik yaşayışı da beraberinde getireceği görülmektedir.

Temelde ben neyim sorusundan hareketle bir metafizik evren yorumuna ulaşan Marcel, evreni, sahip olunanlar ve varlık olanlar biçiminde ikiye ayırarak değerlendirmiştir. Bu alanlardan, sahip olunanlar’a dair kavrayışım ile, varlık olanlara dair kavrayışımı da birbirinden ayıran Marcel, bunlardan birinin bilgisine “problem” değerinkine ise “sır”der. Varlık olanlara dair kavrayışım bir “sır”dır ona göre. Bu nedenle, öteki ile olan ilişkim de sırlı bir ilişkidir. Marcel’in “bağlanma” dediği bu sırlı ilişki, ben’in sen ile ve nihayet Mutlak Sen ile kurduğu bir var olma ilişkisidir.

Günümüz insanının, giderek bir değer kaybı yaşadığı bu dünyada, yakalanması gereken var oluş sırrının bu “bağlanma” olduğunu ifade eder Marcel. Ona göre insan, kendini yitirmiş, kendinden uzaklaşmıştır. Kendisiyle beraber herşeyi yitiren insanın tek kurtuluşu, binlerce yıl önce Sokrates’in de vurguladığı gibi, kendini bilmek olacaktır. Şüphesiz anlamını Tanrı’dan gelen bir çağrıya bir cevap-çağrı olarak bulan insan, şerefli bir var oluşturmaktadır. Marcel’in insanlık şerefi dediği bu özelliğin farkedilmesi ise ancak,

“bağlanma”nın insanı hür bir varlık kılan gerçek anlamının keşfedilmesi ile mümkün olacaktır.

İşte bu nedenle, Marcel’ci anlamda “bağlanma”nın bir araştırması olan bu çalışmada, insanı bir değer varlığı olarak yeniden ele alabilmemizi sağlayacak olan bu “bağlanma”ya dikkat çekebilmek, onun hürriyeti ortadan kaldıran bir akt olmadığına, aksine hürriyetin kendisi olduğuna dair Marcel’in yaptığı belirlemeleri ve bu konudaki tartışmaları irdeleyebilmek umudunu taşıyoruz.

Marcel felsefesi, yalnızca var oluşun bir “bağlanma” olduğunu ifade etmekle değil, “bağlanma”yı ele alış biçimi ile de yeni bir tavidir. Bağlanmanın nihayet bir iman hareketi oluşu, bağlanılana duyulan umut ve güven ve ona karşı ve herşeyden önce kendi bağlanmama karşı olan sadâkat fiili de yine Marcel’in yeni anlamlar yüklediği ve bize yeni ufuklar açacak olan kavramlardır. Bu ufukların hiç değilse farkında olabilmek umuduyla, gerçekleştirdiğimiz bu çalışma, Marcel’in hayatına ve eserlerine dair kısa bir bilgilendirmenin dışında, önsöz, giriş, üç ayrı bölüm ve sonuç’tan oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, Marcel felsefesinin temel kavramları ele alınacak olup, öncelikle (I-A) Sahip Olmak, Varlık Olmak, Problem, Sır, birincil ve ikincil refleksiyon* kavramları irdelenecek, ardından (I-B-1) Marcel’in varlık ve var oluş kavramlarını değerlendirmesi onun “katılma”

* “Refleksiyon” terimi Türkçe’de “teemmül” terimi ile karşılanmaktadır. Fakat biz bu çalışmada “refleksiyon” terimini muhafaza edeceğiz.

kavramı çerçevesinde incelenecektir. Daha sonra bu bölümün sonunda (I-B-2) “var oluş”un “bağlanma” ile olan münasebeti, ben’in öteki ile olan ilişkileri çerçevesinde ele alınacaktır. Burada (I-B-2-a) ben’in nesne ile olan ilişkisi, (I-B-2-b) ben’in “o” ile, yani öteki insanlarla olan ilişkisi ve (I-B-2-c) ben’in sen ile olan ilişkisi irdelenecek, Marcel’in hazır olma (présence) ve hazırda olma (disponibilité-availability) kavramları çerçevesinde irdelenecek olan bu ilişkiden ben’in Mutlak Sen ile olan ilişkisine geçilerek, bir iman hareketi olan bu nihai bağlanma ilişkisi incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, “bağlanma”nın etik anlamı, öncelikle (II-A) bağlanmanın getireceği ahlâkî boyut çerçevesinde, özellikle Marcel’in umut, güven, sadâkat ve iman kavramları irdelenerek değerlendirilecek, daha sonra (II-B) bağlanmanın hürriyet ile olan ilişkisi irdelenerek, betimlenecektir.

Çalışmamızın son bölümünde ise “bağlanma”nın bize sağlayacağı açılımlar irdelenecektir. Gerçek anlamını bir iman hareketinde bulan “bağlanma”nın yeni bir dînî yaşayış sunacağı muhakkaktır. Bu nedenle çalışmamızın bu bölümünde (III-A) Marcel’in oluşturmuş olabileceği bir din felsefesi irdelenecek, ardında da (III-B) yine “bağlanma” ile oluşturulabilecek yeni ve bozulmamış bir toplum düzeni, Marcel’in toplum fikri çerçevesinde incelenecektir. Bu bölümün temel savı, giderek değerini ve değerlerini kaybeden günümüz insanı için hem dînî hem de toplumsal yaşayış açısından Marcel’ci anlamda “bağlanma”nın yeni ve anlamlı ufuklar açacak olmasıdır.

Nihayet, çalışmamızın bütünü değerlendiren ve temel savlarına işaret eden bir sonuç ile bu çalışmayı bitireceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

“BAĞLANMA” AÇISINDAN

MARCEL FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

I-A-Sahip olmak, Varlık Olmak, Problem, Sır, Birincil ve İkincil Refleksiyon

Her ne kadar Marcel, bir var oluş filozofu ise de, onu bütün diğer var oluş filozoflarından ayıran tarafları da vardır. Bu nedenle kendisinin felsefesine, “Somut Felsefe” der. Bu bir somut felsefedir çünkü somut insan durumlarından hareket eder. Bütün diğer var oluş filozofları da böyle yapmaktadır. Fakat Marcel için bu somut insan durumları bizi, bize aşkın olan bir Varlık’a ulaştırır.

“Ona göre biz, ferdî varlığı daha çok tanıdıkça, “varlık olarak varlık”a daha çok yöneliriz.”¹² Elbette bu, var oluşun yalnızca bir araç, bir yöntem gibi telakki edilmesi demek değildir. Bu, varlık’ı var oluşta kavrayabileceğimiz anlamına gelir. Bütün dindar var oluş filozoflarında durumun böyle olduğu düşünülebilir. Ancak Marcel’in bu var oluşa yüklediği anlam yeni ve orjinaldir. Onun, özellikle daha önce dikkat çekilmemiş olan “bağlanma” kavramı, bu var oluş tecrübesinin tâ kendisidir. Bu kavramı daha sonra inceleyeceğiz fakat yine de, Marcel’in var oluşa yüklediği anlam bize, onun felsefesinin bütün diğer kavramlarını anlamak için bir açılım yaratacaktır. Bu nedenle önce var oluştan ne anladığına bakmak gerekir. Ona göre var olmak (existence) birlikte-var olmaktır. (co-existence). Gerçekte bilebileceğim tek şey, kendi var oluş tecrübemdir ve fakat bu tecrübeyi en tam mânâsı ile

¹² Gabriel Marcel, *Essai de Philosophie Concrete*’den aktaran M.C. Muşta, Gabriel Marcel’in Varoluşçuluğu, s. 37

“başkası” ile olan ilişkimde yaşarım. Buradan hareketle diyebiliriz ki Marcel metafiziğinin temelinde ben ve benim dışındakiler ayrımı bulunmaktadır.

Bu noktada Marcel’in, felsefe tarihinde ilk defa benim dışındakileri, sahip olduklarım ve varolanlar olarak ikiye ayırdığını belirtmeliyiz. Şu hâlde, benim dışındakileri yani sahip olduklarımı ve varlık olanları belirlemeliyiz. Marcel’e göre “Temelde herşey sahip olunan ve olunan arasındaki ayrıma indirgenir.”¹³ Sahip olunanlar, bizim dışımızda olan şeylerdir. Ancak ben onları kendime katarım. Kendime dahil ederim. “Marcel, bir bebeğin bile “o benimdir” tarzında bir egoizmle dünyayı algılamaya başladığını ve “o benimdir” veya “o benim değildir” diyerek nesnelere, “o ben değilim” diyerek öteki insanları, sonra “bu benim” diyerek bedenini algılamak biçiminde dünyaya katıldığını, veya dünyayı kendine kattığını vurgular”¹⁴ Benim-var veya bende-var şeklinde ifade edilen bu dahil etme hâlini anlamlı kılan “ben”dir. Hayatta kalmak için ihtiyaç duyulan pratik gereksinimler bizi doğal olarak ve kolayca eşyaya sahip olmak ontolojik boyutuna iter. Kendi var oluşumuzun devamlılığı için eşyaya sahip olmak isteriz.¹⁵ Sahip olmak kavramı ile pek çok durumu dile getirir Marcel. Eşyaya sahip olmak, bir beceriye sahip olmak, bir fikre sahip olmak... gibi. Sahip olmak Marcel’e göre, insanın kendine yabancılaşmasının da hareket noktasıdır. Ona göre “bizler, kırık bir dünyada yaşıyoruz. Giderek artan toplumsallık, kişi

¹³ Gabriel Marcel, B.H., s. 225

¹⁴ Thomas Langan, “Existentialism and Phenomenology in France”, s. 378

¹⁵ Thomas Langan, A.g.e., s. 376

mahremiyetini istila etmekte ve kişilerin kardeşliği ile birlikte, üzerinde yaratıcılık, hayal ve düşüncenin yeşerebileceği verimli toprakları tahrip etmektedir.”¹⁶ Bu öyle bir dünyadır ki, orada insanlar istatistiki rakamlara indirgenmişlerdir. Orada sahip olmak, var olmaktan daha önemlidir. Herkesin işi, mülkiyeti ve yerine getireceği görevler vardır. İşte böyle bir dünyada insan, ister mülkiyet anlamında sahip olsun (avoir possession), yani bir eve ya da bir otomobile sahip olsun, ister örtük bir sahiplik (avoir implication) söz konusu olsun, belirli bir niteliğe sahip olmak, bir zevke veya acıya sahip olmak gibi, sahip olmak, insanı kendine yabancılaştırır. Nihayet, “bizim mülkiyetimizde bulduğumuz ev, kitap, fabrika, bahçe veya sahip olduğumuz fikir ve düşünceler bize sahip olur.”¹⁷ Bizler, sahip olduklarımız tarafından tüketilmek tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. Böyle bir dünya “kırık bir dünya”dır Marcel’e göre ve böyle bir dünyada sahip olduklarımızı biz sanırız. Oysa “<<ben>> bunların bütününe nazaran farklı, bunlara asla ircaa edilemeyecek olanım. Mâlik olduğum şeyler hakkında ilk ve kesin olarak söyleyebileceğim husus, onların bana göre ortaya çıkmaları, fakat benden, değerlendirildikleri varlık statüleri itibariyle ayrı ve farklı olmalarıdır. Onlar bir <<şeyler dünyası>>; ben ise, kendisi için bir <<şeyler dünyası>> olan; yahut başka bir tabirle herhangi bir biçimde bu şeylere doğru veya bu şeylerle bir ilişkiye mâlik olanım.”¹⁸ Bu ilişki çerçevesinde mâlik olduklarımızı, sahip

¹⁶ F.H. Heinemann, *Existentialism and The Modern Predicament*, s. 142

¹⁷ F.H. Heineman, *A.g.e.* s. 143

¹⁸ Kenan Gürsoy, *Ekzistans ve Felsefe Üzerine Görüşler*, s. 41

olduklarımı düşünmem Marcel'in birinci refleksiyon dediği bir düşünme tarzıdır.¹⁹ Şeyler dünyası, böylece, bilimin de konusu olabilecek olan bir <<problem>> hâlini alır. Nihayet ben, benim olan bedenimi düşünürüm birincil refleksiyonun son noktasında.²⁰ Ancak, bedenimin içindeki saf, mülkiyete dönüşmeyen duygumun refleksiyonu, ikincil refleksiyonudur.²¹ Çünkü ben, şeyler arasında bir şey değilim. “Benim kendimi bir obje olarak değerlendirmem, ister istemez kendimi, kendim olmayan bir şey olarak ele almam demek olur.”²² Zira ben, varlık'a katılan olmak bakımından bir <<sır>> olurum. Bu nedenle ben, kendimi ya da var oluşumu, bir problem alanı imiş gibi tetkik edemem.

Problemler, sınırlamalar ve geçici engellerdir. Ontolojik sırı yaklaşmak ise; bir rehber olmaksızın gelişigüzel, karanlığa nüfuz etmek demek değildir. O da pozitif ve yönlendirilmiş bir faaliyet gerektirir. “Bu, salt bir düşünce faaliyeti olmayıp, bir kimsenin kapasitesinin tamamının kendi hayatı için ve bildiği şeylerin tamamı için vazgeçilmez bir ilgi tecrübesinin anlaşılması demektir.”²³ Bu nedenle Marcel'e göre sır, bizi tamamen içine alır. İşte bu nedenle de ontolojik sır ile olan ilişkimiz objektif, bir bilme faaliyetinden ziyade bir yaşantı, bir tecrübedir. Dolayısı ile “ontolojik sırrın, bir düşünce sisteminin bir parçası olarak hiçbir anlamı yoktur; fakat hayatın

¹⁹ Gabriel Marcel, M.B., Vol., 1, s. 80

²⁰ Gabriel Marcel, A.g.e., s. 88

²¹ Gabriel Marcel, A.g.e., s. 91

²² Kenan Gürsoy, A.g.e., s. 42

²³ Ernst Breisach, Introduction to Modern Existentialism, s.153

özü olmak bakımından sır, her şeydir.²⁴ Çünkü sır, düşünülerek ulaşılmış bir şey değildir. Düşünülerek ulaşılan yalnızca problemlerdir. Problem karşısında elde edilen bilgi, tıpkı insanın elbiseleri, gözlükleri ya da kalemi gibi kendisine bağlı olan bir aidiyettir. Değeri ise kabul edilmesinin yaygınlığı ile ölçülür. Oysa sır karşısında insan düşünmez, bütün bir var oluşu ile ona açık hâle gelir. Bu nedenle sır, var oluşa ait bir şeydir. Problem karşısında alınan tavır gayrı şahsîdir. Bu tavırla insan hayata dair olan hiçbir şeyi tam olarak kavrayamaz. Hayatı ancak ona katılmakla yakalayabiliriz.²⁵ Katılım yoluyla kavranan Varlık Sırrı, ki bu katılım da aslında bir sırdır, insana kendini açan bir Tanrı ile karşılaştırır bizi. Tanrı ile karşılaşan insan, aslında ona katılır. Bu noktada artık suje ve obje, katı ve suni anlamda ayırt edilemez olurlar ve aynı gerçekliğe katılma çerçevesinde birbirine bağlanırlar.²⁶ Suje ve objenin ayrıldığı yerin ötesinde aslî bir vahdet durur. Gerçeklik, işte bu vahdetin hatırlanması sırrıdır ki bu da ancak şahsî bir tecrübe; katılım gerektirir.²⁷ Dolayısı ile gerçeklik, yani ontolojik sır, üzerinde bir problem gibi düşünülebilecek bir şey değildir.

“Sır üzerine olan düşünce ve onu ifade etme çabası, onu kaçınılmaz olarak bir problem’e dönüştürme eğilimidir.”²⁸ Benim bir problemi çözme eylemimde, ben suje olurum, problem ise obje. İnsan’ın problemler karşısında aldığı tavır, bilimdir. Bilim, problemleri çözme faaliyetimizdir. Buna göre

²⁴ Ernst Breisach, A.g.e., s.154

²⁵ Gabriel Marcel, M.B. vol.1, s. 109

²⁶ Gabriel Marcel, E.B.H.D. s.29-32

²⁷ Ernst Breisach, A.g.e., s. 159

²⁸ Frederick S.J. Copleston, A History of Philosophy, s. 331

“bilim açıkça tarif edilebilen soruları ve dolayısıyla cevapları inceler.”²⁹ Bilim, kendi doğasından dolayı kişi dışı olmalıdır. Bilimsel sorular, herhangi bir kişi tarafından bireysel konumu ne olursa olsun, sorulabilen ve bunlara verilebilecek cevaplar da onu anlama yeteneğine sahip herhangi bir kişi tarafından doğru olarak kabul edilebilecek olan sorulardır. Ancak Marcel’e göre felsefî ya da metafizik sorular böyle değildir. Onlar, kişisel olmayan bir problemden değil, tek tek bireylerin kendi şahsî konumları içerisinde hissettikleri huzursuzluktan kaynaklanır.³⁰ Yani felsefî ya da metafizik sorular, benim yaşadığım bir durum üzerine kurulur. Marcel’e göre bir durum, “benim kendimi içerisinde bulduğum bir şeydir. İnsan, yalnızca belirli bir zamanda ve mekânda yaşadıkları ile değil, kendisinin belirli bir duruma olan tepkileri ile de ilgilidir. Söz konusu durum benlik üzerinde yalnızca dışarıdan olan bir zorlama olmayıp, kendi iç durumlarımı renklendiren bir şeydir. Böylece felsefe, bilimin sahip olduğu ölçüde ve o anlamda problemlere değil, sırlara sahiptir.”³¹ Şu hâlde varlık alanında görülen, “sahip olunan” ve “varlık olan” alan tarzındaki bir ikiliği, epistemolojik olarak da, problemler ve sırlar alanı şeklinde görmekteyiz. Marcel’e göre bunlar iki tip refleksiyon gerektirir ve bunlardan ikincisi, yani sırlar üzerine refleksiyon, felsefesinin işidir. Marcel’e göre sır; kendi mutaları (verileri) üzerinde fazlaca yoğunlaşan, onları istilâ

²⁹ Eric Matthews, T.C.F.P., s. 48

³⁰ Eric Matthews, A.g.e., s. 49

³¹ Eric Matthews, A.g.e., s. 49

eden ve kendi kendisini bir problem olarak aşan bir problemdir.³² Bu nedenle Marcel'e göre; "sırlar, ancak bizler, bireyler olarak, bir problemin farkına vardığımız zaman kendilerini bize sunarlar. Yani herhangi bir problem, ne olursa olsun, ilke olarak, kişisel bir öneme sahip şekilde algılanmak koşuluyla ancak bir sır olabilir."³³

Marcel'in problem ve sır arasında yaptığı bu ayırımı benzeyen bir başka ayırım da, onları düşünme biçimlerinde yani refleksiyon türleri arasında söz konusudur. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi birinci refleksiyon (aslı refleksiyon), pratik, gayrı şahsî, herhangi bir insan için ortaya çıkabilecek türden problemlerle ilgilenmek için gerekli olan düşüncedir. Örneğin, kaybolan bir eşyayı bulmak gibi günlük hayatın pratik problemleri ile ya da örneğin, beynin farklı zihinsel fonksiyonlarda gerekli olan belirli bölgelerini araştırmak gibi bilimde ortaya çıkan teorik türden problemlerle ilgilenmek için gerekli olan düşüncedir.

Birincil refleksiyon, varlığı ve insanoğlunu nesneleştirme eğilimi gösterir. Nesneyi dışarıdan araştırılması ya da iyice incelenmesi veya üstesinden gelinmesi gereken yabancı bir şeymiş gibi görür ve ona nüfûz etmeye çalışır. Böyle bir düşünce en belli başlı kaynaklarından birisini bilen ve bilinenin, zihin ve doğanın ben ve başkasının antitetik zıtlıklar olarak ortaya konduğu kartezyen düşüncede bulur. Bu düşünce biçimi varlığı bir problem olarak incelemekle uyuşma hâlinindedir.

³² Eric Matthews, A.g.e., s. 49

³³ Eric Matthews, A.g.e., s. 49

Öte yandan ikincil refleksiyon, sırlarla ilgilenmek için gereken düşünceyi ihtiva eden kişisel türden bir refleksiyondur. Birincil refleksiyon, problemleri açıklığa kavuşturmak için, onu gereken bileşenlere böldüğü için, analitik tarzda işler. Burada amaç bir çözüm elde etmektir. İkincil refleksiyon bundan farklı olarak var oluşsal bir faaliyettir ve bu bir “yaratıcı çabaya” (creative effort) bağlanmaktadır.³⁴ İkincil refleksiyon, problemle bir bütün olarak ilgilenir. Bir anlamda problem, kişinin kendisi olur ve bu kişi ilke olarak ondan ayrılmaz. Bu nedenle de aslında sorunun nerede olduğunu açıkça göremez. Böylece bir çözüm bulunamaz ancak problemin sarstığı kişinin iç bütünlüğü, yeniden keşfedilebilir. Kısaca diyebiliriz ki; “birincil refleksiyon, önce kendisinin önüne konulmuş olan “tecrübenin birliği”ni parçalara ayırmak eğilimindeyken, ikincil refleksiyonun fonksiyonu ise o birliği yeniden ele geçirmektir.”³⁵ Birincil refleksiyon varlığı bir nesne gibi görmek iken ikincil refleksiyon düşünmekte olduğu varlıkla bütünleşmek demektir. Marcel’e göre, geleneksel felsefe, kendisini bilimin yerine koyarak, daha ziyade tecrübenin verilerini parçalayarak inceleyen birincil refleksiyonu kullanmış, sırlardan çok problemlerle ilgilenmiştir.³⁶ Oysa Marcel’e göre felsefe, sırlarla ilgilenmelidir. Çünkü “varlık”a ilişkin olan sır’dır.

Varlık, bana bir veri olarak verilmemiştir; ya da mutlaka verilmek terimini kullanacak olursak, bize varlık hakkında verilmiş olan şey açık ve

³⁴ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 6

³⁵ Eric Matthews, A.g.e., s. 50

³⁶ Eric Matthews, A.g.e., s. 50

seçik bir veri değil de, bir tarz imâdır.³⁷ Zira varlık, bizim bir problemmişçesine kavrayabileceğimiz bir açıklıkta karşımızda durmaz. Hakikat her zaman, benim onun hakkında söyleyebileceğimden daha fazladır.³⁸

Bu noktada Marcel'in, problem, sır, refleksiyon, varlık olmak ve sahip olmak kavramlarına yüklediği anlamları biraz daha derinden incelemek gerekir. Ona göre; "sahip olmaya konsantre olmuş olan insanlar, diğer insanlardan koparılmış olma ve onların hazır oluşuna cevap veremeyen esir ruhlara dönüşme tehlikesindedirler."³⁹ Onlar için bir varlık kaybı (loss of being) ya da başka bir deyişle ontolojik bir eksiklik (ontological deficiency) söz konusudur. Marcel'e göre; "onlar <<yoktur>>. Onlar konuşurlar, meselâ sizin için neler yapabileceklerini konuşurlar ama bir tehlike anında onlar yanınızda değildirler, hazır değildirler, ya da sizin hizmetinizde değildirler, sizin için hazırda değildirler."⁴⁰ Marcel için bu hazırda olmayış (indisponibilite/unavailability) insanı bir inkâra ve bozulmaya doğru götüren bir yabancılaşma biçimidir. Bu nedenle bu yabancılaşmış kişiler, siz bir tehlike ile karşı karşıya kaldığınızda sizi tanıımıyormuş gibi görünürler. "oysa <<var olmak>>, <<burada olmak>> demektir. Hizmetinde olmak, <<birisi için hazır olmak>> demektir."⁴¹ Marcel'e göre bir insan olarak var olmak, mevcut

³⁷ Gabriel Marcel, C.F., s. 83

³⁸ Gabriel Marcel, C.F., s. 224

³⁹ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 143

⁴⁰ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 143

⁴¹ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 144

olmak, dünyadaki diğer nesnelere etkileşim içinde olmak ve hiç değilse diğer insanlarla bir arada yaşamak demektir.⁴²

Marcel'e göre, felsefenin ve hayatın da, asıl meselesi budur. Yani var olmak. Ona göre "felsefe, düşünceye aktarılmış olan bir deneyimdir."⁴³ İnsanın deneyimlerini düşünceye aktarması, onu yani deneyimini bir problem hâline getirmesi demek de değildir. Tam tersine, insan, varlığı ancak kendi deneyimi içinde kavrar ve bu bir sırdır. Marcel'in deyişiyle bu "ontolojik sır"dır. Bu nedenle de ona göre felsefenin en temel sorusu, "varlık nedir"den önce, "ben neyim" sorusudur.⁴⁴ İşte bu soruya cevap verirken insan, öncelikle bedenini keşfeder ki bu birincil bir refleksiyondur. Bedenim içindeki mülkiyete dönüşmeyen duygunun refleksiyonu ise ikincil.⁴⁵ Beden, hem sahip olunan alana ait hem de varlık olan alana ait olması bakımından özel bir yapı arzeder. Beden hakkında konuştuğumuzda, hem varlığın hem de epistemolojinin içinde kalıyoruz. Bu nedenle onun bilgisi de, kısmen birincil refleksiyona, kısmen de ikincil refleksiyona aittir. İkincil refleksiyon yoluyla ulaşılan ve sahip olunan alanı aşan varlık sırrı, felsefî sorgulamanın nihai noktasıdır. Sır, benim içimdedir ve kendimi ona bağlı (angaje) olarak bulurum.⁴⁶ Son çözümde kendi bütünlüğü içerisinde benim önümde durmaz. Oysa problem, benim önümde duran, yolumu kapatan ve bundan dolayı da, bu anlamda bana yabancı olan birşeydir. Onu ancak kendimden ayrı olarak analiz

⁴² Eric Matthews, A.g.e., s.50

⁴³ Robert Rosthal, "Translator's Introduction", s. xxi

⁴⁴ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxii-xxiii

⁴⁵ Gabriel Marcel, M.B., s. 83

⁴⁶ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 144

edebilir ve inceleyebilirim. Çünkü benim dışımdadır. Bu nedenle, beden benim dışımda olmadığı için, onunla olan bütünlüğüm bir sırdır. “Ruh ve Beden’in bütünlüğüne dair bir sır olduğu aşikârdır. Bir bedenim var, bedenimi kullanıyorum, bedenimi hissediyorum v.s. gibi ifadelerle her zaman yetersiz bir biçimde anlatılan bölünmez bütünlük tahlil edilemez.”⁴⁷ Bu nedenle, tıpkı bedenimle olan ilişkimde olduğu gibi, ancak eğer bir problemden sırra geçiş yapabilirsem, yabancılaşmanın üstesinden gelmiş olurum. Yani problemden meta-problematik alana, sahip olunandan varlık alanına yöneliş ile bu gerçekleşir. Marcel’e göre bu, kişilerin bireysel deneyimleri, kendi var oluşları ile sırrı kavrayarak varlık’a ulaşmaları anlamını taşır.

⁴⁷ Gabriel Marcel, “Ontolojik Muamma Üzerine”, s. 61

I-B- 1-Varlık ve Var oluş (Katılma)

Var oluşun varlık olmak ile olan ilişkisi, Marcel'in ilk kavram analizlerinin son noktasıdır. "Varlık, bizim kendisine bir şekilde kayıtlı olduğumuz bir gerçekliktir. Hür bir var oluş içinde gerçekleştirip, gerçekleştirilmeme durumunda olduğumuz bir akt yoluyla erişilen ve bizim tecrübemizi aşan içkin bir realitedir."⁴⁸ Varlık, anlamını ben neyim sorusuna verilen cevapta bulur. Var oluş ise, bedenlenmiş varlıktır. Yani, "benim bedenimle birlikte sahip olduğum duyumsal birliktir."⁴⁹ Bu birliğin açıklanması, duyumun ya da duygunun analizini gerektirir. Marcel bu konuda, zihin-beden problemi olarak çok iyi bilinen geleneksel çözümlerin yetersiz olduğunu vurgular ve her ikisinin de doğasını daha net açıklayabilmek için, tecrübelerden örnekler verir. Öncelikle benlik'i, duyu organlarının bir birliği gibi düşünmek, onu bedenle özdeş kabul etmek tarzındaki materyalist bir tavrın karşısındadır.⁵⁰ Bu fikri, benim, bedenime karşı bazı tavırlar benimseyebileceğim, onu değerlendirebileceğim, onunla olan ilişkilerimi değiştirebileceğim ve böylece de bu bedenle özdeşleşemeyecek olduğum düşüncesine dayanır. Bedenle ben arasında var olan bir "ünsiyet ilkesi"nden (principle of intimacy) söz eder Marcel. Yani, benle beden arasında bir ayrılma olmadığı için, bir nesne olarak benimdir diyemeyeceğim bir beden söz

⁴⁸ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxii

⁴⁹ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxiv

⁵⁰ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxiv

konusudur. Aynı şekilde Marcel, benliği ya da ben'i zihinle özdeşleştirme yani bedenleşmemiş, bedensiz bir durumla, kendi başına var olan ve hiçbir mekan ve zamanla kayıtlı olmayan bir şeyle özdeşleştirme çabasına da karşı çıkar. Ona göre, "ben", genel olarak düşünceyle, ya da cogito durumunda olduğu gibi düşünen herhangi birşeyle özdeşleştirilemez. "Ben", soyut bir "epistemolojik suje" değildir. Ayrıca Marcel, ben'im, bedenimi bir alet gibi kullandığım görüşüne de karşı çıkar. Ya da ben ile bedenin paralellik ilişkisi içinde buldukları görüşüne.

Marcel'in ben ve beden arasındaki ilişkiye yüklediği anlam, onun var oluş nosyonu ile bağlantılıdır. Benim bedenim, herhangi bir bedenle karıştırılmamalıdır. Yani görsel olarak tarif edilebilir olan herhangi bir bedenle "Metafizik Günlük"de Marcel her ne kadar "benim bedenim bir şey; kendim ya da başka biri tarafından algılanabilecek olan bir şey"⁵¹dir dese de, kendi bedenim hakkındaki asıl kanaatim gözleme dayalı değil, içseldir. Şu hâlde "Ben", bir beden-suje ve beden-obje yani doğrudan bir iç farkındalığın içeriği ve genel bilginin nesnesi olan bir şeydir.⁵² Marcel'e göre ben, bedenim değilim ama ben bedenli bir varlık olarak buradayım. Bedenli oluşum yadsınamaz bir gerçeklik, çünkü ben kendim, kendimi bedenimle kavrarım; anlamca bu böyledir.⁵³ Marcel'in ben-beden analizi de yine varlık olmak ve sahip olmak kavramları ile yakından ilgilidir. Sahip olmak kavramı, daha önce

⁵¹ Gabriel Marcel, M.J., s. 126

⁵² Gabriel Marcel, M.J., s. 269

⁵³ Nermi Uygur, Kültür Kuramı, s. 68

de ifade ettiğimiz gibi, son derece çeşitli durumları dile getirir. Ancak ona göre hangi durum söz konusu olursa olsun, mal-mülk, para-pul, yeti-beceri ve daha başka şeyler, benim var, bende var'larla ilgili her durumda anlam verici temel insan bedenidir. “İnsan bedenine başvurmadıkça hiçbir anlam taşımaz sahip olma kavramı. Her sahip olmada insan bedeniyle bir ilişki, anlamca bu bedene bir dayatma, bedene bir gönderme söz konusudur. Marcel'in tüm yapıtları göz önüne getirildiğinde; özde, bedenim, sahip olduğum bir şey değildir; ben, yalnızca beden olmasam da, ben bedenimle benim. Var olmak bedenle var olmaktır.”⁵⁴

Bu noktada Marcel'in klasik metafizik anlayışlardan farklı olarak, Tümel olan varlıktan hareketle benim varlığıma inmiyor olduğu söylenebilir. Tümel bir varlık alanından bahsedilmiyor burada. Benim oluşturduğum var oluştan hareket ediliyor. Varlık, beni benden haberdar ediyor. Ayrıca burada var oluşun, mahiyeti bakımından düşünülen değil, yaşanan, kendim olduğum bir var oluş olduğu da hatırlanırsa, bu var oluş fikrinin, hem “cogito” ya, hem de tümel varlığa dayanan metafiziklerden farkı ortaya çıkacaktır.

Burada söz konusu olan, var oluşsal olandan varlığa doğru bir kendini aşma hâlidir. Bu bir töz de değildir çünkü “ben”, kendisini sonlu kılan sonsuz açısından tanımlar. Ona “katılım”ı ile tanımlar. “Marcel için katılım, bir düşünce nesnesi olamaz. Bu nedenle de var oluşum bir düşünce nesnesi

⁵⁴ Nermi Uygur, A.g.e. s. 69

olamaz.”⁵⁵ Bu durumda katılımı algılamak da yine somut yaşantılara dayanarak gerçekleştirilecek bir durumdur. Zira “kendi varlığımın sırrından kendimi soyutlamam mümkün değildir.”⁵⁶ Bu nedenle hem katılımı hem de varlık sırrını anlamamda yine bedenli bir varlık oluşum önem kazanır. Çünkü aslında dünya, benim ilişkide bulunduğum ölçüde varolur ve ben onunla bedenli olduğum sürece ilişkide bulunurum. “Ben eğer kendimi, tasarlanmış bir dünyayı tasavvur etmekle sınırlarsam, aslında onun var oluşunun farkına varamam. Çünkü dışındaki bir şeyin, harici bir dünyanın var oluşsal tecrübesinin imkanı sorusu gündeme gelir, ve elbette bu cevaplanamaz bir hâle dönüşür.”⁵⁷ Bu nedenle ben, dünyayı, ona katılarak; bedenli bir varlık olarak ona katılarak anlarım.

Bedenin bir niteliği de “katılma”dır. Bu, duyumlamada kendini açığa vurur. Duyumlama bir katılma biçimidir. Beden kendini dünyaya açmaktır.⁵⁸ Ona göre benim var oluşum, manifesto tarzında bir açıklama, bir açılmadır. Bir duyumlama analizi, benim kendi bedenim hakkında sahip olduğum iç tecrübe, Marcel’in, bedenleşmek veya var oluş hakkındaki düşüncelerini açığa çıkarır ve dünyada ötekiler için orada olduğumu açıklar.⁵⁹ Bedenli bir var oluş olarak insan, kendisinin ve çevresinin farkına varırken, tek başına olmadığını bilincindedir. İnsan kendi bedenini algımlarken, nesnelere yanında ama

⁵⁵ Patrick Bourgeois, “Catholic Author, Musician, Philosopher: Gabriel Marcel in Postmodern Dialogue”, s. 196

⁵⁶ Patrick Bourgeois, A.g.m., s. 197

⁵⁷ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 46

⁵⁸ Nermi Uygur, A.g.e. s. 63

⁵⁹ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxvi

nesnelere başka, kendi bedeni gibi, başka bedenler de olduğunu algılar. Kendi bedenimi nasıl hiçbir aracıya gerek kalmaksızın doğrudan doğruya algılıyorsam, başkasını da öyle algıları. Bu algılayış bir çeşit katılımdır, davet etmedir.⁶⁰ Marcel böylece duyumsamanın veya algılamanın analizini yaparken katılım kavramını da inceler. Ayrıca bu noktada, “alıcı olma” (receptivity) ve “yayılan bir misafir perverlik” (extending hospitality) kavramlarını ortaya koyar.⁶¹ Beden, tıpkı insanın kendi evini konuklarına açtığı gibi, kendini dünyaya açar. Ya da dünyaya katılır. Dünyaya katılmanın dünyaya açık olmayı gerektirdiği görülüyor. “Marcel’in bu özellikle de ötekine açık olma teması, aşk ilişkisinin de zati bir vechesidir. Hazır olmak (presence) ve hazırda olmak (availability) da hep bu açık olmak ön koşuluna bağlıdır.”⁶²

Bu noktada Marcel’in Sartre’cı anlamdaki bir öteki kavramını benimseyemeyeceği açıktır. Zira “Sartre’ın insan bedeni anlayışı, onun “ötekine olan açıklık” anlayışı ile bağlantılıdır. Sartre’ın “beden”i bir olumsuzluk yeri, tıpkı kendi “hayır”ını tekrar ederek, farklılığını ortaya koymaya çalışan bir çocukta olduğu gibi hürriyetimizi, kendi reddetme yetisi içinde şekillendiren bir “hiçlik”tir.”⁶³ Oysa Marcel için beden, beni ötekine açar. Bu noktada “ben bedenli bir varlığım demenin, materyalist anlamda, ben

⁶⁰ Gabriel Marcel, M.B., s. 103-106

⁶¹ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxviii

⁶² Rosa Slegers, “Concrete and Philosophical Approaches to Commitment and Waiting in Gabriel Marcel’s Work”, s. 262

⁶³ Richard Kearney, T.C.C.P., s. 140

bir bedenden ibaretim demekle aynı şey demek olmadığı⁶⁴ unutulmamalıdır. Ben, bedenli bir varlık olarak ötekine karşı “hazır olurum” ve bu hazır olma durumu öteki tarafından tehdit edilmemektedir. “Öteki, benim varlık sırrına katılma kapımdır.”⁶⁵ Bu noktada Marcel “anlaşılma” kavramına da dikkat çeker. Katılmama sağlayan etkenlerden biri de, anlaşılma’dır. Marcel bunu, özellikle tiyatro oyunlarında sıkça ifade eder. “Oyunları, somut bir durum ortaya koyar. Seyirciler, oyun karakterleriyle ünsiyet kesbeder, böylece onlar da katılımcı hâline dönüşürler. Katılım yoluyla karakterler ve durumlar “anlaşılır” hâle gelir ve seyirciler buradaki hayat sırrına dahil olurlar.”⁶⁶ Bu nedenle diyebiliriz ki onun tiyatro oyunlarının asıl amacı “katılma” sağlamaktır. Aslında kurtuluşa doğru giden hareketlerden biri olan felsefenin hareket noktası da budur.

Ona göre Sır ve Ontolojik katılım aynıdır.⁶⁷ Bunu açıklamak için bazı örnekler verir: “Benim bedenimle olan münasebetim bir sırdır. Bu sırrı ifade etmek için kullanılacak olan bütün formüller yetersiz olacaktır. Ancak her biri, bir bakıma doğrudur: Ben bedenime indirgenemem. Benim bedenimle olan münasebetimi açıklamak için kullanılacak olan formüllerin tamamı, benim dünyadaki var oluşumun da temelinde bulunan bir temel vahdeti bozar. Zira benliğin bilinçli olma aktı bu vahdeti çok yetersiz olarak sembolize

⁶⁴ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 46

⁶⁵ Thomas Langan, “Existentialism and Phenomenology in France”, s. 377

⁶⁶ Katharine Rose Hanley, “Preface”, T.P.G.M., s. viii

⁶⁷ Thomas Langan, A.g.m., s. 377

edebilir.”⁶⁸ Bu nedenle asıl sır bir hazır olma (presence) sırrıdır. Ve bu sır benim kendime, benim Tanrı’ya ve benim diğer insanlara olan sırrımdır; her ne kadar, herhangi bir varlık, kısır olarak problem düzeyine indirgenebilirse de bütün gerçek varlık bu problematiği aşar. Kendisine katıldığım için bir sırrı, (dünyanın sırrı, kötünün sırrı, aşkın sırrı, bilginin sırrı gibi) objektif olarak analiz edip tüketemem. Çünkü sır, benim varlığa olan katılımımı ifade eder. Bir sır ancak, davet ettiği bir katılıma derin anlamda dalmak suretiyle aydınlatılabilir ama asla çözülemez çünkü mahiyeti gereği beni aşan bir öteki ile birlik içindedir. Bu birlik varlık sırrıdır ki bu da benim bir suje olarak var olmamı sağlayan “katılım”dır. Eşyayı bu tarzda düşünmemin tam merkezinde bulunan indirgenemez ve çarpıtılamaz olan sırrın algılanması, derin bir kişisel düşünme aktını işaret eder. Bu, mükemmel bir felsefî akt’tır, ki bu akt ikincil refleksiyonu en iyi şekilde başarmak için içeri ile dışarı arasındaki ayrımı aşan bir konsantrasyon ve derinleşme aktıdır. “Orada biz, sahip olunanlar alanının “objektifleşmiş ben”inin (moi), akt hâlindeki bir “ben”e (je) geçit verdiğini keşfederiz.”⁶⁹

Bu noktada belirtmeliyiz ki Marcel, “moi” dediği “ben”in kesin bir tanımını vermenin ve sınırlarını tam olarak çizmenin mümkün olmadığını vurgular. Fakat bu kavramı daha ziyade “kendim” (myself) ifadesinin karşılığı olarak kullandığını belirtir.⁷⁰ Ayrıca “moi”, yani objektifleşmiş ben, “burada”

⁶⁸ Thomas Langan, A.g.m., s. 377

⁶⁹ Thomas Langan, A.g.m., s. 378

⁷⁰ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 102

ve “şimdi” den ayrılamaz. Bu durumda kendisi için burada ve şimdi durumları söz konusu olmayan bir varlık için kendisine “moi” olarak görünen bir ben söz konusu değildir. Bekli de bu nedenle, “moi”dan “je”ye yani akt hâlindeki bir ben durumuna geçiş bir derece yükselmesi, “ben”in asıl anlamına doğru bir geçiştir. Eğer sürekli “moi” durumunda kalır isek, bu bizi bir tarz egoizme götürür.⁷¹ Bu da kendini gerçekleştirmekten uzaklaşmaktır.

Ona göre insanın özü, bir ortam içerisinde olmaktır. Şu hâlde Marcel, insanı önce, dünyadaki somut durumu içinde yapılandırılmış olarak belirler ona göre insanın kendisi ile ilgili ilk algılayışı, öncelikle bilinen bir nesne olarak bedenimle, ben arasındaki bir ayrımın algılanışı değildir. Çünkü beni bir suje olarak oluşturan şey dünyadaki bedenimdir.⁷² Ancak, öyle bir şekilde yaşayabilirim ki, asıl anlamı benim varlığa katılımım olan bedensel var oluşuma bağlanırım, bedenime ait olurum, onunla özdeşleşirim, hatta onun kölesi olabilirim.⁷³ Tam da bu noktada Marcel’in bütün temel kavramları devreye girer. Yani ben, bedenli bir varlık olarak, sahip olduklarımın kölesi olmamalıyım, varlık olan’a yönelmeli, ona katılmalıyım. Bu, ontolojik bir problematiktir. Aslî bir şeydir. Oysa bunların farkına varmak, bilmek, epistemolojiktir ve bu ikincil bir şeydir.⁷⁴ Ben ontolojik anlamda varlığa katılırsam eğer, bunun bilgisi de aslî bilgidir. İkinci türden bir refleksiyondur. Zira varlık, benim önümde duran bir problem değildir. O bir sırdır. Zaten ben,

⁷¹ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 102

⁷² H.J. Blackham, Six Existentialist Thinkers, s. 68

⁷³ H.J. Blackham, A.g.e., s. 68-69

⁷⁴ H.J. Blackham, A.g.e., s. 68-69

varlığın dışında, herhangi bir dayanak noktasına veya muhtemel herhangi bir var oluşa sahip değilim. Ayrıca varlığın sırrı, mevcut bilgi alanının ötesinde duran bir problem de değildir; o, bütünüyle şüphe edilemeyecek olan ve ilke olarak evrensel bir suje önünde genel bir objeye indirgenemeyecek olan bir tecrübedir.

Marcel'e göre suje ve obje, birbirine nüfuz eder ve ayrılamazlar; onlar birbirlerini karşılıklı olarak oluşturan birleşenlerdir. İnsan bu bütünlüklü var oluşunu ise ancak öteki aracılığı ile algılar. Eğer, sahip olunanlar ile örülü bir hayat yaşıyorsa, ötekini anlayamaz, algılayamaz ve böylece kendisini de kendi-liğin, ben-liğin (self-hood), "ben"i (yani "je") olarak algılayamaz.⁷⁵

"Bizim varlık tarzımız dünyaya "katılmak" biçimindedir. Bizim tikel varlığımız, bir tümel Varlık içerisinde yer alır."⁷⁶

Bu nedenle Varlığın sorgulanışı, kendi var oluşumuzun ve kendi kimliğimizin, dolayısıyla da kendi "katılım"ımızın sorgulanışıdır. Bu anlamda varlık bir sır olduğu kadar, kişisel bir ihtiyaçtır. (Marcel buna "ontological requirement-I'exigence ontologique" ontolojik gereklilik der). (Ontoloji burada Varlığın incelenmesini temsil eder). Ben, beni içine alan bir sır içerisinde, kendi varlığımın derinliklerinde aşkın olanının izlerini keşfederim. "Varlık"ı bilinen realitesinin ötekine doğru kendi kendisini aştığı gözlenen bir subjektivitenin derinliklerinde buluruz. Ve var oluşumuzu da, (bu

⁷⁵ Thomas Langan, A.g.m., s. 378

⁷⁶ Eric Matthews, T.C.F.P., s. 52

subjektiviteyi) bizi çağırın ötekine doğru gerçekleştirdiğimiz hür bir akt
yoluyla “bağlanma” yoluyla buluruz.⁷⁷

⁷⁷ Thomas Langan, A.g.m., s. 378

I – B-2- Var oluş ve Bağlanma

Marcel felsefesinin temelinde “aşk sırrı” olduğu söylenebilir.⁷⁸ Marcel, aşk yoluyla katılma aktını, sujenin önce tam anlamıyla suje olduğu bir diyalektik türü olarak tasavvur eder. Ancak burada da, sujenin tam bir suje olması, yani benim bir kişi olabilmem için beni bana açtıran bir başka kişinin olması gerektiği fikri devreye girer. “Ben kendi varlığımla ne kadar derinden bir ünsiyet kurar isem, başkalarıyla da o kadar derin bir bağlantıya girerim. Ya da bunun tam tersi. Yani başkasına karşı ne kadar derin bir bağlanma hâli yaşarsam, kendi varlığımı da o derece derinden kurarım.”⁷⁹ Yani hür bir benlik gelişimi aslında bir aşk konusudur ve ötekinin hürriyeti bunun zorunlu bir aracıdır. Ben ve sen, ancak biz var isek vardır. (Je ne suis et tu n’es que si nous sommes) Yani var oluş, ancak birbirleri için var olan iki kişinin olması durumunda söz konusu olabilir. Marcel, bunun kanıtlamaya yönelik bir problem olmadığını, ancak doğrudan yaşanabilecek aslî bir tecrübe olduğunu söyler. Varlığın kavranışında, varlıkta derinleşmede bir ferdi tecrübenin, var oluşsal bir tecrübenin söz konusu olduğu görülüyor. <<Ben varım>> dan hareketle, varlığı temellendirmek için gerçekleştirilen ve bir <<sır>> şeklinde düşünülebilecek olan, ontolojik hatta metafizik bir önem taşıyan bu tecrübe, Marcel için; bağlanma (engagement)dır.⁸⁰ Varlığa açılan yol da buradadır.

⁷⁸ Thomas Langan, A.g.m., s.378

⁷⁹ Thomas Langan, A.g.m., s.379

⁸⁰ Kenan Gürsoy, Ekzistans ve Felsefe Üzerine Görüşler, s.46

Zaten var oluşa ait alana girildiği anda, bağlanmışız demektir.⁸¹ Bu nedenle, var oluşun anlamı, bağlanmada bulunacaktır.

Aynı şekilde, ben neyim sorusunun cevabının da, sahip olunanlar alanında bulunamayacağı gibi, ben'in Varlığa yönelik herhangi bir aktında değil de yalnızca "bağlanma"da bulunabileceği söylenebilir. Marcel için ben, kendi kendimle ele alınamam. Ancak öteki ile beraber anlam kazanırım çünkü öteki ile beraber-var olurum. İşte bu beraber oluşun, birlikte oluşun koşulu ise "bağlanma"dır. Bu, temel ontolojik bir gereklilik ve ahlâkî bir anlamdır. "Ben" anlamını ötekine olan "bağlanma"sında bulur çünkü bağlanma, daha sonra ayrıntısı ile inceleneceği gibi, beni bana kaybettirmeyen, beni bana "ben" olarak bulduracak olan bir harekettir. Bu nedenle de zaten, bağlanmanın gerçek anlamını yaşatacak olan bir ötekine, yani bir "sen"e "bağlanmak"tır asıl bağlanma. Bu noktada ben neyim ve ben neye sahibim soruları ve bunların cevapları arasındaki fark hatırlanmalıdır. Sahip olduklarım benden bağımsızdır. Benim haricimdedir. Bir anlamda onu bertaraf edebilirim veya üzerinde otorite kurabilirim. Bedenim, bu şekilde sahip olduğum bir şey midir? Sahip olduğum şeyi reddedebilme imkânı, beni sahip olduklarımdan ayırır. Ancak ben, bedenimi asla reddedemem. Onu bertaraf ederek var olmaya devam edemem. Zira ben, bedenimle var olurum. Bedenime indirgenmemekle beraber, bedenimsiz düşünülemez çünkü bir anlamda ben

⁸¹ Gabriel Marcel, T.W.B., s. 35

bedenimle (ya da beden olarak) var olurum.⁸² Kendimi reddedemem. Dolayısı ile bedenimi de reddedemem. Marcel mesela intihar olayının da bedeni reddetmek olamayacağını ifade eder. Ona göre intihar, benim mutlak bir seçim hürriyeti ile bedenimden kurtulabileceğimi gösteriyor gibi görünse de (ki bu uç bir örnektir) aslında ben burada gerçekten trajik bir yanılığın kurbanı olurum çünkü hürriyetin anlamı bu değildir. “Hürriyet, bir davete verilen cevaptır.”⁸³ Bu anlamda da bedenim üzerinde hür bir reddetme hakkım olmadığı söylenebilir. Ben, Marcel’in sıkça belirttiği gibi zorunlu olarak bedenli bir var oluş içindeyim ve ben bu var oluşumu hür bir şekilde yaşayabilirsem, yani varlık’a yönelen bir cevap olabilirsem, var oluşum varlık’a katılarak asıl anlamını bulur. Var olmak, birincil bir durumdur, bilgi ise ikincildir ve bu nedenle varlığı açıklayamaz ve isbat edemez. Bilgi onu ancak önceden varsayabilir. Sonuçta ne benim kendi varlığım ve ne de kendisine katıldığım varlık birincil refleksiyonla kavranılabilir. Bu bir sır’dır ve felsefenin konusudur. Ancak metafizik-ontolojik bir tam belirleme yapamamakla birlikte “varlık” bir “katılma”dır, “esse” bir “co-esse”dir ve “existence”da bir “co-existence”tır. (var oluş, birlikte var oluştur) diyor Marcel.⁸⁴ Var oluş, bir obje olmadığı için, ve benim sahip olduğum bir şey olmadığı için o, yalnızca tecrübe edebileceğimdir. İşte bu tecrübe başkaları ile birlikte yaşadığım bir akt ile gerçekleşir.

⁸² Gabriel Marcel, M.B., vol.1, s. 101

⁸³ H.J. Blackham, Six Existentialist Thinkers, s.69

⁸⁴ F.H. Heinemann, A.g.e., s.146

Marcel'e göre, modern felsefenin başlangıcı ile birlikte daha çok gündeme gelen yalnız ve izole birey, öteki insanlarla olan hayatî ilişkileri içerisinde bir şahıs olarak ortaya çıkıyor. Marcel'e göre, "kişinin var oluşu ben merkezli olamaz. Biz kendimizi, ötekinden ve ötekilerden ve yalnızca onlardan yola çıkarak anlayabiliriz."⁸⁵ Ona göre benim varlığım, diğer insanları da barındıran bir özelliğe büründükçe, onu varlık'tan ayırt eden boşluk giderek daralır; başka bir deyişle daha çok ben olurum.⁸⁶ Bu barındırma da ancak benim başkalarına yönelik bir aktım sonucu gerçekleşir: Bağlanma. Ancak burada bağlanma, gerçek anlamda bir bağlanma olmalıdır. Zira bazı bağlanmalar ya da bağlanma olduğu düşünülen aktlar bir bakıma şartlı gibi görünmektedir. Örneğin; "bir fikre (edebî, politik v.s.) bağlanma, şartlı bir bağlanmadır. Yani o fikrin değişmez kalacağını garanti edemem. Bu durumda aslında gelecekte artık bana ait olmayacak olan bir fikre bağlanmak anlamsızdır. Açıkça görülüyor ki bu alanlarda kendi insanî-estetik tecrübem nerdeyse hiç tahmin edilemeyecek değişikliklere maruz kalabilir. Şu halde, tecrübelerin bize katabilecekleri her şeye aşkın olan bir şekilde tanınabilecek bir bağlanma, şartsız ve gerçek bağlanma olacaktır."⁸⁷ Bağlanma, âtil bir konformizm de değildir. "hatta bunun tam tersidir. Formel veya hukukî anlamda değil ama ontolojik olarak hâkim olan bir şeyin aktif olarak

⁸⁵ Gabriel Marcel, M.B., vol.2, S.8

⁸⁶ Gabriel Marcel, M.B., vol.2, s. 33

⁸⁷ Gabriel Marcel, B.H., s. 43

tanınmasıdır.”⁸⁸ Bu aktı daha kesin hatları ile belirleyebilmek için ben’in ötekiler ile olan ilişkisi incelenmelidir. Zira ben, daima benim dışımda olana doğru var olurum. Ben kendini kendisi ile tanımlamaz. Peki kendini neye göre tanımlar? “Nesne”ye, “o”na veya “sen”e göre mi tanımlar? Bu sorunun cevabını verebilmek için ben’in nesne ile, o ile ve sen ile ve nihayet Mutlak Sen ile olan ilişkileri incelenmelidir.

⁸⁸ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 66

I-B-2-a) Ben-nesne (şey) ilişkisi

Nesne (şey), Marcelce bakıldığında benim dışımda kalandır. Ve ben onlarla sahip olmak fiili ile ilişki kurarım. Ancak, insan bütün bunları kaybedebilir, fakat bundan ötürü varlığı sona ermiş olmaz.⁸⁹ Çünkü insanın varlığı bir nesne olmaktan ibaret değildir. İnsanın nesne ile olan ilişkisi, onu kabul etme, mal edinme veya kabul etmeme hürriyeti ile belirginleşir. Bu, suje den obje ye doğru olan aktif bir harekettir ve obje'den suje'ye doğru olması mümkün olmayan bir ilişkidir.⁹⁰ Yani obje'den suje'ye doğru bir yönelim, ya da obje'nin suje'yi istemesi, kabul etmesi veya reddetmesi söz konusu değildir. Ancak onlarla olan ilişkim, ben'in kendisi hakkındaki bilincini oluşturur. Zira ancak onlar vasıtasıyla sahip olan ben'in ötesinde, varlık olan bir ben görürüz.

Bir sahip olma ilişkisinde daima sahip olduğum şeyin benim dışımda oluşu söz konusudur. Benim dışımdaki bir şeyin mülkiyeti bana aynı zamanda bir imkan verir: Reddedebilme imkânı. Bu, ona sahip olmayadabileceğim anlamındadır. Ancak ben, bu imkânı kullanamaz ve nesneye, olmazsa olmaz biçiminde bir arzu duyarsam, bu aşırı arzunun kendisi de başlı başına bir mülkiyet olur. “Ve aslında obje'den Suje'ye doğru gerçekleşmesi mümkün olmayan suje-obje ilişkisinde, sanki bir obje'den suje'ye doğruluk varmış gibi görünür. Çünkü sanki -vazgeçilemez olduğu için- obje, suje ye sahip olur.

⁸⁹ Nusret Hızır, Felsefe Yazıları, s.83

⁹⁰ H.J. Blackham, A.g.e., s.71

Buradan hareketle Şunu söyler Marcel; varlık mülkiyete indirgenemez ancak mülkiyet varlığa tahvil edilebilir.⁹¹ çünkü varlık benim asıl olmazsa olmazımdır.

Problem alanının içinde bulunan, birinci tarz bir refleksiyonla düŐündüĐüm nesnelere ile olan iliŐkime benzeyen yani bana reddedebilme imkânı veren bir ilişki de ben-o ilişkisidir.

⁹¹ H.J. Blackham, A.g.e., s.70

I-B-2-b) Ben-o ilişkisi

O, tam da bir nesne olarak kendi bedenimi keşfettiğim anda, yine bir beden varlığı olarak keşfettiğim bir insandır. O da tıpkı benim gibi vücuda gelmiş, bedenli bir varlıktır. Bu noktada “beden, hem doğal, hem de insani olması bakımından öteki ile ilk karşılaşma noktamdır. Burada, karşımdaki varlığın bir nesne olmadığını onaylarım. Fakat yine de onunla olan ilişkim nedeni ile onu sanki bir nesne imiş gibi algılarıım.⁹² Zira o, neredeyse nesne gibi gördüğüm, yeri başka biriyle değiştirebilir olan bir insandır. “O, bana uzak olan, içten bir bağ kurmadığım, rasgele bir insandır.”⁹³ Çünkü o, yüzü olmayan, anonim olandır. Benim için tanımlanabilir bir anlamı yoktur.⁹⁴ Toplumda belirli bir yeri, bir görevi olan, tıpkı şeyler gibi gördüğüm bir insan. “O”na ilişkin bilip tanımamın sınırı ise, “o”nun şey-görevinin sınırlarıdır. Bu nedenle o, sahip olunan alanda yer alır. Burada Marcel’in, ötekinin mülkiyetini ifade etmediğini belirtmeliyiz. Yani Marcel, öteki üzerinde yetki ve hakimiyet kurma esasına dayanan bir benler arası ilişkiyi olumluamaz. Aksine, asıl olanın bunu aşmak olduğunu ifade eder. Ben ancak “benim var” biçiminde ifade edemediğim anda “o” olanı, “o” olmaktan çıkarırım. Bu nedenle nesneden farklı olarak “o”, mülkiyetten varlığa geçiş imkanı veren bir “sen” olma potansiyelini taşır. Yine de ben kendisini “o” ile temellendiremez.

⁹² Richard Kearney, T.C.C.P., s. 139

⁹³ Nermi Uygur, A.g.e., s. 71

⁹⁴ Gabriel Marcel, C.F., s. 110

Ben'in kendisini temellendirebileceği, bağlanabileceği bir sen gereklidir. Çünkü asıl sujeler arasılık durumu, "ben" ile "o" arasında gerçekleşemez. Burada sujeler arası bir "birliktelik" durumu gereklidir ve bu da "o" varlığında söz konusu değildir.⁹⁵ Bu birliktelik ancak bir "sen" varlığın da söz konusu olabilir. Ötekinin benim için bir sen hâline gelmesi ise ancak benim kendimi "başkası için var olan" olarak düşünmem ile mümkün olur.⁹⁶

⁹⁵ Gabriel Marcel, M.B., vol.1., s. 172-174

⁹⁶ Gabriel Marcel, M.J., s. 116

I-B-2-c) Ben-sen ilişkisi (öteki, hazır olma (présence), hazırda olma (disponibilit ) kavramları) ve ben-Sen ilişkisi

*“Bilir misiz ey y renler
Gerçek erenler kanda
Kanda baksam anda **h zır**
Kanda istesem andadır.”
Yunus Emre*

Sen, hem Şey’den hem de o’dan farklı bir varlık, bir var oluştur. “O denen varlığı sen kılan; yakınlık, tanıdık-olma türünden bir içten bağdır. Sen, yalnızca kendisi için bir “ben” değil, benim için de bir “ben”dir.”⁹⁷ Bir varlığın sen olabilmesi için o varlıkla, bilim açısından yöneldiğim Şey’le ya da toplumun rasgele o’suyla kurduğum t r den soyut değil, tam tersine somut bir ilişki, bir bağ, bir bağlılık kurmam gerekir.⁹⁸

Bu bağlılık, bir insana yönelerek yaptığım bu bağlanma hareketi, hem o’nu benim için bir sen kılar, hem de aslında beni gerçek anlamda bir ben kılar.  unk  varlığa katılımım ancak böyle bir ben-sen bağı içinde, bir bağlanma hareketi ile mümkündür. Bu noktada bağlanma, beni de sen için bir sen kılar ve böylece sen de bir ben olur. Bu bağlamda sen, kendim gibi bir ben olarak anlayıp, algıladığım bir varlıktır. Aracısız bir kavramayla kavrarım

⁹⁷ Nermi Uygur, A.g.e., s. 71

⁹⁸ Nermi Uygur, A.g.e., s.72

sen'i. Dolayısıyla sen, aslında ben'in kendisi sayesinde, kendisini aştığı bir ben'dir. Yani sen, ben'in aşkınlığıdır.⁹⁹

İnsan, sen var oluşunu, kendini ona açarak ve ona katılarak , onu kendine katarak yaşar. Burada kendini açmak, kendi benliğinden ayrılmak demek değildir. Bu, bir çağrıya kulak vermedir.¹⁰⁰ Bu çağrıya vereceğim cevap –çağrı sayesinde ben'in ne olduğu bulunabilir. “<<Ben neyim>>” sorusunu Marcel Felsefesinde, kişinin kendi çerçevesinde cevaplandırması mümkün değildir. Çünkü, hem kendimden yine kendi hakkımda gelen cevap yanlış ve yanıltıcı olabilir; hem de eğer bir soru soruluyor ise, soru sormanın bir gereği olarak cevap veren bir diğerini beklemek durumundayız. Bu yüzden <<bağlanma>>kavramının önemi, bu felsefede bir kat daha artmaktadır. Çünkü <<bağlanma>> daima dışta olana doğru, bir başkasına doğrudur.”¹⁰¹ Ancak burada dışta olan, sahip olunanlar alanına ait değildir. Benim dışımdadır evet, ancak kendisi için dışında bir alan bulunan bir ben'dir. Bunu kavramak yalnızca bir bağlanma hareketi ile olur. Aksi hâlde, benim dışımda olmak bakımından bir nesne ya da bir o olarak kalır öteki. Ötekini sahip olunan bir şey gibi görmemek yoluyla ve onu yaşamak vasıtasıyla oluşan bir bağlanma hâlinde benim kadar öteki de bir varlık olur. Hattâ, “öldükten sonra bile o, benim için bir varlık olarak kalmaya devam eder. Çünkü o, sahip olabileceğimiz basit bir fikre indirgenemez. Benim kendi kişisel gerçekliğim

⁹⁹ Nermi Uygur, A.g.e., s.72

¹⁰⁰ Gabriel Marcel, M.B., vol. 1, s.151

¹⁰¹ Kenan Gürsoy, Ekzistans ve Felsefe Üzerine Görüşler, s.49

ile ilgili olmaya devam eder. Herhangi bir olayda benim içimde yaşamaya devam eder.”¹⁰² Marcel burada, bağlama aktı ile ilgili olduğum bir kişinin ölümü hâlinde bile onun benim için var olmaya devam edeceğini vurgular. Pek çok tiyatro oyununda da bu fikrini ifade etmiştir. Marcel. Öteki ile olan ve zamana da aşkın olan bu ilişki, sırlı bir ilişkidir.¹⁰³ Bu sırlı ilişkiyi, yani bu varlık sırrını yaşayamayanlar, varlık’a katılamayanlar, sahip olma fikri ile yakınlaşıp, varlıktan uzaklaşmışlardır ve ontolojik bir eksiklik içindedirler. Onlar, varlığı araştırırlar, çünkü ontolojik bir saik ararlar. Bu saik arayışı, var olma veya varlık olma arzusundan doğar, yani aslında bir yokluktan doğar. Yokluk, varlığı işaret eder.¹⁰⁴

Buradan hareketle Marcel, aslında hayatın asıl anlamı olan var olma, varlık’a katılma, dolayısıyla bunu sağlayacak olan bir ötekine bağlanma ihtiyacının herkeste olduğunu, hiç değilse ontolojik bir ihtiyaç olarak bulunduğunu ifade eder. Bu ontolojik ihtiyacın cevabı, mutlaka aynı zamanı ve mekânı paylaştığın bir kimse tarafından verilmiş olmak durumunda değildir. Tıpkı çok sevdiğimiz ama ölmüş olan bir öteki ile hâlâ devam eden bağlılığımız gibi, başka örnekler de verir Marcel: Meselâ benimle aynı odada pek çok insan bulunabilir ama benim için sen olmamışlardır. Öte yandan başka bir kıtadaki bir arkadaş benim için var olabilir çünkü benim için hazır olabilir. Deneyimlerimize bakacak olursak, şaşırarak görürüz ki, milyonlarca

¹⁰² Gabriel Marcel, C.F., s.149

¹⁰³ Gabriel Marcel, C.F., s. 200-205

¹⁰⁴ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 14

çağdaşımız arasında ancak birkaç kişi bu anlamda bizimle birlikte vardır.¹⁰⁵ Marcel'e göre, kendimizi ben olarak ortaya koymanın birinci yolu, kendi kendimize dikkat çekme eylemidir. Buna bir örnek verir Marcel; bir çocuk annesine çiçek toplar ve seslenir <<bak, bunları BEN topladım!>> Gerçekten de bu ben'in öncelikli bir kullanımudur ve şunu simgeler; BEN buradayım ve senin icinim, bu eylemi senin için yaptım. Ben kendimi sana nisbetle ortaya koyuyorum. Zira Marcel'e göre ben ancak diğerlerine nisbetle vardır.¹⁰⁶ Ona göre bizim fertler olarak kendimiz olabilmemiz, münferit, müstakil var oluşumuzu aşan bir şeye bağlı olmayı gerektirir. Tam anlamıyla insan olabilmek, bir insanın dünyaya ve diğer insanlara olan katılımı ile mümkündür. Bu katılımın en belirgin ve asli tarzı da bağlanmaktır. Ancak bağlanmak, kişinin aslî karakteri olan bir duruma dayanır: hazırda olmak. (disponibilite-availability)¹⁰⁷ Bununla kastettiği şey; kendisine sunulan herhangi bir şeye kendini verme ve kendini sunabilme. Hazırda olmak, var oluşun sunduğu şeylere açık olmaktır. Ben, ancak kendini açmakla sen varlığını bilip tanır. "Kendini dışa kapayan, gözü kendisinden başka hiç bir şey görmeyen bir ben, başka ben'lerle içten bir bağ kuramaz. Böyle bir bağ kurmadıkça da ben için bir sen yoktur. Sen diye bir var oluştan söz etmek için kendini bağlayan bir ben'e gerek vardır, sen'den söz ediliyorsa bu böyle bir ben'den ötürü, böylesi bir ben'in yönelişinden, kendini verişinden

¹⁰⁵ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 144

¹⁰⁶ Eric Matthews, T.C.F.P., s.53

¹⁰⁷ Eric Matthews, A.g.e., s.53

ötürüdür.”¹⁰⁸ Ancak bu “kendini veriş, kendini dışlaştırmak olarak algılanmamalıdır. Bu, bana onun “benimle” olduğunu hissettirecek bir nitelik olarak algılanmalıdır.”¹⁰⁹ Bu elbette tek taraflı bir ilişki değildir. Ben açısından bakıldığında bu bir kendini açma, kendini sunma olarak görülür ama sen açısından bakıldığında da bu, başkasından gelen bir çağrıya yanıt vermedir. Her ikisi de aslında bir ben varlığı olduğu için bu hem bir sesleniş-çağırma, hem de bir cevap verme-katılma durumudur. Bunun için her ikisi de karşılıklı hazır olurlar (presence) birbirleri için. Aynı zamanda karşılıklı “açık” (open) olurlar böyle bir birliktelik için. Bu noktada, bu karşılıklı açık oluşu ve hazır oluşu bağlanmaya dönüştüren hareket, “aşk”tır.¹¹⁰ Aşk olmazsa kişiler arası ilişkiler sahip olan ve sahip olunan düzeyine iner. Aşk, bir sen’e doğru olmaklıktır.¹¹¹ Bu, insanın kendini aşması, kendisinin ötesine geçmesi hamlesidir ve bu hamlenin en anlamlı hâli, bu açıklığın en temel hâli, bir Mutlak Sen’e (toi obsolu) doğru açıklık, bir Mutlak Sen’e doğru olmaklık’tır. Bu noktada Marcel’in “aşk” ile “iman” ı birbirinden ayırmadığını ifade edebiliriz.¹¹² Zira iman olmayan, yani Tanrı’nın aşkınlığını ortaya koymayan bir aşk, gerçek bir aşk olamaz.¹¹³ “Aşk” ın bu nihai noktasını Marcel, mutlak

¹⁰⁸ Nermi Uygur, A.g.e., s. 72

¹⁰⁹ Gabriel Marcel, C.F., s. 154

¹¹⁰ Ernst Breisach, Introduction to Modern Existentialism, s. 156

¹¹¹ Ernst Breisach, A.g.e., s. 156

¹¹² Gabriel Marcel, M.J., s. 58

¹¹³ Gabriel Marcel, M.J., s. 58

bir “hazırda olma” (disponibilit ) * olarak, bir hazır olma (pr sence) olarak tanımlar.¹¹⁴

Mutlak Sen, Tanrı, tecrübelerin ya da mantıksal operasyonların gösterilebilir bir sonucu değildir. Böyle bir Tanrı, “sahip olunanlar” alanına ait olurdu. Aslında Tanrı hakkında düşünmek, Tanrı’yı nesneleştirir ve bu nedenle bu, Tanrı düşüncesini problemleştirmek olur. Tanrı’yı bir problem gibi düşünemeyiz  nk  o, bir sırdır ve onu ancak, bütün olarak ona yöneldiğimiz, ona hazır olduğumuz zaman kavrarız. Bu kavrayış, bilişsel anlamda bir tanıma değildir. Bu yönelmenin sonucunda bu bir karşılaşma hâlidir ve tam da o noktada kavrayış, bir “bağlanma”dır.¹¹⁵ Bu karşılaşmayı bir ifade biçimine dönüştürmek olanaksızdır. Bu bağlanma, bağlanmanın en tam ve nihai biçimidir yani; iman. Bu tarz bir bağlanmaya girdiğim Mutlak Sen varlığı, asla “o” durumuna gelmeyecek olan bir sen dir. Tanrı, kendisi ile kendi var oluşunu gerçekleştirdiğim sen’ler arasında, Varlık’a katılmanın en mükemmeli biçimini veren bir sen’dir. İnsan var oluşunun kendini kavrama biçimi olarak bağlanmanın ancak bir sen varlığı ile mümkün olacağı açıktır. Kısaca “sen, ben’in kendini ontolojik olarak ortaya koyması için yeg ne imkandır.”¹¹⁶ İşte bu nedenle var oluş, bir birlikte-var oluş şeklinde

* Bu terimin tercemesinde bazı güçlükler bulunmaktadır. Nitekim İngilizceye aktarılırken de bu güçlükler nedeni ile ortak bir terim üzerinde uzlaşlamamış, mesela; B.H.in ve C.F.nin  virmenleri “disponibilit ” teriminin İngilizce karşılığı olarak “disposability” (kullanılabilirlik, kendini verme) terimini kullanmışlardır. Ancak Marcel’in kullandığı terim “disponibilit ” dir ve biz T ek e karşılığı olarak “hazırda olmak” ifadesini kullanmayı uygun buluyoruz.

¹¹⁴ Gabriel Marcel, B.H., s. 69

¹¹⁵ Ernst Breisach, A.g.e., s. 156

¹¹⁶ Kenan Gürsoy, Ekzistans ve Felsefe  zerine Görüşler, s. 53

düşünülmektedir. Çünkü kendinde, bir başkasıyla var oluş söz konusudur. Bana, var oluşumu gerçekleştirme imkânı veren senler arasında, hiçbir zaman bir “o” olmayacak olan bir sen tasavvurudur Tanrı.¹¹⁷ Tanrı’nın, Mutlak Sen’in bana yönelen çağrısı ise bir “ih̄san”dır.¹¹⁸ Bana yönelen çağrılar arasında değişmeyecek olan, daima orada olacak olan bir çağrıdır bu. “Tanrı’nın daima orada olacağına dair bir güven duymamak onun Tanrılığına saygısızlık olur. Sadece kendisini bu evrende terkedilmiş bulan kişi, onun orada olduğuna dair umudunu yitirir.”¹¹⁹ Ben-sen ilişkisini her iki taraftan okuduğumuzda da aynı şey çıkar karşımıza. Ancak Mutlak Sen karşısında olduğumuzda sen, varlığından asla taviz vermeyen tam ve mükemmel bir varlıktır. Bu nedenle “insan için gerçek anlamda var olmak, Tanrıyla beraber var olmaktan başka bir şey değildir.”¹²⁰ Tanrıyla beraber var olmak ise, Tanrıya bağlanmaktan, yani imandan başka bir şey değildir. Bana ait olan gerçeklik en temel manada ancak bu bağlanmada (imanda) ortaya çıkar. Bu noktada bağlanma hakkında genel bir değerlendirmeye varmış bulunuyoruz; var oluşu belirleyen en önemli fiil bağlanma, nihai anlamda da Mutlak Sen’e bağlanmadır.

Artık Marcel’in bütün var oluş filozofları arasında, bağlanmaya yaptığı vurgu açısından farklı bir yeri olduğunu söylemek pek de zor görünmemektedir. Zira Marcel kendisine bir bağlanma filozofu

¹¹⁷ Frederick S.J. Copleston, A History of Philosophy, s.335

¹¹⁸ Thomas Langan, A.g.m., s.380

¹¹⁹ Gabriel Marcel, P.M., s.89

¹²⁰ Kenan Gürsoy, A.g.e., s. 52

diyebileceğimiz ölçüde, “var olmak bağlanmaktır” temasını işlemektedir. Bu farkı kendisi de, diğer dindar var oluş filozoflarını kastederek; “yalnızca terminolojim değil, spiritüel ve dînî tavır alışım da onlardan farklıdır”¹²¹ biçiminde ifade eder.

¹²¹ Gabriel Marcel, P.E., s.6

İKİNCİ BÖLÜM

“BAĞLANMA”NIN ETİK ANLAMI

II-A- Bağlanmanın Getireceği Ahlâkî Boyut

(Umut, Güven, Sadâkat , İman)

Ahlâk kavramı gündeme geldiği anda, bir sistem için akla gelen ilk soru; ne yapmalıyım? Ne şekilde hareket etmeliyim? Tarzındaki Kant'ın (1724-1804) etik sorusu olmaktadır. Marcel sistemi için de aynı soru sorulduğunda, genellikle bütün var oluş filozoflarında olduğu gibi, etikle, ontolojinin, değerle var oluşun kesiştiği görülür. Marcel bu soruyu Kant'ın sorduğu biçimde sormadığı gibi, onun cevaplandığı gibi de cevaplandırmamıştır. Ancak felsefesinin tümünü meşgul etmiş olan “ben kimim” sorusunun cevabında, Ahlâkî tavır sorusunun da cevabı bulunmaktadır. Ben bağlanan bir varlık olmalıyım. Var olmam için de gerekli olan bu tavır elbette aslında etik bir tavidir. Bu nokta da var olmak, şahıs olmak, yani bir Ahlâk kişisi olmaktır. Bağlanmamın asıl göstergesi ise yine bir Ahlâkî tavır olan sadâkat tir. Bu durumda, Marcel'in bu teklifi bizi Ahlâkî bir evrenselliğe götürür mü sorusu hemen akla gelebilir. Yine genellikle bütün dindar var oluş filozofları gibi Marcel de evrenselliği iletişimle ilgili olarak düşünür. Ben-sen ilişkisi de bu tarz iletişimdir. Yani burada aslında evrensel olan, her ben'in bir sen'e bağlanmak hareketi olmasıdır. Ayrıca ikinci bir adım atıldığında gerçekten bağlanılması gereken sen'in Mutlak bir Sen, yani Tanrı olduğu, Tanrı'nın ise herkes için bir Sen olduğu görülür. İşte Marcel'in

Ahlâkının asıl evrensel tarafı da bu olmalıdır kanaatindeyiz. Burada Sen evrenseldir, yani her birimizin kendisi için olduğu, bir evrensel Sen vardır.

Marcel felsefesinin bu Ahlâkî boyutunu daha net tartışabilmek için, onun umut, güven, iman, sadâkat gibi kavramlarını yine sen'e olan bağlanma çerçevesinde incelemek gerekir.

Marcel metafiziğinin temelinde, varlık sırrını, ve o sırrın içinde de sen'e olan bağlılığımızı buluyoruz. Bu bağlanma hamlesinin, bir problem gibi ele alınamayacağı ve ikinci türden bir refleksiyon gerektirdiği açıktır. Ancak, bir sırrın nihai anlamda üzerinde konuşulan olmadığı, tecrübe edilen olduğu düşünüldüğünde, bağlanma hakkında ontolojik belirlemeler yapmanın imkânı ortadadır. Fakat mutlaka felsefenin sınırları içinde kalarak bağlanma aktını incelemek söz konusu olacaksa görüyoruz ki bu akt, bu hâl bize, insanı bir ahlâk varlığı olarak değerlendirme imkânı sunuyor.

“Çok boyutlu dinamik bir yaşama evreninin ortasında bulunan ben, başkalarıyla bağ kurmadıkça, bir hapisaneden, ya da küçücük bir noktadan farksızdır. Gelgelelim bu bağı kurar kurmaz kendisi de uçsuz bucaksız bir dünyaya dönüşür.”¹²² Ona göre “bizler, genellikle nereden geldiğimizi ve nereye gittiğimizi bilmediğimiz, belirsizlikle kaplı bir yolun ortasındayız.”¹²³ Ancak bu yolun anlamını ötekine olan bağlanmamızda buluruz. Marcel'e göre bu yol hakkındaki hiçbir araştırma, inceleme, hatta felsefenin refleksif

¹²² Nermi Uygur, A.g.e., s. 75

¹²³ Richard Kearney, T.C.C.P., s. 134

mesafesi bile, bizim bu yolun ortasında olmaklığımızı değiştirmez.¹²⁴ Burada, bu anlamsızlık ve belirsizlikten kurtuluşumuzu, bağlanma ile sağlayabiliriz. Bu kurtuluşu aramak bile tek başına, bizim Varlıkla olan ünsiyetimizi işaret eder. İşte tam da bu noktada ortaya çıkan öteki ve bizim o'nu algılayışımız, bizim, ahlâkî anlamda bir tutum geliştirmemizi gerektirir.

İnsan'ın öteki'ni ilk fark edişinin beden aracılığı ile olduğunu belirtmiştik. Ancak yine belirtmiştik ki beden, bizim sahip olduğumuz bir Şey değildir. Fakat, ötekini fark edemeyenler, bedeni, sahip olunanlar alanının bir parçası gibi görürler. Bu noktada Marcel, intihar eden bir kimse ile, bir Şehit arasındaki farka dikkat çeker. İntihar edenler, kendi bedenlerinin, kendi mülkiyetleri olduğunu ve ona istedikleri Şeyi yapabileceklerini düşünürler. Hatta bunun, yani beden üzerinde nihai anlamda söz sahibi olmanın da hürriyet olduğunu düşünürler. Oysa Őehitler böyle değildir. İlk bakışta Őehitlięin de intihara benzediği düşünülebilir ama Őehitlik, intihardan tamamıyla farklıdır. Onlar bedenlerinden, hayatlarından vazgeçerler çünkü hiçbiri onlara ait değildir. Onlar, kendilerine aşkın olan bir varlığa inanırlar ve bedenleri de hayatları da o varlığa aittir ve ölümleri de buna Őahadet eder. Bir Őehidin ölümü varlık ve değer'in, daha yüksek bir seviyesine bir bağlılık haykırışıdır.¹²⁵ Marcel'e göre bizim var oluşumuz bir mülkiyet olmayıp, Varlık ve değerin bu gerçek seviyesinin, asıl Varlığın bir ihsanıdır. Böyle bir ihsan ise, bir teşekkür gerektirir: Fedakârlık. Bu nedenle böyle bir ölümdede,

¹²⁴ Richard Kearney, A.g.e., s. 135

¹²⁵ Richard Kearney, A.g.e., s.141

şehit olan kişi kendisini bu düzene adar ve onun ihsanı için şükran gösterir. Böyle bir değerlendirme, umutsuzluk ve endişeyi de doğal olarak bertaraf edecektir. “Endişe, insanın kendisini, dünyada ve hayatın değiştirilemez sınırları içinde terkedilmiş gibi algılamasından kaynaklanır.”¹²⁶ Yani insanın kendisini sonlu olarak algılaması endişenin temel kaynağıdır. Bu nedenle Marcel’e göre endişe, insanın kendisini Tanrı’nın seslenişine açamaması durumudur. Ve bu açıklık başarılamadıkça endişe, umutsuzluğa dönüşür. Umut, mümkün olanın sınırlarını hesaplamaya karşı bir reddiyedir. Bu reddiye ise; gerçekliğin, bizim algılayış kategorilerimizi ve hayal gücümüzü aştığına ve ayrıca insan ruhunun başarıya ulaşma hedefini güttüğüne duyulan güvene dayanır. Ayrıca umut, “ben”in “sen”e katılımının bir yoludur. Zira “<biz> için <sen>e umut beslerim. Ve bu, umudun en belirgin ifadesidir.”¹²⁷ Bir bakıma umut, umut edene aşkıdır.¹²⁸ Dolayısıyla ancak insana aşkınlık kazandıracak olan aşk, karşılaşma, bağlanma ve hürriyet olan, tüketilemez bir ontolojik sır içerisinde yaşanan bir hayata aittir. Bu nedenle umut, her zaman böyle bir hayatın içinde olan bir Homo Viator’un umududur.¹²⁹ Ontolojik sırı doğru giden ve onun tanıdığı olan bu yolcu, Marcel için var oluşun gerçekleştiği somut örnektir. İnsanı yoklukta veya hiçlikte değil fakat ancak bir başkasına olan katılımda, başkasına olan bir bağlanmada yakalamak, insanı kendisine aşkın olan bir Varlık’a olan katılımında, bağlanmasında yakalamak, ona, bu Varlıkla

¹²⁶ Ernst Breisach, İ.M.E., s. 157

¹²⁷ Gabriel Marcel, H.V., s. 60

¹²⁸ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 142

¹²⁹ Gabriel Marcel, H.V., s.64

birlikte ve ötekiler ile birlikte anlam yüklemektir. İşte böyle bir insan, yalnızca bir ego olmayıp, ötekiler ile ilişkisi içinde var olan ve onların gerçekliklerini de öteki-ben'ler olarak bütünüyle kabul eden bir “şahıs” olacaktır. Etiğin, sadece toplumsal davranış normlarına uygun davranış alışkanlıkları veya toplumun ahlâkî değerlerine ilişkin olayları değil, özellikle kendini sorumlu bir birey olarak içten kavrayan ahlâkî kişiliği (şahsîyeti) ve onun yönelişlerini ele almak olduğu düşünülürse¹³⁰ buradaki etik açılım fark edilecektir.

Marcel'e göre bir şahıs olmak, aşk için bir kapasite geliştirmekten ayrı tutulamaz.¹³¹ Bu anlamda kişinin kendini gerçekleştirme hiç bitmeyen bir süreçtir. Zira “yaşamak, kişinin <kendi kendisini> gerçekleştirme, kendini hep daha üst bir düzeye taşıması ve kendisini, kendisine vermesi demektir.”¹³² Bizler aslında gerçekleştiremediğimiz bir şeye doğru derin bir arzu duyuyoruz ve bu arzu ile tarif ediliyoruz. İşte bu arzu, umudu var kılar. Umut, bizim varlığın bir parçası olduğumuz hususundaki güvenimizden ve son tahlilde de Varlığın bizim için orada olduğuna duyduğumuz güvenden kaynaklanır.¹³³ Bu güven bize pasif bir sükûnet hâli vermez. Çünkü “umut, bir tür kayıtsız bekleyiş değildir, eylemi destekler.”¹³⁴ Bu nedenle umut, pasif bir hâl değildir, tam tersine, aktif bir yaşama doğru bize bir hürriyet kazandırır. Gerçek umut, bizim gerçek anlamda var oluşumuzu yaşamamıza imkân verir. “Umut, dünya

¹³⁰ Kenan Gürsoy, “Tasavvuf ve Etik”, s. 111

¹³¹ Gabriel Marcel, M.B., vol.1, s. 185

¹³² Gabriel Marcel, H.V., s. 126

¹³³ Eric Matthews, A.g.e., s. 54

¹³⁴ Gabriel Marcel, “Ontolojik Muamma Üzerine”, s. 76

ve öteki ile, gerçek bir ilişki kurmanın temel şartıdır.”¹³⁵ Ve sadece umut sayesinde bize ben olma imkânı veren Mutlak Sen’e doğru sürekli olarak bir yönelme hâli yaşarız. Bu yönelme yolculuğu içinde öteki, ben’i varlığın sırrına doğru götüren bir sen varlığı olarak daima mevcuttur. Bu nedenle birlikte-var oluş içinde, kendimizi bir vahdetli bütünün birbirine bağlanan parçaları olarak algılayabiliriz.¹³⁶ Böyle bir düşüncenin, bir egoizmi doğurmayacağı açıktır. Ayrıca, böyle bir bağlılık fikri, bir süreklilik fikrini de beraberinde getirir. Zira bağlandığım şey sürekli olduğu için, sürekli olarak orada olduğu için, yönelimim, aşkım, bağlanmam da sürekli dir.¹³⁷ Ben, böyle bir bağlanmayı bir kez gerçekleştirdiğim zaman, ilke olarak bu bağlanmam tekrar sorgulanamaz. Böylece, sen’e hazır olmak, daima hazır olmaktır. Bu hazır oluşun aynı zamanda bir sen için olmak, hazırda olmak olduğu unutulmamalıdır.

Bu sen için olmaklık, sen’e hazır olmaklık, ben’e bazı ahlâkî tavırlar kazandırır. Vefa, sadâkat gibi.¹³⁸ Zira sadâkat, ihsan ve iman birbirlerine sırlı bir şekilde bağlıdırlar.¹³⁹ Sadâkat bağlanmanın doğal bir sonucu, hatta onun öbür yüzü gibidir. Daima bağlanmayı takip eder. Hem metafizik anlamda hem de epistemolojik anlamda “bağlanma daima sadâkatten önce gelir. Çünkü kendi bağlanmamın dışında bir şeye sadık olamam.”¹⁴⁰ Bu noktada sadâkati

¹³⁵ Philip Lake- Stratton, “Marcel”, s. 344

¹³⁶ Eric Matthews, A.g.e., s. 55

¹³⁷ Gabriel Marcel, C.F., s. 158

¹³⁸ Gabriel Marcel, C.F., s. 158

¹³⁹ Gabriel Marcel, B.H., s. 54

¹⁴⁰ Gabriel Marcel, B.H., s. 42

“benliğin tutarlılığı için gereken bir irade gibi görmek de hatalıdır.”¹⁴¹ Çünkü sadâkatin teminatı kendisi değildir. Bu boş bir gurur olurdu. Oysa Marcel’e göre; “gurur, sadâkatin dayandığı bir ilke olamaz. Sadâkat asla insanın kendi benliğine karşı beslenemez. Ancak ötekinin ben’de oluşturduğu bir şeye karşı beslenebilir.”¹⁴² Mesela, bu nedenle, “dost” ile “sadık” ifadeleri birbirlerinden ayırt edilemeyecek terimlerdir. Sadâkat (fidélité), hiçbir zaman “dost” ifadesine tesadüfen eklenmiş bir karakteristik değildir.¹⁴³ Eğer ben, kendi kendime, X’in sadık bir dostu olmak istersem, bazı sorumlulukları yerine getirmeye özen gösterir ve kendi kendimi X’in sadık dostu olarak görebilirim. Ancak bu durum X’e nasıl görünür? İşte bütün mesele budur. “Sadık dost” benim kendi kendime izafe edebileceğim bir unvan değildir. Beklide X bana karşı bir öfke bile duyuyor olabilir. Kendisinin, bana karşı olan zorunluluklarının (sorumluluklarının) kölesi olduğu hissine kapılmış olabilir. Bu nedenle, ben onu, o da beni kendi kendimizi olduğu kadar hür kılmalıyız. Öteki açısından kendimde veya kendi açımdan ötekinde, saf bir kendiliğindenliği içeren sadâkati ancak bu şekilde yakalarım.¹⁴⁴ Zira kendi varlığının derinliklerinde kaybolanlar, kendilerini harcamış olurlar.¹⁴⁵

Marcel, ahlâkî anlamda bağlanmanın en somut örneği olarak sadâkat fiilini gösterir. Ona göre “sadâkat, bir insanın ahlâkî yapılanması açısından

¹⁴¹ Gabriel Marcel, B.H., s. 46

¹⁴² Gabriel Marcel, B.H., s. 46

¹⁴³ Gabriel Marcel, C.F., s. 155

¹⁴⁴ Gabriel Marcel, C.F., s. 155-157

¹⁴⁵ Gabriel Marcel, H.V., s. 126

vazgeçilemez bir etik şifredir.”¹⁴⁶ Bu şifrenin yanlış anlamlandırılmaları, ona değer kaybettirmiştir. Mesela sadâkat, boş ve koşulsuz bir itaat demek değildir. İtaat ile sadâkat arasındaki farkı belirlemek aslında “hizmetine sunmak” (to serve / servir) kelimesinin anlamını belirlemeye bağlıdır. hizmetine sunmak aslında “faydalı olmak” (to be useful / servir á) demektir. Eğer maksadını bilmediğim bir makine ile karşılaşırsam şunu sorarım: “Bu, neye hizmet eder?” “Neye yarar?” Çünkü aletler, bir işe yaramak, bir şeye hizmet etmek için kullanılırlar.¹⁴⁷ İnsan söz konusu olduğunda da, “ne işe yarıyorsun?” diye sorulur. Bu ise insanı bir aletmiş gibi görmek, bir nesne imiş gibi görmek demektir. Böyle bir düşünce bizi, hasta ve yaşlı insanları bertaraf etme fikrine dek götürür. Çünkü onlar artık bir işe yaramamaktadırlar, bir şeye hizmet etmemektedirler. Bu durumda, geçmişte kullandığım ama artık işime yaramayan bir makineyi artık muhafaza etmemin gereksizliği kadar gereksizdirler.

Oysa Marcel’e göre insan söz konusu olduğunda şöyle sorulmalıdır: “Kime hizmet ediyorsun?” ya da “Neye hizmet ediyorsun?” böylece hayatın asıl anlamını göz ardı etmemiş oluruz. Zira hayat, bilgiye, sanata, bir başkasına veya daha da ileri götürerek söylemek gerekirse Tanrı’ya hizmet etmeli, adanmalıdır. Yoksa hizmet etmek, sadece bir işe yaramaktan, bir makine vazifesi görmekten ibaret bir anlam taşır.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Gabriel Marcel, H.V., s.125

¹⁴⁷ Gabriel Marcel, H.V., s. 125

¹⁴⁸ Gabriel Marcel, H.V., s. 126

Toplumda bu gün hizmet etmek kelimesi, faydalı olmak kavramı hakkında yanlış ve kötü bir kanaat hâkimdir. Sanki hizmet etmek, hizmet eden kimseyi aşağılık bir konuma indiriyormuş gibidir. Burada ise yine yanlış bir seviyelendirme fikri hâkimdir. İşte bütün bu yanlış anlamaların temelinde, faydalı olmanın ya da hizmet etmenin asıl anlamının bilinmemesi bulunmaktadır. Nasıl hizmet edilmelidir? Neye hizmet edilmelidir? Dolayısıyla ahlâkî kişiliğimiz nasıl kurulmalıdır ve neye sadâkat gösterilmelidir? İşte öğrenilmesi gereken bunlardır. Bu, itaat etmeyi, koşulsuz boyun eğmeyi öğrenmek demek değildir. Çünkü itaat etmek, hizmet etmenin yalnızca bir yoludur. Ve bu yol daha ziyade bir çocuk için uygun olabilir. Ancak bir yetişkin için saçma ve uygunsuzdur. Çünkü çocuk akıl yürütme sürecinin salahiyetine sahip değildir ve bu nedenle itaatkar olmak onun günlük yaşantısı için gereklidir. itaat, çocuk için bir erdemdir. Oysa durum, bir yetişkin için farklıdır. Aktlarının bütününde, tamamiyle itaatkar olmuş biri “insan” adını taşımayı hak etmez. O yalnızca, derecelerini kaybetmiş bir varlık olarak düşünülebilir.¹⁴⁹

Hayatının belirli bölümlerinde ve belirli aktlarında bir yetişkin de kendisinin itaat etmesi gereken durumlar olduğunu fark eder. Ancak burada itaat etme, itaatkar olma anlamını taşımaz. Mesela, bir şef veya komutanın emrine itaat etme durumunda olduğu gibi. Bu bir fonksiyondur. Aslî ve zorunlu olarak itaat etmek burada, itaat edilenin varlığıyla ilgili değildir.

¹⁴⁹ Gabriel Marcel, H.V., s. 127

Fonksiyonu ile ilgilidir. Burada şahsî duygular ve hükümler paranteze alınır. Burada itaat bir “gibi görünmek”, “rol yapmak” da olabilir. Bu da itaatin istismar edilmiş hâlidir. Fakat burada asıl konumuz bu değildir. Ya da itaate karşı çıkmamanın haklı sayılabileceği durumlar da değildir. asıl sorun, itaatin, sadâkat demek olmadığıdır.

Tam da bu noktada en basit şekilde, bir belirleme yapılacak olursa, itaatin talep edilen ve sadâkatin hak edilen bir şey olduğu söylenebilir. İtaat, hizmet edilenin fonksiyonuna bağlı ve itaat eden için de bir fonksiyon durum iken, sadâkat; sadık olunanın varlığına bağlıdır ve sadâkat gösteren için bir var oluş durumudur.

Şu halde asıl soru, “kime sadık olacağız” sorusudur. Belki de gerçek sadâkat, asıl mecburiyetimin kendimi gerçekleştirmek olduğu düşünülürse, yalnızca kendime olan sadâkattir.¹⁵⁰ Kendime olan sadâkat, kendi var oluşuma ya da kendi aktarıma ya da tam da kendi bağlanmama olan sadâkat demektir. Çünkü sadâkat, derûnî bir eğilimin davranışa dönüşmesidir. Bu fiilin en somut örneği ise ailedir. Aile benim için problem alanının dışında olan, içten kavradığım bir sırdır. “Ailevi sır, Marcel’e göre, umudun ve sadâkatin sırrıdır.”¹⁵¹

Aile ya da evlilik ilişkisi dediğimiz öyle bazı ilişkiler vardır ki orada sadâkat, devamlılığa indirgenmiştir. Ancak bu birlikteliğe bağlanırken verilen vaatten dolayı, birbirlerini bu birliktelikten azat etmek yerine kısmi bir

¹⁵⁰ Gabriel Marcel, H.V., s. 128

¹⁵¹ Muammer Celaleddin Mušta, A.g.e., s. 104

ikiyüzlülük pahasına bu aile birliğine bekçilik yapabilirler. Bunun her şeye rağmen yine de salt görünüşte bir birlikten daha fazlası olduğunu ifade eder Marcel ama bu tarz durumların örneklerini çoğaltarak sonuçta şu soruyu sorar: Böyle bir birlikteliğe başlarken bir sadâkat vaadinde bulunuyoruz. Peki “sadâkat vaadinde bulunmak, gerçekte ne demektir? Ve gerçekte bizler, nasıl böyle bir vaatte bulunabiliriz?”¹⁵² Elbette bunun cevabı açıktır. Sen’e karşı hissedilen içten bir bağ, ona olan içten bir yönelim ve ona hissedilen ontolojik, sırlı bir bağlanma hâli, bu sadâkat vaadini doğurur. Ancak asıl soru şudur: Kendimi hâlihazırda içinde hissettiğim bu hâlin değişmeyeceğini nasıl garanti edebilirim? Çünkü aslında “bana öyle geliyor ki bu hâlim değişmeyecek” ten daha fazlasını söyleyebilir miyiz? Marcel’e göre, bir sadâkat vaadi “bana öyle geliyor” demek değildir. Ancak, bazı sorular hâlen cevaplanmış değildir; bağlandığım ve sadâkat vaad ettiğim kimse daha sonra değişirse, bana, “bağlandığım insan bu değildi, öylesine değişti ki benim vaadim geçersizdir” deme hakkını verir mi? Ya da benim içimde hissettiğim eğilim, yönelme değişirse yine aynı şeyi söyleyebilir miyim? Ya da içimde hissettiklerim değişse bile, sanki değişmemiş gibi davranabilir miyim, böyle bir hakkım var mı? Burada bir sadâkat paradoksu yaşanıyor gibidir.¹⁵³ Yani ben, başlangıçta daima koruyabileceğimden emin olmadığım bir duygu üzerine bir vaatte bulundum. Şimdi bunun yanlış olduğunu kabul etmeli miyim? Yoksa hâlâ öyle hissediyormuş gibi yapmalıyım? Burada Marcel, böyle bir paradoks karşısında

¹⁵² Gabriel Marcel, C.F., s. 158

¹⁵³ Gabriel Marcel, C.F., s. 160

mümkün olursa gelirim, söz veremem diyerek bir daveti bile asla kabul etmeyenler gibi davranmak daha mı dürüst olurdu diye düşünür. Böyle bir sorgulamanın cevabını hemen, çok net ve kesin olarak verir; hayır. Zira böyle bir tutumun olası neticeleri malumdur. Açıkça sosyal hayatı imkânsız kılacaktır. Ayrıca etik anlamda sadâkat, ontolojik-metafizik anlamda bağlanma aktları, aslında var oluşumuzun en temel aktlarıdır. Bu nedenle, bu şekilde düşünmek, var oluşumuzu da gerçekleştirememek anlamına gelir.¹⁵⁴ Zaten sadâkat vaadi, bağlanma, aslında benim kendimi oluşturan varlık'a katılmam anlamını taşır. Bu nedenle de onun sürekliliğinden bir an bile şüphe etmem. Çünkü aslında "sadâkat bir daiminin ontolojik olarak tanınmasıdır. Bu devamlılık kendiliğinden var olanın devamlılığıdır."¹⁵⁵

Burada sadâkat'in süreklilikle olan ilişkisi son derece büyük bir önem kazanmaktadır. "Süreklilik, sadâkat'in rasyonel bir iskeleti gibi düşünülebilir. İnsan için süreklilik basitçe, belirli bir hedefe yönelik sebat olarak tanımlanabilir."¹⁵⁶ Bu şekilde değerlendirildiğinde, sadâkat'in sürekli olması gerekliliği açıktır. Ancak ebettteki bu süreklilik, sadâkat vaadinde bulunduğum Sen'in sürekliliği ile doğrudan alâkalıdır. Bu nedenle sürekliliğinden şüphe edilmeyene olan bağlılığım bir sadâkat anlamı taşır.

¹⁵⁴ Gabriel Marcel, C.F., s. 163

¹⁵⁵ Murtaza Korlaelçi, "Gabriel Marcel'e Göre Bağlılık ve Sadâkat", s.38

¹⁵⁶ Gabriel Marcel, C.F., s. 153

Ancak Marcel, bu tarz sorgulamaların, bağlanmayı ve sadâkati sanki problem alanına aitmiş gibi görmekten kaynaklanacağını ifade eder. Oysa bunlar birer sırdır. Marcel'in sıkça ifade ettiği gibi bunlar Varlık Sırrı'dır. Ben bağlandım, ben varım demektir aslında. Bu nedenle de, bu sırrı yaşamak, bu sırra katılmak ve kendisi için hazır bulunulan bir sen'e bağlanmak, ben'in hür olarak gerçekleştireceği asıl var olma hareketidir. "Benim için hazır bulunmayan bir şeye karşı umut besleyemem"¹⁵⁷ ya da böyle bir şeye sadık olamam ve ona bağlanamam. Zaten "varlık, gerçekten hazır bulunandır."¹⁵⁸

Marcel bu nedenle, sürekli olan, daima orada ve benim için olan Tanrı'ya olan bağlılığımın, aslında en gerçek bağlılık olduğunu ve bütün bağlanmalarımın da garantisi olduğunu ifade eder. Zira Tanrı aslında sadece bağlanmamın değil, bütün değerlerin de garantisidir.¹⁵⁹ Aslında bu noktada ifade etmeliyiz ki Marcel, Tanrıdan çok, ben'im ona bağlanmam anlamına gelen iman ile ilgilenir. Yani en gerçek bağlılık olan Mutlak Sen'e olan bağlılıkla ilgilenir. İmanın konusu bir "sır" olduğu için imanı herhangi bir bilme aktından ayırmak gerekir. "Düşünce, genellikle nesnelleşerek saf bir soyutluk, saf bir belirlenemezlik gibi, formel bir şart gibi belirir, başka da bir şey olamaz. İmansa, Tanrı'ya katılıştaki kendi kendine yeniden kurulur."¹⁶⁰ Marcel'e göre iman bu nedenle bir var olma biçimidir, bir bilme biçimi

¹⁵⁷ Gabriel Marcel, M.B. vol.2, s. 170

¹⁵⁸ Gabriel Marcel, H.V., s. 146

¹⁵⁹ Medar Atıcı, "Gabriel Marcel'in İnsan Anlayışı", s. 64

¹⁶⁰ Murtaza Korlaelçi, "Gabriel Marcel'in İman Anlayışı" s. 78

değildir.¹⁶¹ Zaten iman eden kişinin, iman etmek için bilmeye ihtiyacı yoktur.¹⁶² İman bir kanaate veya iknaya da indirgenemez. Zira “kanaat, sık sık değişir çünkü yapısı gereği, izlenimle doğrulamanın sınırları arasında daima kayar. Kanaat, iddiada değişmeye yönelen bir <<gibi görme>> dir. Genellikle kanaat, <<ben savunuyorum ki ...>> formülü ile belirir.”¹⁶³

Kanaat, sahip olma kategorisinde değerlendirilebilir. Oysa iman, varlık olmak kategorisindedir. Bir bilme veya düşünme biçimi olmayan, bir tarz kanaat veya bir ikna oluş da olmayan iman; “bağlanmakla, insanın kendi kendisinden el çektiği akt”¹⁶⁴ olarak tanımlar Marcel. Ona göre iman, benim için daima orada olan Tanrı’dan, bizzat onun varlığından doğar ve dolayısı ile imanla birlikte iç ve dış kategoriler ortadan kalkar.¹⁶⁵ Bu noktada, iman, aslında hem bir anlamda lütuftur, ihsandır, bir anlamda da iman edenin bir çağrıya kulak verebilme kapasitesidir. Dolayısı ile böyle bir kapasite gösteremeyen kimseler için hiçbir ispatlama yeterli olmayacak, daha doğrusu anlamsız olacaktır. Çünkü Tanrı’ya olan bağlanmam, bütün varlığımla gerçekleştireceğim bir akttır. “Tanrı’ya sahip olduğum bir şeyle değil, varlığımla bağlanırım. Bu bağlanmam, ona <<katılıyorum>> demektir. Bu nedenle de iman, inananın var oluşudur.”¹⁶⁶ Yani iman, katılmanın en tam biçimidir. Aynı zamanda iman, güvenmenin de en tam biçimidir. Zira inanmak

¹⁶¹ Gabriel Marcel, M.J., s. 51

¹⁶² Gabriel Marcel, M.J., s. 44

¹⁶³ Murtaza Korlaelçi, “Gabriel Marcel’in İman Anlayışı”, s. 81

¹⁶⁴ Murtaza Korlaelçi, A.g.m., s. 83

¹⁶⁵ Gabriel Marcel, B.H., s. 308

¹⁶⁶ Murtaza Korlaelçi, A.g.m., s. 88

bir “sen”e güvenmektir. İman ise “Mutlak Sen’e” bağlanmaktır, Mutlak Sen’e güvenmektir. Kendisine bağlandığım Mutlak Sen’e duyduğum güven ve onun bana, yolculuğum boyunca daima destek olacağı umudu ve onun, kendisine bağlandığım sen için de orada ve hazır bulunuyor oluşuna duyduğum güven, bu bağlanmanın her ikimize de kazandıracığı gerçek var oluş ve hürriyet fikri, benim rahatlıkla bir sadâkat vâdinde bulunmamı sağlar. Aksi takdirde zaten sadâkatten bahsetmek anlamsızdır. Marcel, sadâkat hakkındaki sorgulamalarına başladığı anda, sadâkatin değişmezliğine vurgu yapar. Bunun için ise gerçek bir bağlanma gerekmektedir. Asıl sadâkat kendi bağlanmama olan sadâkat olacağından, bu ancak bir Mutlak Sen varlığı karşısında söz konusu olur. Ayrıca Mutlak Sen’e olan inancım, bana ve benim için sen olana bir süreklilik kazandıracığı için sadâkatim bir “fidélité créatrice” yani yaratıcı bir sadâkat olur¹⁶⁷ ve beni kısıtlamaz, aksine, ahlâkî anlamda benim bir şahıs olmamı sağlar ve beni hür kılar. Çünkü sadâkatin ve bağlanmanın asıl anlamı olan iman, hürriyetten ayrılamaz. Hatta hür olmayan bir ben için iman söz konusu olamaz.¹⁶⁸

¹⁶⁷ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 147

¹⁶⁸ Gabriel Marcel, B.H., s. 212

II-B- Bağlanma ve Hürriyet Problemi

İlk bakışta bağlanma hürriyeti ortadan kaldırıyormuş gibi görünüyorsa da, Marcel'in bağlanmaya yüklediği anlamdan dolayı hürriyet, tam da bağlandığım yerde söz konusu olur. Bağlanmanın, ilk bakışta bize yaşattığı tereddüt, hürriyeti ortadan kaldırıyor gibi görünmesinden kaynaklanmaktadır. Bu da hürriyete yüklenen anlamda bir problem olmasından dolayıdır Marcel'e göre. Mesela Sartre'cı anlamda bir hürriyet anlayışı ile bağlanmayı kavrayamayız. Fakat bu noktada Sartre'ın hürriyet anlayışının da eleştirisini getirir Marcel. "Sartre'da hürriyet Mutlak'ın değerine sahiptir. Ancak bu mantıksızdır çünkü bu durumda nedir hürriyet, bunun cevabı belirsizdir,"¹⁶⁹ der. Ona göre, hürriyetin, insanın kendi yok-varlığı'nı (non être) gizleme yeteneği ya da insanın kendi kendisinin temeli olma kapasitesi gibi belirlemeleri anlamsızdır, hürriyet, bir var oluş durumunda ortaya çıkar. Sartre ise hürriyeti şöyle ifade eder; "dışarıda, her şey dışarıdadır. İçimde hiçbir şey yoktur. Ben hiçbir şeyim. Ben hürüm. Bunu haykırıyorum."¹⁷⁰ Şu hâlde hürriyet bir hiçlik midir? Sorusunu sorar Marcel. Ona göre bu satırlar Sartre'ın hürriyetten ne anladığını ifade etmektedir. Sartre'a göre; "insan olmak yoluyla ben geri çekilebilme gücüne sahibim. Bütün bu taklit dünyadan bağlarımı koparabilirim ve bunu yaparken de bu kopmanın kendisine dönüşürüm. Bu ötede olmak, bu aşkın olmak haricinde hiçbir şeyim. İşte bu benim

¹⁶⁹ Gabriel Marcel, P.E., s. 76

¹⁷⁰ Gabriel Marcel, P.E., s. 77

hürriyetimdir. Onu uzakta aramıyorum. O kadar yakın ki; ben kendi hürriyetimim.”¹⁷¹ Marcel, bu tarz bir hürriyet anlayışının çelişkili olduğunu, tam da aşkınlık olduğunu söylediği yerde onu ben’e indirgediğini, ben’i de hiçliğe indirgediğini belirtir. Bu tarz bir hürriyet anlayışı ben’i bencillığe sürükler. Oysa kendini başkasına açarken fark edilecek bir hürriyet, asıl hürriyettir. “Sartre’a göre hürriyet, bir sürgündür ve ben bu hürriyete mahkûmum. İşte bu mahkûmum kelimesinin altı çizilmelidir”¹⁷² Marcel’e göre. Zira bu da hürriyet gibi içi boş bir kavramdır. Ben gerçekte neye mahkûm olabilirim. Mahkûmiyet bir yoksunluk durumunu ifade etmeli. Hayattan, onurdan, servetten, hürriyetten v.s. mahrum olmak gibi. Hürriyetin kendisi bir kayıp olmadığı sürece ben ona mahkûm olamam. Şu hâlde gerçekten Sartre için hürriyet bir mahrumiyet midir? Marcel bu noktada Sartre’ın, hürriyeti bir mahsur gibi görmekte beraber, bu mahsuru dünyanın ortaya çıkışının olumlu bir koşulu olarak ifade ettiğini ve ona yaratıcı bir değer yüklediğini belirtir. Bu değer ise ben’in seçme kabiliyeti gibi görünür.

Sartre hürriyetin karar verme sürecinde düşünür. Hürriyet, kökleri itibari ile insanın kalbinde bulunan bir var-olmamak hâliyle çakışır ve insan varlığı için var olmak kendi kendisini seçmektir. Marcel, hürriyetin bu, seçim ile eşdeğer tutulması durumunu ölümcül bir hata¹⁷³ diye tanımlar. Zira aynı Sartre, seçmemek olanaksızdır diye ifade eder var olma durumunu. Böylece

¹⁷¹ Gabriel Marcel, P.E., s. 77

¹⁷² Gabriel Marcel, P.E., s. 78

¹⁷³ Gabriel Marcel, P.E., s. 78

hürriyet, hem kendimi zorunlu olarak içinde bulunduğum bir tabiat, hem de etik alanda, bir mahkûmiyet şeklinde telakki edilmektedir. Böyle bir düşünce içinde sorumluluğu bulmak mümkün görünmemektedir. Zira “hür seçme”ye mahkûm kılınmış bulunduğumdan, bu “hür seçme”yi hür olarak seçmiş olmam mümkün olamaz.¹⁷⁴ Elbette hürriyeti, kendisine mahkûm olduğum bir durum, üstelik de bir hiçlik durumu olarak anlamlandırdığınız da, bağlanmanın bir hürriyet olması beklenemez. Zira bağlanma kendisine mahkûm olduğum bir şey değildir ve hiçliğe değil, varlık’a götürür. Elbette “hürriyet, Sartre’da bile, kişinin saf, nedensiz kararlarına göre gelişigüzel tarzda faaliyette bulunmak demek değildir. Marcel’e göre hürriyeti bu şekilde tarif etmek de yanlış kavramlaştırmalara götürür. İnsan, (Sartre’da olduğu gibi) doğuştan gelen bir donanım olarak hürriyete sahip olamayacağı gibi, ötekilerle ilişki içinde olmadan, izole bir varlık olarak da hür olamaz.¹⁷⁵ Bu nedenle Marcel’ci anlamda bağlanma bana bir sorumluluk kazandırdığı için, ötekine karşı sorumluluk kazandırdığı için, tam bir hürriyet olur. Bunun bir zorunluluk değil, sorumluluk olduğu unutulmamalıdır. İşte bağlanmayı, bağımlılıktan ayıran da bu sorumluluktur.

Hürriyet, benim var oluş sürecimdir ve çevrem, derin ve içten gelen bir şekilde bu sürece katılır ve benim dışımda ve benimle ilgisiz olmadığı gibi, herhangi bir yöne doğru gitmemi de zorlamaz. Tabii bu noktada, Marcel, kendi benliğini oluşturan ve yaratıcılığının onu sürüklediği yere giden bir

¹⁷⁴ Kenan Gürsoy, “Hürriyet Tek Başına Değer Olabilir mi?”, s. 215

¹⁷⁵ Ernst Breisach, A.g.e., s. 155

Nietzsche'ci midir, diye sorulabilir. Bunun cevabı da hayır olacaktır. Çünkü onun Mutlak Sen dediği Tanrı, böyle bir görüşü bertaraf eder. Çünkü Tanrı'nın aşkınlığı hürriyetin garantörüdür. "Burada aşkınlık, bir nesnenin diğer bir nesneye karşı olan anlamsız dışsallığı değildir. İçkinlik içindeki bir aşkınlıktır hürriyetin gerçek garantörü."¹⁷⁶ Marcel için bağlanma, yaratıcı bir hâle dönüşür yani sürekli yenilenir. Marcel'e göre de insan hürriyet deneyimleri içinde yazgısını kurar¹⁷⁷ ama Sartre'cı ve Nietzsche'ci anlamda değil. Hürriyet, Marcel'de ben'e aşkınlık kazandırır. Beni bana bulduracak olana bağlanma hâlimin bana kazandıracığı bir şeydir. Burada hürriyet nasıl oluyor da bağlanma ile yaşanıyor sorusu tekrar gündeme gelebilir. Fakat "bağlanma'nın bir uyuculuk, bağımlılık ya da herhangi bir modele veya kalıba sıkı sıkıya rıza göstermek demek olmadığı"¹⁷⁸ unutulmamalıdır. Bağlanmamdan önce hür değil isem, bağlanmam hür bir seçim değil midir? Hürriyet bir reddedebilme imkanı ise, bağlanmaya bilir miyim? Soruları da hemen akla gelebilir. Bu noktada Sartre'ın hürriyete mahkûm olduğumuzu söylediği gibi, bağlanmaya mı mahkûmuz? Soruları, gündeme gelebilecek muhtemel sorulardır. Marcel, bağlanmanın asıl hürriyet olduğunu ifade ederken, sahip olunan alandan, varlık olana bir yükseliş olarak algılar hürriyeti. Hürriyet, benim reddedebilme imkanımdır. Ancak bağlanırsam madde ile olan sahip olma ilişkimde bu imkanı kullanabilirim. Gerçek bir

¹⁷⁶ Mary Aloysics Schaldenbrand, *Phenomenologies of Freedom*, s. 78

¹⁷⁷ Afşar Timuçin, *Düşünce Tarihi*: 3, s. 413

¹⁷⁸ Katharine Rose Hanley, "Marcel: The Playwright Philosopher", s. 250

bağlanma yaşamıyorsa, kendi var oluşunu da yaşamayacağı için, hür olamam. Bu nedenle, bağlanmadan önce hürriyet söz konusu değildir. Dolayısıyla bağlanmayı seçmiyorum. Bağlanmamayı da. Burada söz konusu olan bir seçim değil, fark etmek hâlidir. Hürriyet, ötekinin aşkınlığında kendini fark etmek hâlidir. Beni mahkûm veya mahrum etmez. Tam tersine beni kendi anlamımdan mahrum olmaktan ve bir anlamsızlığa mahkûm olmaktan kurtarır. Bu nedenle hürriyet bağlanmadır ya da bağlanma hürriyettir. Böyle bir düşüncede bağlanmaya da mahkûm değilizdir. Çünkü o, bir bağımlılık değildir. Orada sürekli bir yaşantı hâli, bir anda bütün zamanlar için verilen bir söz dolayısıyla sürekli canlı tutulan bir irade vardır.

Kendimi ötekine açarken, anlamayı, onda kendini bulmayı, ötekiyle beraber var olmayı fark ederim, ötekini kendim için kendimi öteki için fark ederim. “Kişiler arası ilişkilerde öteki ile olan ilişkim bir bağlanma ilişkisi ise, ben ötekini bana karşı sahip olduğumu düşündüğü bütün mecburiyetlerden azad ederim. Ve o da beni bütün mecburiyetlerden azad eder.”¹⁷⁹ Bu nedenle bağlanmak, beni hür fiillere sevk eder. Zorunlu fiiller den kurtarır. Nihai anlamda beni en hür kılan öteki , benim için sen olabilen, nihayet de Mutlak Sen olduğuna göre, yeri başkasıyla değiştirilemez. Tam da bu nedenle bağlanma, bağımlılık olamaz. Zira “bağımlılık, bağımlı olunan şeyden kurtulabilmek, ancak bir başka şeye sarılmakla mümkün oluyorsa söz konusu

¹⁷⁹ Gabriel Marcel, C.F., s. 156

olan durumdur.”¹⁸⁰ Ayrıca bağımlılık, eğer bir başka kişiye karşı söz konusu ise, “ona tabi olmak, onun otoritesine tabi olmak anlamına gelir.”¹⁸¹ Bağlanmanın tam tersine beni ben kılması söz konusudur. Beni bağımlılıktan kurtarması söz konusudur. Beni bende, benim için var kılar. Birlikte var olmak, kendi şahsiyetini reddetmek değil, şahsiyetini bulmaktır. Bu nedenle tam da kendim olduğum yerdir.

Bağlanmam, kendimi, kendi irademle kayıtlamam ve şimdiden, bütün zamanlar için bir vaatte bulunmam demektir. Bir sadâkat vaadi. Bu nedenle de asıl sadâkat kişinin kendi bağlanmasına sadâkatidir.¹⁸² Bağlanma, şimdide gerçekleşen ama şimdiyi aşan, beni kendi ötesine açan bir harekettir. Bu nedenle de kişinin en hür hareketi, kişiye hürriyet kazandıran harekettir. “Ben, kendi içine döndüğü, sadâkat ve sadâkatsizlikten yana liyakatinin farkında olduğu zaman hürriyetini elde eder.”¹⁸³ Çünkü “hürriyet, hakkında karar verebileceğim bir yaşam sunar bana.”¹⁸⁴ Ve asıl ihsan, hürriyettir. Ve ben hürriyetin varlığı ile ihsanın varlığına ulaşırım.¹⁸⁵ Aslında içimde ya da dışımda, Tanrının bir ihsanı olarak düşünemeyeceğim hiçbir şey yoktur. Ancak ben’i bu ihsanın farkında olmaya götüren şey hürriyettir. Ya da daha net bir ifade ile söylenecek olursa; hür bir “bağlanma”dır. Çünkü Marcel’e göre; “en hür insan, kendini adanmış olan insandır. Böyle bir insan, tek başına

¹⁸⁰ Brenda Schaeffer, Sevgi mi? Bağımlılık mı?, s. 35

¹⁸¹ Paul Foulquié, Pedagoji Sözlüğü, s. 41

¹⁸² Gabriel Marcel, B.H., s. 42

¹⁸³ Frank N. Magill, Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasığı, s. 114

¹⁸⁴ Gabriel Marcel, M.B., vol. II, s. 109

¹⁸⁵ Gabriel Marcel, M.B., vol. II, s. 112

sahip olunanlar alanını yönlendirir ve hesaplanabilir bir zorunluluktan kaçabilir.”¹⁸⁶

Bu nokta, Marcel’in “hür bağlanma” tanımının temelidir ki bu da var oluşumuzu ötemizde olup biten şeylere borçlu olduğumuz ve bu nedenle de onlara katılmamız gerektiği görüşünün bir parçasıdır.¹⁸⁷ Elbette bu ilk bakışta, sujenin zorunlu bir tecrübesi imiş gibi algılanabilir fakat aslında bu, zorunluluğu aşan ve dolayısıyla zorunlu olup olmadığı tartışılmayacak olan bir tecrübedir. Bu, deruni bir bağlanma tecrübesi olduğu için tabiatı gereği hür bir tecrübedir.

Elbette hürriyet, istediğini yapabilme anlamını taşımaz. Hürriyet, sahip olduğumuz veya reddettiğimiz bir şey değildir. Dolayısıyla problem alanına ait değildir. O, varlığa katılma biçimimizin bize kazandırdığı bir özelliktir. Yani o, inayete hazır olma, varlığa bir katılmadır.¹⁸⁸ Var oluşun varlık’a yöneliminin gerçekleşmesi, var oluş ve varlık’ın aşkla birleşmesi, aşkta birleşmesidir. “Hürriyetin oluşmasının tek yolu, onu sen’in kullanımına sunmaktır. Sanki sen’in hürriyetini kendiminkinin yerine hür olarak koymuş gibi olurum ve ilk bakışta bir paradoksmuş gibi görünen bu diyalektik kendi hürriyetimi oluşturur.”¹⁸⁹ Hür bir birey Marcel’e göre, diğer insanların kusurları karşısında herhangi bir üstünlük, imtiyaz ya da mülkiyet hissine kapılmaz ve daha ziyade kendi kişisel eksikliklerinin bilincine varır. Ötekilerin

¹⁸⁶ Thomas Langan, “Existentialism and Phenomenology In France”, s. 380

¹⁸⁷ Thomas Langan, A.g.m., s. 380

¹⁸⁸ Muammer Celaledin Mušta, A.g.e., s. 63

¹⁸⁹ Gabriel Marcel, C.F., s. 40

hatalarının yükünü kaldırır.¹⁹⁰ Bu nedenle hürriyet, tam da bağlandığım yerdedir. Çünkü bağlanma ve dolayısıyla sadâkat, hiçbir zaman değişmeyecek olan bir tavır için verilen bir vaattir. Kişinin kendinden bütün zamanlar için emin olma durumudur.¹⁹¹ İşte bu sırlı vaat, sırlı bir bağlılığın sonucudur ve bu hareketin bütünü, sırlı bir hürriyettir. Sadâkati, alışkanlığa ya da sosyal bir sınırlamanın mekanik sonuçlarına indirgemeye çalışarak bu sırrı bertaraf edemeyiz. Ya da bağlanmayı bir ödev veya sorumluluk duygusunu indirgeyerek bu sırrı bertaraf edemeyiz. “Bağlanma veya sadâkat , kişinin kendi kendine olan bir samimiyetini ifade eder, bir kendindenlik içerir, asla zorunluluk değildir. Zira Marcel’e göre bir zorunluluğun yerine getirilmesi aşktan mahrum bir hareket olduğu için asla sadâkatle bağdaşamaz. Marcel, bir aktın doğruluğunu bir göreve ya da emre itaate dayandıran Kant’ın etik zorlamasını da reddeder. Bu zorunluluk etiği Marcel’in şiddetle tenkid ettiği bir şeydir.”¹⁹² O bunun karşısına bir aşk etiği koyar. Aslında “yaratıcı sadâkat ne zorunludur, ne de zorunsuzdur.”¹⁹³ Çünkü sadâkat meta-problematik bir şeydir ve onun bir ödev veya sorumluluk, ya da zorunluluk olup olmadığı sorusu, yalnızca onun bir sır olduğunu görmezden gelerek, problem alanına aitmiş gibi davranmak, dolayısıyla hürriyeti varlığımın bir parçası olarak algılamak değil de, onu sahip olduğum bir şey zannetmek yanılığısından

¹⁹⁰ Gabriel Marcel, C.F., s. 193

¹⁹¹ Gabriel Marcel, C.F., s. 164

¹⁹² Robert Rosthal, A.g.m., s. xxxii

¹⁹³ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxxiii

kaynaklanır.¹⁹⁴ Oysa sırrın meta-problematik doğası içinde, problemler dünyasını aşar hürriyet. Bu sırlar alanında yokluk-varlıkla, ihanet-sadâkatle, inkâr-imanla ve umutsuzluk da umutla yer değiştirir.¹⁹⁵ Marcel, insanda, insan olma onurunu uyandırma arzusundadır. Bir filozofun uyması gereken birinci etik yaptırım da budur zaten ona göre. İnsanın insan olma onuru ise şüphesiz ötekine bağlanması hürriyetinde, yani aşka katılmasında gerçekleşir. “Uzun vadede aşk ile yapılmayan her şey kaçınılmaz olarak aşka karşı yapılmakla neticelenir.”¹⁹⁶ Oysa varlığa, aşka karşı değil de, onunla birlikte yaşanan tecrübeler bizi var kılar. Bu var oluş içinde ben, biz olmayı seçme hareketinden dolayı sonsuz bir hürriyet kazanır. Marcel, bu biz’in kazandırdığı hürriyet’e ve biz’e vurgu yapabilmek için çoğunlukla dramayı kullanır. Drama, insanların ötekileri görmesi için somut bir tecrübe imkânı sunar.¹⁹⁷ İlk bakışta göze çarpmayan kelimeler, ötekinin anlamlı dünyası içinde bize verilir. Dramada hareketler, kelimeler, ilk bakışta verdiklerinden daha fazla anlam taşırlar. Marcel’e göre felsefe, dramanın verdiği işte bu “daha fazla anlam” için derin bir dikkat uyandırmalıdır.¹⁹⁸ Çünkü asıl hürriyet bu “daha fazla” da gizlidir. Meselâ, bir insana bir hediye vermek, birinci anlam ve düzeyinin ötesine geçildiğinde, bir mülkiyetin birinden ötekine geçirilmesi anlamını aşar.¹⁹⁹ Bir hediye, ötekine doğru atılan bir adım, öteki için bir harekettir.

¹⁹⁴ Gabriel Marcel, C.F., s. 164

¹⁹⁵ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 144

¹⁹⁶ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s. 55

¹⁹⁷ Richard Kearney, T.C.C.P., s. 137

¹⁹⁸ Richard Kearney, A.g.e., s. 138

¹⁹⁹ Richard Kearney A.g.e., s. 140

Aynı şekilde hediyein alınması da alan kişinin kabulü ve hazır oluşu anlamına gelir. Ben'in bu iletişim çabası hiç şüphesiz öteki tarafından reddedilebilirdi. Reddetmek ise o "hediyeyi veren" in samimiyetine duyulan güvenden kaynaklanır. Bu güven, ötekinin hürriyetine olan inancımızın neticesidir. Zira bir hediyeyi vermek, hür bir seçimdir ve aynı zamanda almak ta hür bir seçimdir.²⁰⁰ Bu nedenle, sen'i de benim kadar hür olarak algılamam hürriyetin asıl belirleyici unsurdur. Belki de bu nedenle asıl hürriyet, evet ben'in sen'e bağlanmasında yani ben'in kendini sunması ve sen'in de buna hazır olması hareketinde gerçekleşir ama en yüksek seviyede asıl hürriyet, hediyelerin en büyüğü olan Tanrı'nın ihsanı karşısında hazır oluşturmaktır. Çünkü burada ihsan, benim kendi var oluşum demektir. Burada ihsanı şükranla karşılamak ise, bize verilen durum içerisinde kendimi mümkün olan en iyi biçimde gerçekleştirmem olacaktır. Tabii kendimde potansiyel olarak var olanlar çerçevesinde. Zira meselâ ben Napolyon olmaya karar veremem çünkü hiçbir zaman potansiyel olarak bunu varlığımda saklamam ve benim içinde bulunduğum durum hiçbir zaman onunkiyle aynı olamaz.²⁰¹ Benim içimde bulunan potansiyel ben'imden gerçek ben'ime giden yol, kendimin ve yalnız kendimindir ve hep öyle kalır. Bu kendimi gerçekleştirme çabası hürriyettir. Hürriyet, insan hayatının kendisidir. O, insan hayatının bir fenomeni ya da insanın bir melekesi değildir.²⁰² İnsan hürriyetle, ontolojik sır içinde

²⁰⁰ Richard Kearney, A.g.e., s. 140

²⁰¹ Ernst Breisach, I.M.E., s. 155

²⁰² Ernst Breisach, A.g.e., s. 155

bulunduğu zaman karşılaşır. Bu nedenle Marcel, ötekilerle olan ilişkiyi hem hürriyet deneyimine açılan bir ana kapı, hem de onun ortaya çıkması için bir gereklilik olarak düşünür. Hürriyet ancak insanın ötekileri bir sahip olunan olarak değil de, bir sen olarak görmesi, sen ile gerçek bir bağ kurması durumunda gerçekleşir. Kişi, kendi benliğini ancak böyle bir bağlanma hamlesi, bir aşk hareketi ile aşabilir. Bu kendini hürriyete doğru ve hürriyetle aşma durumunun nihai noktası ise, elbette Mutlak Sen'e doğru olan harekettir.

Kısaca ifade edecek olursak, bağlanma, ne yalnızca alışkanlık ve görevdir ne de bir bağımlılıktır. “O, görev veya alışkanlık olmanın ötesinde, var olmak yaratıcılığıdır.”²⁰³ “Marcel, özellikle Homo Viator'da boyun eğme (obédience) ile bağlanmayı ve sadâkati birbirinden ayırır. Bunlar arasında çok temel farklar görür. Bağlanma, bir kişiye hür bir karşılık, hür bir cevaptır.”²⁰⁴ Bu bir kendini var kılma, kendi olma, kendini isteme iradesidir. Bu nedenle hür bir harekettir fakat kendisi bir seçim değildir. İlk bakışta Marcel felsefesinin problematiği imiş gibi görünen bağlanmayı seçmiyorsam, ona karar vermiyorsam ona mahkûm muyum, ya da bağlanmadan önce hür değilsem bu nasıl oluyor da hür bir akt oluyor, gibi sorular da bu şekilde yanıt bulmuş oluyor. Evet, bağlanma seçilen bir şey değildir fakat ben'in var oluşsal anlamda tam olarak ifadesi mahiyetiyle ortaya çıkıyor. Bu ontolojik bir vakıadır. Ancak böyle bir bağlanma hâli oluşturulabilirse ben var oluşsal anlamda kendisi olabiliyor. Yani öncelikle ben varım, daha sonra bağlanmayı

²⁰³ Merold Westphal, “Preface”, C.F., s. xii

²⁰⁴ Katharine Rose Hanley, “Marcel: The Playwright Philosopher,” s. 249

seçiyorum diye bir durum söz konusu değil. Ben eğer bir var oluş isem, bunun ifadesi ben bir bağlanma hâliyim oluyor.²⁰⁵ Bu nedenle bağlandığım ne kadar gerçekse ben de o kadar gerçek oluyorum.

Bunu ontolojik anlamda “cogito” gibi düşünmek mümkündür. Zira “cogito”da benim var oluşumdan önce var değildir, var oluşumla birlikte vardır. Orada da ben, bir düşünmekte olma hâli olarak varım. Marcel’in cogito’ya itirazı, onun epistemolojik bir hareket olması ve ben’i yalnızca bir epistemolojik suje’ye indirgemesinden kaynaklanıyordu. Fakat onun var olmakla olan ilişkisi Marcel’in “bağlanma”sının var olmakla olan ilişkisine benzer. Descartes’in “cogito”sunu bir yönelimsellik hâli olarak düşünen fenomenolojide olduğu gibi, bu yönelimselliği kullanan Marcel, bunu daima dışta olan, ben’i aşan bir şeye bağlanma hâli olarak biçimlendiriyor. Marcel’in bağlanmasının ontolojik olarak bir hürriyet oluşunu, zorunluluk olmayışını bu şekilde değerlendirmek mümkün gibi görünüyor.

Bunun ahlâk açısından değerlendirilmesi ise yine, onun bir değer olarak zorunlu ve dayatılmış olup olmadığı ile alakalıdır. “Bağlanma bir görev değildir fakat bağlanmada görev ortadan kalkmaz. Çünkü ben, bir şekilde, içimde, öteki için yer ayırmalıyım.”²⁰⁶ “Kant’tan farklı olarak Marcel, bu mecburiyeti saf pratik akla, kendime sunduğu bir kurala indirgemez. Kierkegaard’dan farklı olarak onu, <<komşunu da kendin gibi sevmelisin>> tarzındaki bir ilâhi emre dayandırmaz. Ve Levinas’tan (1906-1995) farklı

²⁰⁵ Gabriel Marcel, C.F., s. 87

²⁰⁶ Gabriel Marcel, C.F., s. 88

olarak, hem kendi varlığından hem de benim tepkimden her zaman önce gelen, ötekinin yüzüne de götürmez.”²⁰⁷ Yani Marcel, bağlanma hareketini değerlendirirken, ve onu anlamlandırırken, ödeve, sorumluluğa, dayatmaya indirgmeden, dışarıdan empoze edilen bir harekete indirgmeden, onu ontolojik ve var oluşsal bir yaşanma hâli olarak anlamlandırır ve değerlendirir. Bağlanma seçilen bir şey değil bir ihsan’dır, benim ben olmaklığımdır. Hatta benim, beni, bedenimi aşma hâlimdir. Ancak “bağlanmanın tam bir kendini aşma hareketi olabilmesi, kendisine bağlanılan prensibin aşkın olmasını gerektirir.”²⁰⁸ Bu şekilde aşkın bir prensibe bağlanma, insana hürriyet kazandırır. Zira “hürriyet nihai anlamda, Mutlak Sen’e cevap verme gücüdür.”²⁰⁹ Mutlak Sen’e bağlanma hâlindeki hürriyet ise bir değerdir. Çünkü hürriyet, ancak bir bağlanma hamlesinde benim hürriyetim hâline gelir.²¹⁰ Dolayısıyla ötekine, nihai anlamda da Mutlak Sen’e olan bağlanmam beni hür kılıyor. “Hür insan, bağlanan insandır ve bağlanma, insanı her şeyden çok hür kılar çünkü aslında her birimiz kendi kendimize mahkûmuz ve bu kendi kendimize mahkûm oluştan ancak, kendimizi aşan bir ötekine bağlanarak kurtuluruz.”²¹¹

²⁰⁷ Merold Westphal, A.g.m., s. xii

²⁰⁸ Kenan Gürsoy, “Şahsiyet Eğitimi”, s. 261-262

²⁰⁹ Mary Aloysics Schaldenbrand, Phenomenologies of Freedom, s. 78

²¹⁰ Kenan Gürsoy, “Hürriyet Tek Başına Değer Olabilir mi?”, s. 217

²¹¹ Gabriel Marcel, E.B.H.D., s. 146

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“BAĞLANMA”NIN AÇILIMLARI

III-A- Din Felsefesi

Mutlak Sen, Tanrı, ancak hürriyet, aşk ve karşılaşma tecrübeleri içinde hissedilebilir. Tanrı asla, tecrübelerin ya da mantıksal çıkarımların gösterilebilir bir sonucu olamaz. Marcel, Tanrı'ya ilişkin olarak yapılan rasyonel tartışmaların tamamını anlamsız bulur. Çünkü Tanrı, problem alanına ait değildir.²¹² Tanrı'ya kendini yönelten insan, onu bilişsel anlamda tanımaz, onunla bir bağlanmaya (angajmana) girer. Zira onunla karşılaşması bir bağlanmadır. Bu karşılaşmanın bir suje-suje ilişkisi olduğunu söyler Marcel. Bu karşılaşmanın ötesinde, Tanrı hakkında soyut spekülasyonlar yapmak yanlış olur Marcel'e göre. Burada asıl ilgilenilmesi gereken şey, karşılaşmanın nasıl olduğudur.²¹³ İnsanın yolculuğunun gerçek anlamı da bu karşılaşmada gizlidir. Marcel, bu nedenle insanın gerçek var oluşunu Tanrıya olan bir yolculukta keşfedebileceğini vurgular.²¹⁴ Bu ise bir dînî hayattır Marcel'e göre. Ya da dînî hayat budur.²¹⁵ İmanlı olmak ise, kendi kendisi için, öteki için ve Tanrı için olmak demektir. İman, içinde tartışmasız olarak "güven" duygusunu barındırır.²¹⁶ Ve iman, umuda yol açar. Umut bizi madde, mekân ve zamanın prangalarından kurtarır. O, mutlak sen'e duyulan güven

²¹² Gabriel Marcel, M.J., s. 58

²¹³ Ernst Breisach, A.g.e., s. 157

²¹⁴ Gabriel Marcel, M.B., vol.1, s. 1

²¹⁵ Ernst Breisach, A.g.e., s. 158

²¹⁶ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 146

dolayısıyla geleceğe olan güven demektir. Bizler, güven duyarak bağlandığımız, kendisine katıldığımız Tümel Varlıkla olan münasebetimizi anladığımız oranda, ve kendimize ve ötekilere yüklediğimiz değeri değiştirdiğimiz oranda Varlığın ne olduğunu keşfederiz.²¹⁷ Çünkü kendi kimliğimizin zorunlu olarak tümel bir varlığa katılma ile sınırlı olduğunu görmek, onun bize dışarıdan empoze edilemeyeceğini görmektir. (Zira dışarıyı yoktur bu noktada.)²¹⁸ Yani, dışarıda olmayan, sahip olunan alana ait olmayan, yalnızca kendi var oluş tecrübemle kavradığım bir sır olan tümel bir Varlığa katılımım, kendi kimliğimin sınırınıdır. Benim temel var oluş tecrübem, bağlanma aktidir. Ancak burada önemli olan soru şudur; bağlanma ve dolayısıyla sadâkat kime karşı gerçekleştirilecektir? Elbette, varlığından asla taviz vermeyen tam ve mükemmel bir varlık olan Sen'e karşı. Bu nedenle Marcel felsefesinde iman, var oluşu belirleyen en mühim fiildir. Çünkü o, bütün fiillerimi ihata eden, onların temelinde olan, mutlak manada bir bağlanmadır.²¹⁹ Bu nedenle insan için gerçek anlamda var olmak," Tanrıyla beraber" var olmaktır.

Şu hâlde diyebiliriz ki; Aşkın Varlık, Tanrı, benim var oluşumun temelini teşkil eden bağlanmalarımın en yüksek ve mutlak seviyede muhatabı olan, dolayısıyla kendi var oluşumu kendisi olmaksızın düşüneyecek olduğum varlıktır. Sartre için ise Tanrı'nın "ötekinin kusursuz bir örneği"

²¹⁷ Eric Matthews, A.g.e., s. 53

²¹⁸ Eric Matthews, A.g.e., s. 53

²¹⁹ Kenan Gürsoy, Ekzistans ve Felsefe Üzerine Görüşler, s. 51

olduğu ve bu nedenle ona ihtiyacımız olmadığı bu noktada hatırlanabilir. Sartre'a göre öteki ise "bana bakan", benim ona yaptığım gibi beni bir nesne hâline getirendir. Bu nedenle Tanrı kaçınılmaz bir müşahit gibi tasavvur edilir ki bu noktada da ona ihtiyacımız kalmaz. Fakat Tanrı ya ötekinin kusursuz bir örneği değil de, ötekinin mutlaklığı ise?²²⁰ Buber'in de kendisine sorduğu bu sorunun cevabı, onun için de, Marcel için de aynıdır. Evet, ötekinin mutlaklığıdır Tanrı ve asla benim için bir nesne olamaz. Sartre, özne-nesne ilişkisini iki varlık arasındaki tek ilişki sandığı için kendisi için bir nesne olduğum Tanrının benimle bir ilgisi olamaz diyor. Oysa Marcel'e göre ben kendimi tam da bu noktada ancak Tanrı ile ilgilendirebilirim, kendimi ancak bu Mutlak Sen vasıtasıyla kavrayabilirim. Bir başka deyişle "ben" kendisini ancak Tanrı karşısında bulabildiği ölçüde temellendirebilmektedir. Nerede insan ekzistansı, kendini ekzistansiyel manada kavramak istiyorsa, orada bir iman ve Tanrı fikri karşımıza çıkmaktadır.²²¹ Marcel için iman, benim doğru olarak kabul ettiğim bir grup önermenin sıralanmasına indirgenemez.²²² İman, kişinin kendisini başka bir şeye sunmak gibi tamamen bir iç tecrübe hâlidir. Çünkü bu, bir suje-obje ilişkisi değildir. Bir suje-suje ilişkisidir. Burada, yani Tanrı ile olan suje-suje ilişkim de Tanrı, erişilemez bir aşkınlık değildir. Tam tersine ona erişebilirim. Bunu somut olarak "dua" fiilinde görebiliriz.²²³

²²⁰ Martin Buber, Tanrı Tutulması, s. 84

²²¹ Kenan Gürsoy, A.g.e., s. 52-53

²²² Gabriel Marcel, C.F., s. 171

²²³ Gabriel Marcel, C.F., s. 36

“Tanrı’yı duada, ama formel bir duada değil, gerçek bir duada bulabiliriz.”²²⁴

Dua Tanrı’yı bir nizam olarak düşünmeyi aktif olarak reddetmek, onu gerçekten Tanrı olarak, saf “Sen” olarak düşünmektir.²²⁵ Ancak dua hiçbir zaman daha fazla sahip olmak için değildir, daha fazla olmak içindir. Duanın, isteğe benzedikçe manasını kaybettiğini düşünür Marcel. Dua gerçekte ne bir istek, ne de metafizik bir ezber parçasıdır. Mutlak Sen ile birleşmenin çok mütevazı ve ateşli bir tarzı değilse, hiçbir şeydir.²²⁶ Bu nedenle duada fark ettiğim bir gerçek, yani benim, kendimle hiçbir şey olduğum fakat her şey olan ve her şeye gücü yeten Sen ile beraber gerçekleştiğim gerçeği, bana tevazu kazandırır.²²⁷ Çünkü kendimi bir katılan olarak algıladım. Bu nedenle dua, dolayısıyla “Tanrı’ya olan yakınlık, ilâhi aşkınlığın statüsü, bizim bireyselliği tasavvur edebilmemize imkân tanır; bu demek değildir ki birey kendisinin bir yaratılmış olduğunu düşünerek, kendisini bu şekilde algılar. Bu, bireyin kendisini Sen’in varlığında algılaması demektir.²²⁸ Kendimi ancak mutlak ve aşkın olan bir Sen varlığında algıladığımda, ötelere dair olan endişe duygusundan kurtulurum. Endişe, sahip olunan alan için geçerlidir. Zira kaybetmek endişesi, ancak sahip olunduğu zaman söz konusudur.²²⁹ Sahip olduklarımdan biri olmayan böyle bir varlık kavrayışı beni, endişeden kurtarır.

²²⁴ Gabriel Marcel, T.W.B., s. 186

²²⁵ Gabriel Marcel, M.J., s. 160

²²⁶ Muammer Celaledin Muşta, A.g.e., s. 133

²²⁷ Muammer Celaledin Muşta, A.g.e., s. 134

²²⁸ Gabriel Marcel, C.F., s. 149

²²⁹ H.J. Blackham, A.g.e., s. 70

Marcel, ölüm fikrini de bu açıdan ele alır. Sevdiğimiz bir kimse öldüğü zaman, onu kaybetme endişesinden dolayı üzülmürüz. Ancak o sahip olduğumuz bir şey olmadığı için onu kaybetmek de söz konusu olamaz. Ona olan bağlılığım sürekli olduğu için, onun benim için var oluşu da sürekli dir ve bu süreklilik duygusu, benim Tanrıya olan imanımdan gelir.²³⁰

Ancak Tanrı'ya olan imanım da bir sırdır ve onu bir mülkiyet olarak düşünürsem, o, bir şüphe nesnesi olmak tehlikesine girer. Onu tanımlayamayız. Onun varlığını isbat etme ya da doğasını tanımlama konusundaki her girişim boşuna olacaktır. Biz ona sadece kişisel ilişkilerinizin en tam örneği olan sadâkatin karşılıklılığında ulaşırız. Kendimizi ne kadar anlayabilirsek, onu da o kadar anlayabiliriz.²³¹

Marcel'in imanı belli bir dinle ya da genel olarak dinle değil de biçimsel belirlemelerin sınırlarını aşan bir aşkınlıkla iç içe gördüğüne bakılırsa, her dinde sözcüklerle anlatılan, hikayelenebilen, evreni akılsal bir düzende kuran Tanrı'dan söz etmediği açıktır; tersine, Tanrı'nın ne sözcüklere ne kurallara ne de akla sıkıştırılamayacak, ancak somut yaşantıların içinde her an içten deneyimlenebilecek bir aşkınlık olduğunu belirtir.²³²

Görülüyor ki Tanrı, aslında dışımızda ama aynı zamanda içimizdedir. Çünkü onu kavrayışım bir iç çağrıya bağlıdır. Bu nedenle insan, ne zaman

²³⁰ Gabriel Marcel, C.F., s. 148-149

²³¹ Robert Rosthal, A.g.m., s. xxxi

²³² Medar Atıcı, "Marcel'in İnsan Anlayışı", s. 65

Tanrıyı inkâr ederse, o zaman kendini de inkâr eder.²³³ Kişinin kendi olması, herkes için Tanrı'ya olan inanca bağlıdır ve bu nedenle gerçek evrensellik dînî ruhtur.²³⁴

Marcel'de Tanrı karşısındaki var oluş mefhumuna baktığımızda, bir Aşkın Varlığın hiç de var oluş için bir engel olmadığı, aksine böyle bir fikrin zorunlu olduğu görülüyor. Sartre'ın yaptığı gibi, Tanrı'yı insan için reddetmiyor. Sartre Tanrıyı var oluş bağlarının dışında kaldığını da düşünerek reddetmiş, kişiye ancak bu şekilde hür olabilme imkanı verebileceğini düşünmüştü.²³⁵ Oysa Marcel için hürriyet, tam da Tanrı'nın bulunduğu yerdedir. Çünkü ancak insanı bir tamlık olarak tasavvur etmediğimiz ve onun tam olana yöneldiğini kabul ettiğimiz zaman hürriyet söz konusu olur.²³⁶ Bu nedenle Tanrı, Tanrı'ya olan iman, hürriyetimin garantisi oluyor. Aynı zamanda umudun ve değerlerin de garantisi olduğu gibi. Bu Tanrı, Mutlak Sen, varlığını kendimizde dolaysızca bulduğumuz,²³⁷ varlığını herkesin kendinde dolaysızca bulabileceği bir aşkınlıktır. Dolayısıyla insan kendine ne kadar çok nüfuz edebilirse, hakikate o kadar çok yaklaşır.²³⁸ Buradan hareketle diyebiliriz ki Marcel'in din felsefesi, herhangi bir dinin sınırlarını aşarak, bağlanma, iman, umut, aşk gibi erdemlerin herhangi bir dinin mülkiyetinde olmadığını

²³³ Muammer Celaleddin Muşta, A.g.e., s. 92

²³⁴ Gabriel Marcel, M.J., s. 86

²³⁵ Kenan Gürsoy, J.P. Sartre Ateizminin Doğurduğu Problemler, s. 65-66

²³⁶ Gabriel Marcel, P.E., s. 78

²³⁷ Medar Atıcı, "Gabriel Marcel'in İnsan Anlayışı", s. 64

²³⁸ Gabriel Marcel, C.F., s. 79

göstermiştir. Bunlar insan olmanın ön koşullarıdır. Bu da insana evrensellik kapılarını açar.

İnsana evrenselliği yakalama imkânı veren dinî ruh, onun faydasız bir ihtiras olmasını da engeller. Böyle bir din kaygı, tedirginlik, suçluluk gibi duyguları ve acı çekmeyi, yalnızlığı bertaraf eder ve umut, güven, sadâkat gibi duyguları ön plana çıkarır. Bu anlayışa göre insan artık yalnız değildir. Tanrı ise insanın efendisi veya yargıcı değil, onun muhatabı, sen'i, dostudur. Çünkü Marcel için asıl erdem itaat etmek değil sevmektir.

Marcel'in de dahil olduğu modern filozoflar ve psikologlar, insan varlığının temel yapısında belirli bir huzursuzluk (restlessness) olduğu konusunda uzlaşırlar. İnsan, daima kendisinden kaçan bir başarı için sürekli özlem duyan nostaljik bir varlıktır. İnsan, kendi konumu hakkında tedirgin-endişeli (anksiyete), kendi kendisinden memnun olmayan ve kendi yabancılaşmasını sürekli aşma peşinde olan bir varlıktır.²³⁹ Ancak bu endişe, bu aşkınlık güdüsü, ya da Marcel'in varlık nostaljisi dediği şeyden kurtulmak için ne yapmalıyız? Bu soru karşısında Sartre, Camus gibi çağdaş düşünürlerin büyük bir bölümü, insanın bu duygusunun varlığın saçmalığından kaynaklandığını ifade ederler. İnsan, kalbinde sonsuzluk arzusu duyar. Adalet ve başarı özlemi çeker. Ama adaletsizlik ve trajedi ile dolu bir dünyada ölmek için lanetlenmiş gibidir. Varlığın saçmalığına rağmen insan, umutla korkularını teskin etmeye çalışır. Böyle bir insanı Sartre; "faydasız bir ihtiras"

²³⁹ Gabriel Marcel, P.M., s. 68

diye betimler.²⁴⁰ Oysa endişe karşısında, bütün çağların dindar düşünürleri tarafından ve tabii Marcel ve onun gibi teist var oluş filozofları tarafından da benimsenen yol; Varlık Sırrı'nın bir ihsan, bir ödül olduğu konusundaki güven ve insanın sonsuz bir düzene katılımı ile var olabileceğine dair inançtır. Görülüyor ki; Sartre'da insanın Tanrı olma arzusu biçiminde ifade edilen düşünce, Marcel'de insanın Tanrı'dan pay almış olan bir varlık olmasının farkına vararak asıl var oluşunu gerçekleştirmek için kendi özüne, yani Tanrı'ya katılma arzusu veya gerekliliği biçimini alır. Bunu arzulayan insan, “imanı olan insan, kendini düzeltmek için çaba sarfeder.”²⁴¹ Böylece hayat bir trajedi olmaktan çıkar. Varlık Sırrı'na katılmak ise, zamanda bir yolcu, bir HomaViator olarak mümkün olur.²⁴² Bu ise, gezdikçe merak ederek (wonder as we wander) ve Varlık Sırrına katılmaya doğru yürüyerek ve derin bir iman ile gerçekleşir. Böylece insan, kendi tecrübesi için de sürekli olarak ölümsüz olan bir gerçeklik ile karşı karşıya gelir. Bu nedenle tecrübe, yalnızca subjektif bir hâl değildir, ontolojik bir ağırlığı vardır. Yani benim tecrübem, özellikle bana var oluşumu kavratan bağlanma tecrübem, bir ontolojik anlam taşır. Ancak bu demek değildir ki tecrübem soyutlama yoluyla anlaşılabilir. Araştırılan şey, her şeyden önce benim tecrübem olduğu için ikincil refleksiyon yoluyla kavranabilir. Ben'i bütün insanların Sen'i olan Tanrıya olan bağlanmamda evrensel kılan iman aktı da böyle bir tecrübedir. Ben ancak

²⁴⁰ Sam Keen, Gabriel Marcel, s. 17

²⁴¹ Gabriel Marcel, P.E., s. 68

²⁴² Sam Keen, Gabriel Marcel, s. 17

bir iman varlığı olarak evrensele ulaşabiliyorum.²⁴³ Burada bağlanmamın özü itibariyle hürriyet elde ettiğim dolayısıyla en hür hareketimin ve bana hürriyet kazandıran hareketin bir iman hareketi olduğunu söylemek mümkündür. Yani Tanrı, Sartre'ın tam tersine bana hürriyet veriyor, hürriyetimi elimden almıyor. Marcel'e göre Tanrı'ya, aşkınlığa doğru yükselmek ise kişisel ilişkilere inmekle mümkün oluyor. Zira kişisel ilişkilerde gösterilen sadâkat imana giden bir yoldur.²⁴⁴ Marcel'e göre, kişilerin birbirlerine karşı besledikleri koşulsuz aşkla iman arasında saklı bir özdeşlik bulunur. Sadâkatin bir gizli iman (crypto-faith) olduğunu söylemek, onu daha iyi açıklamak olur Marcel'e göre. Bu noktada Marcel, Buber'in şu ifadesi ile aynı fikirdedir: İnsan bütün varlığını kendi hayatının sen'ine hitap etmeye adarsa bu sen, öteki ile sınırlanamaz ve o zaman insan, Tanrı'ya hitap eder. Böylece aslında insan, her sen'de, ezeli-ebedî Sen'e hitap eder.²⁴⁵

Marcel'in bu düşüncesinin ışığında oluşabilecek muhtemel bir dînî hayatın dünyadan kaçış olmayıp, insanlarla ilişki içinde yaşanacağı aşikârdır. Zira varlığın sırrı'na ancak somut bir tecrübeyle yani ötekine olan bağlanmamda katılabilir ve sonsuz bir Sen'e ancak böyle ulaşabilirim.²⁴⁶ Bu nedenle Marcel'e göre Tanrı, imanla yaşanır, düşünerek bulunmaz. Ona göre, felsefî düşünce Tanrıyı arar ama bulamaz. Zira filozof, üçüncü şahısta

²⁴³ Gabriel Marcel, B.H., s. 41

²⁴⁴ Sam Keen, A.g.e., s. 34

²⁴⁵ Martin Buber, Ben ve Sen s. 121

²⁴⁶ Sam Keen, A.g.e., s. 5

düşünür, oysa Tanrı ikinci şahısta bulunur.²⁴⁷ Bu nedenle Tanrı, ancak ben-Sen ilişkisi içinde kavranabilir. Çünkü aslında “o” dediğimiz bizim için bir gerçeklik değildir.²⁴⁸ Ancak sen ile olan ilişkim ise subjektif bir tecrübedir ve aktarılamaz. Fakat Marcel için bu bir çelişki yaratmamaktadır zira Tanrı zaten bir “sır”dır ve hiçbir zaman tam anlamıyla açıklanamaz. Varlık’ın bir sır olması durumu ise yeni bir metafiziği işaret eder. Bu metafizik içinde insan tecrübesi büyük önem kazanmıştır ancak burada da şöyle bir çelişki var gibi görünmektedir: Bu tecrübe üzerine yeni bir ontolojinin inşa edilebilir olması gerekmektedir. Ancak bu durumda da ya ontolojik bir sır vardır ki o zaman bunu ortaya koymak mümkün olmayacaktır ya da bir ontoloji vardır ki o zaman da varlık sır olmaktan çıkıp bir problem olacaktır. Gerçekten var olanın bir “sır” olması, hakkında açıklama yapılamaz olmasını gerektireceğinden, bu bir çelişki gibi görünür fakat burada Marcel’in refleksiyonları hatırlanmalıdır. Yani Mutlak Sen’i birincil refleksiyonla kavrayamayız ve onu bilimin konusu olan bir nesne gibi inceleyemeyiz. Fakat ikincil bir refleksiyon hatta refleksiyonu aşan bir yönelme ve nihayet bir bağlanma (iman) hamlesi ile onu kavrarız. Yani zaten bir sırrı açıklamak değil, yaşamak gerektiği için Marcel felsefesi açısından bu çelişki ortadan kalkacaktır. Çünkü mümkün olacak olan ontoloji de böyle bir tecrübe ontolojisi olacak ve Ahlâkî varlığımızla bütünleşecektir. “Bu sistemde anlamak, bir mesajın şifresini çözmek değil, o

²⁴⁷ Gabriel Marcel, T.W.B. s. 185-186

²⁴⁸ Rosa Slegers, “Concrete and Philosophical approaches to commitment and waiting in G. Marcel’s work” s. 262

mesaja katılmak demektir.”²⁴⁹ Ayrıca Marcel’in sisteminde, bir şey, birinci düşünce düzeyinde, zaman ve mekânda belirlenebilir kriterlere göre yerleşebilir olmadıkça benim açımdan var olarak tarif edilemez, ancak sujeler arası düzeyinde, birşeyin benim için var olması için mutlaka zaman ve mekânla kayıtlı olması gerekmez. Tıpkı uzaktaki bir sevgili veya ölen bir yakınla olan ilişkideki gibi.²⁵⁰ İşte bu nedenle bir sujeler arası ilişki olan Tanrı ile ilişkimde de onun varlığını kavramam için zamana ve mekana ihtiyacım yoktur. Buradaki bağ, fiziksel düzlemde değil, metafizik düzlemedir ve burada varlığın aktif sürekliliği yaratıcı bir sadâkate bağlıdır. Elbette “burada ifade edilen duygusal bir hezeyan değildir. Bu, mutlak bir benlik mülkiyeti içinde ifade edilebilen varlığın ilerleyişidir. Bu ise bir nevi doğa üstü sükûnettir.”²⁵¹ Bu nedenle bu hal, ifade edilebilir fakat açıklanamaz.

Bu noktada, Marcel’in Tanrı’ya olan bağlanma ve sadâkatimiz anlamına gelen iman’ı epistemolojik bir inanç olarak değil de, bir şeyin varlığına inanmak biçiminde ontolojik bir inanç olarak vurguladığını²⁵² görmemek imkânsızdır. Marcel’e göre Tanrı’ya gözlerini kapatmak, ve onu inkâr etmek de mümkündür. Ona göre bu bir seçenek olup, bir irade meselesidir ve irademi onu inkâr için kullanmam, benim Tanrı için hazır olmamam, hazırda olmamam durumundan kaynaklanır.²⁵³ Böyle bir seçim, aslında insanın hür olmadığını ve kendini bağlılıklardan kurtararak

²⁴⁹ F.H. Heinemann, A.g.e., s. 149

²⁵⁰ Frederick S.J. Copleston, A.g.e., s. 335

²⁵¹ Gabriel Marcel, H.V., s. 142

²⁵² Gabriel Marcel, P.E. s. 23

²⁵³ Frederick S.J. Copleston, A.g.e., s. 336

bağlanamadığını gösterir. Kendini nesnelere dünyasında bir nesne gibi gören, hatta nesnenin kendisine sahip olduğu, ahlâkî alanda bir şahıs olamayan insanlar ancak bir sen'e ve Mutlak Sen'e bağlanamaz ve onu inkâr ederler. Böylece de aslında, tam da hür bir bağlanma hareketi ile evrensel ulaşamadıkları anda kendilerini hür sanırlar. Marcel'e göre bunun gerçek hürriyet olmadığını belirtmiştik. Marcel'e göre iman, hem öteki insanlarla hem de Tanrıyla samimi bir bağ olduğu için bizzat bir hürriyet hareketidir.²⁵⁴ Bizatihî hürriyet olan iman ise bizi bir evrenselliğe yaklaştırdığını da belirtmiştik. İşte bu evrensellik, böyle bir dînî ruh bize, barış, uzlaşma ve uyum içinde kurulabilecek olan bir toplumu düşünme imkânı verir.

²⁵⁴ Frank N. Magil, Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasiği s. 114

III- B- Toplum Fikri

Tarih boyunca insan daima kendi doğası ve kaderi hakkında sorular sormuştur. Ancak çağımızda insan, kendisi hakkında şüpheye düşmüş ve kendisine yabancı olmuştur. Kendisini artık “Tanrı’nın çocuğu ya da rasyonel bir varlık gibi tanımlamalarla belirleyemeyen insan, evrendeki rotasını kaybetmiştir. Var oluşunun nedeni konusunda şüpheye düşen modern insan, yeryüzünü tahrip eden bir teknik güç kazanmaya başlamıştır. Bu tahrip edilen dünyada insan, hasta ve kendi kendisinin problemi olan bir yaratık olmuştur.”²⁵⁵

Giderek insan var oluşunun anlamını kaybetmekte olduğu bir toplumsal düzen içinde Marcel’in ortaya koyduğu bağlanma felsefesi, bize yeni bir toplum düzeninin ufuklarını açacaktır. Marcel’e göre modern insanın hastalığının en önemli sebebi, “insan tecrübesinin ontolojik ağırlığını kaybetmesi”, ya da adına “varlık talebi” (demand for being) ya da “aşkınlık gerekliliği” (exigence of transcendence) dediği şeyin kaybolmasıdır.²⁵⁶ Çağdaş dünyada, insanlık şerefi hakkındaki bilinç ve varlığın kutsiyeti giderek kaybolmaya başlamış ve bir fonksiyon fikriyle yer değiştirmiştir. Artık insan kendini ve ötekileri sosyal veya biyolojik birer fonksiyon gibi görmeye başlamıştır. Şeref ve değer anlayışımız, toplumda yerine getirdiğimiz fonksiyonlara dayanmaya başlamış, yalnızca insan olmakta yatan içsel bir

²⁵⁵ Sam Keen, Gabriel Marcel, s. 9

²⁵⁶ Sam Keen, A.g.e., s. 9

kutsiyet olduğu yolundaki bilinç kaybolmuştur. Marcel, metafizik alanda yaptığı sahip olunanlar ve varlık olanlar ayırımına dayanarak bu bozulmanın sebebinin, sahip olunanlarla örölü bir toplum olduğunu söyler. Zira insan sahip olduklarına indirgenmiş, sadece toplumun fonksiyonel parçaları olarak kavramlaştırılmıştır: Tüketici, üretici, vatandaş gibi. Ya da demiryolcu, kâtip, profesör, kondiktör, vs. gibi. Onlar bir makinenin parçaları ya da toplumda ve ekonomide rol alan makineler gibi görülür. Ve onlar, makineler gibi, mümkün olduğunca çok çalışmaları için yönlendirilirler. Böyle bir toplum içinde ölüm ise, makinenin çalışmasının sona ermesi demektir.²⁵⁷ Marcel'e göre, bir insanın, yaptığı iş olduğu tarzında bir hüküm verilirse ve onun değerinin yaptığı işe eşit olduğu yargısı verilirse, ontolojik anlam kaybolur.²⁵⁸ Böyle bir dünyada insanın şerefi de kaybolur. Sevmek, hayran olmak ve umudetmek kapasitesi azaldıkça insanın yabancılaşmayı aşma kapasitesi de azalır. İnsanın dünyası, sır olma özelliğini kaybeder, salt naturel hâle dönüşür ve her şey bir sebep-sonuç kategorisi ile izah edilir. Böylece, sır fikrinin ortadan kaybolmasıyla birlikte, merak duygusu da körelir.²⁵⁹ Böyle bir dünyada hayatın amacı kalmaz, hayat, hedefi olmayan bir seyahate dönüşür. Böyle bir dünyayı Marcel, "Kırık Dünya" diye tanımlar. Onun tiyatro oyunlarından biri de bu adı taşır. Bu eserde oyunun kahramanı şöyle der: "Bazen, eğer buna yaşamak denirse, kırık bir dünyada yaşadığımız izlenimine sahip değil misin?"

²⁵⁷ Eric Matthews, T.C.F.P., s. 52

²⁵⁸ Gabriel Marcel, P.E., s.13

²⁵⁹ Gabriel Marcel, P.E., s.13

Evet kırık. Tıpkı kırık bir saat gibi. Zemberek artık çalışmıyor. Görünüşte değişen bir şey yok. Herşey yerli yerinde. Fakat saat kulağa götürüldüğünde hiçbirşey duyulmuyor. Ne hakkında konuştuğumu biliyorsun. Dünya, insanların dünyası... bana öyle geliyorki o, bir zamanlar bir kalp taşıyordu, fakat bu kalp artık atmıyor.”²⁶⁰

Bu kırık dünya, “fonksiyon”un “ben”i tükettiği ve “ben”in yerine geçtiği bir dünyadır.²⁶¹ Oysa ben, yaptığım şeyden daha fazlasıyım.²⁶² Elbette bir kimsenin ne yaptığı, ne olduğu açısından önemlidir fakat bir kimse sadece bununla tarif edilemez. Sartre’a göre de insan kendisini yalnızca görevine indirgememelidir. Görev, insanın mesafe olması gereken bir fonksiyondur. İnsan kendisini bütün bu fonksiyonlara nazaran mesafe alan bir hürriyet olarak algılamalıdır. Ancak Marcel ondan farklı olarak, insan kendisini fonksiyonda açar ama fonksiyona indirgenemez, der. Çünkü insanın kimliği tamamlanmamış bir süreçtir. Tanrı’ya olan katılımında sürüp gider. İşte bunu unutan modern toplumda insanlar, toplumsal paylaşmadan uzaklaşmış ve toplumun bütününden yalıtılmış bireyler olarak düşünülmekteler. Bütünle olan ilişkileri, yalnızca sosyal rol ve fonksiyonlarına indirgenmiştir.²⁶³

Böyle bir “kırık dünya”da insan, umutsuzluğa ve nihilizme mahkûm gibidir. Camus ve Sartre gibi Marcel de, bizim kendimizi içinde bulduğumuz bu trajik dünyaya verilen muhtemel tepkilerin umutsuzluk ve intihar olduğunu

²⁶⁰ Gabriel Marcel, M.B., vol. I, s. 21-22

²⁶¹ Muammer Celaleddin Mušta, A.g.e., s. 11

²⁶² Gabriel Marcel, B.H., s. 199

²⁶³ Eric Matthews, T.C.F.P., s. 56

görmüştür.²⁶⁴ Marcel'e göre umutsuzluk, bilimsel ve fonksiyonel düşünce vasıtasıyla kontrol edilebilecek, anlaşılabilir ve ölçülebilecek şeylerle gelen sınırlayıcı bir realitenin kaçınılmaz sonucudur. İşte bu nedenle felsefenin önemli görevlerinden biri de, fonksiyonel düşüncenin yeterliliğini sorgulamak ve güçlü, umutlu bir realite düşüncesinin ortaya çıkabileceği insan tecrübesinin sahalarını keşfetmektir.

Marcel'e göre bizi, umut ve şereften yoksun bırakan, teknolojinin gelişimidir. Ona göre insan, teknik gelişmelerle beraber, kendi öz şartlarını aşabileceği kuruntusuna kapılmıştır.²⁶⁵ Elbette bunun nedeni, teknolojinin yanlış kullanımı ve yorumudur. Bu nedenle bilim ve teknoloji, normal alanlarının sınırlarını taşmamalı, doğru kullanılmalıdır. Yani hayat onların mülkiyeti olmamalı, onların yalnızca birer mülkiyet oldukları belirlenmelidir. İnsan olarak kendimiz olmak, Marcel felsefesinin asıl amacıdır. Bunun için ise, Tümel varlık'a katılmak gerekir. Bu da kendimizi yalnızca münferit bireyler olarak değil, doğaya ve insan toplumuna da katılan bireyler olarak algılamamız demektir.²⁶⁶ Bu nedenle, yani böyle bir algılayıştan uzaklaştığı için, günümüz dünyası kırık bir dünyadır. Bu kırık dünyada "sırlar"a karşı bir körlük söz konusudur. Çünkü onlar bireyle ilgilidir. Bütünlüklü ve bütünün parçası olan bireyle. Oysa böyle bir dünyada şüphesiz, problemlere örneğin teknolojik problemlere yer vardır. Marcel, teknolojinin kendisini dışlamaz.

²⁶⁴ Sam Keen, Gabriel Marcel, s. 10

²⁶⁵ Muammer Celaleddin Mušta, A.g.e., s. 8

²⁶⁶ Eric Matthews, T.C.F.P., s. 52

Zira teknik kullanmak, yalnızca bizim akıl yeteneğimizin gerçekliğe genel anlamda uygulanmasının özel bir örneğidir. Tekniğin tehlikesi, onu kullanmakta değil, teknolojik bir mentalitenin kökleşmesinde yatar.²⁶⁷ Yani, teknik düşüncenin, gerçek hakkındaki tek geçerli bilgiyi söylediğini varsaymak, bizi gerçekten tehdit eder. “Marcel’e göre tekniğin bizzat kendi kendine kötülük olması ve ilerlemesinin suçlanması hiç te kabul edilemez. Hatta tekniğin kendiliğinden kötü olduğunu iddia etmek çocukluktur.”²⁶⁸ Yani insanın, teknolojiye dayanarak, kendisini anlam ve değer kaynağı olarak görmesi sıkıntı yaratır.²⁶⁹ Zira böyle bir insanın, dünyayı, kendi arzularını karşılamak için kullanması, dönüştürülmesi gereken salt madde olarak algılaması kaçınılmazdır. “Marcel’e göre tekniğin gelişmesi veya istilası, insanlar için bir tıkanmaya, aynı zamanda hazır olmaya ve umuda ait olan sır dünyasının gittikçe artan silinmesine yol açabilir.”²⁷⁰ Böyle bir düşünce hakim olunca da “insan, ancak kendi teknolojisinin ürünlerine hayran olur ve yalnızca kendi düşünme kategorilerinin ve faaliyet olanaklarının sınırlarında bulunan şeylere güvenir.”²⁷¹ “Teknolojiyi her şeyin temeline koyan insan böylece, bir zamanlar Tanrı’ya atfedilen vasıfları kendisine yakıştırmaya başlar. Böyle bir benlik ihtirasına kapıldıkça insan, hayatın sınırları içerisinde bir tür sorumluluk duygusu olan alçak gönüllükten de uzaklaşır.”²⁷²

²⁶⁷ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s. 61-62

²⁶⁸ Murtaza Korlaelçi, “Gabriel Marcel’e Göre Teknik ve Günah”, s.228

²⁶⁹ Sam Keen, A.g.e., s. 11

²⁷⁰ Murtaza Korlaelçi, A.g.m., s.231

²⁷¹ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s.64 - 66

²⁷² Gabriel Marcel, D.W., s.37-42

Teknolojinin yarattığı bu sınırsız güven, bizi kaçınılmaz olarak umutsuzluğa sürükler zira teknoloji, bizi ölümlle sınırlayan bir hayatı aşamaz. Teknolojiyi doğru değerlendirememek ve onu gerçeklik olarak algılamak hastalığı, tek tip işçilerden mürekkep, kitle üretimine yönelik bir toplum yaratmıştır.

Böyle bir toplum, köklerinden uzaklaşmıştır. Marcel, bundan kurtulmanın yolunu, bireyin şahıs olma sürecinde görür.²⁷³ Bireyin, şahıs olamadığı bu toplumda, teknolojinin gereği olarak bir göçebelik yaratmış ve böylece yöresel samimi zevkler ortadan kaybolmuş ve standart kişiler oluşmuştur. Dostoyevsky'nin de öngördüğü gibi böyle bir toplum bir cemiyetten ziyade bir karınca topluluğuna benzer.²⁷⁴ Bu toplumun bireyleri, birbirleriyle ilişkili olma ya da kimlik duygularından mahrum, birbirinden izole atomlara benzerler. Çehresiz ve izole bireyler, bir cemiyet değil de bir kitle oluştururlar. Bu kitle insanı, sürekli bir “derece kaybı” (degradation) içindedir.²⁷⁵ Bu derece kaybı insanın Tanrı fikrinden ve yaratılmış bir varlık olma fikrinden uzaklaşmasına bağlı olarak artar.

Marcel'e göre günümüz felsefesi böyle bir ortama hitap etmektedir. Bu nedenle insana kendini fark ettirmeye çabalamalıdır. Ancak bunun için modern insanın hastalığını ya da buhranını tasvir etmek yeterli değildir. Bu hastalığın köklerini bulmak gerekir. Marcel'e göre bu köklerin başında,

²⁷³ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s. 70

²⁷⁴ Sam Keen, A.g.e., s. 12

²⁷⁵ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s. 37

“soyutlama ruhu” gelmektedir.²⁷⁶ Bu nedenle Marcel, somut bir felsefe’den sözeder sık sık. Bu noktada kendi felsefesini şöyle ifade eder; “bir bütün olarak alındığında, felsefemdeki dinamik unsur, soyutlama ruhuna karşı geliştirdiğim inatçı ve yorulmaz bir savaşa görülebirlir.”²⁷⁷

Bu noktada Marcel’in birincil ve ikincil refleksiyon kavramları hatırlanmalıdır. Soyutlama, daha ziyade bilimin de kullandığı bir metottur ve birincil refleksiyonun işleyişine aittir. Elbette soyutlama, ilk adımda gereklidir ve aklın işleyiş prensibidir. Ancak bunu yaparken, soyutlamayı kendisinden hareketle yaptığımız somut realite unutulmamalıdır. Zira Marcel’in felsefesi her şeyden önce tecrübeye dayanmakta ve fakat onu aşmayı hedef almakta, somuttan hareket etmekte fakat bununla evrensel bir tecrübeyi ortaya koymak istemektedir.²⁷⁸ Yani tıpkı teknolojiye değil de teknolojinin yanlış kullanılmasına karşı olduğu gibi Marcel, soyutlamanın evrensele götürebilecek olan yanına değil de onun somut realiteyi unutturmasına karşıdır.

Bu noktada Marcel, dünyanın bozuluşunda soyutlamanın yani bireyi şahıs olarak görmekten uzaklaşarak yapılan genellemelerin yanında, elbetteki sahip olma duygusunun da büyük rol oynadığını vurgular. Hatırlanacağı gibi Marcel, dünyayla olan ilişkimizi “varlık olmak” ve “sahip olmak” biçiminde ikiye ayırmıştı. Bunlardan nesnelleştirme, problem ve soyutlama fikirleriyle bağlantılı olan sahip olmak duygusu, veya tutumu, çağdaş insanın bu günkü

²⁷⁶ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s. 153

²⁷⁷ Gabriel Marcel, M.A.M.S., s.1

²⁷⁸ Muammer Celaleddin Mušta, A.g.e., s. 15

durumunun da temel sebebidir. Dünya öyle bir hâl almıştır ki, insan artık sahip olmaksızın yaşayamayacağı fikrine kapılmıştır. Bu ise, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, sahip oldukça artan bir biçimde nesne tarafından sahiplenilmek anlamına gelir. Marcel'in adına "boomerang faaliyeti"²⁷⁹ dediği bu ilişki, insanı gittikçe kendi gerçekliğinden ve asıl Varlıktan uzaklaştırır. "İnsanın bu durumdan kurtulması için sihirli bir formül yoktur elbette. Fakat yine de bu durumdan kurtulmak için ihtiyaç duyulan gerçek güç "Aşk"tır."²⁸⁰ Marcel'e göre bu gücü kullanamayarak, teknik gelişmelerin kölesi olmak ve bu yüzden de insanlık şerefinden yoksun kalmak tehlikesi ile karşı karşıya kalan modern insanın yapacağı şey; "en yüksek ve en hakiki dînî duygu ışığında hayat nosyonunun kendisini, birkez daha derinleştirmektir."²⁸¹ Böylece insan, merhametli, başkasına karşı sevgi dolu ve alçak gönüllü bir varlık olacaktır. Yani Teknik tarafından bozulmuş bir dünyadan bizi kurtaracak biricik şey imandır.²⁸² İman için, Tanrı'nın verdiği aşk'ın bir ihsan olduğunu fark etmek şarttır. Bu ise insanın "Varlık Sırrı"na katılması ile mümkün olur. Varlık sırrına katılmak ise bağlanma ile mümkün olacaktır.

Marcel'e göre bireylerin birer şahıs olabilecekleri bir toplumda; bireyler arasında rasyonel bir diyalogdan ziyade, bir nevi analizi mümkün olmayan sırlı bir bağ olmalıdır. Tıpkı ben-sen ilişkisinde, aile sırrında olduğu gibi bir bağ olmalıdır toplumun fertleri arasında. Ancak böyle bir bağa dayalı

²⁷⁹ Sam Keen, A.g.e., s.15

²⁸⁰ Gabriel Marcel, D.W., s. 18

²⁸¹ Gabriel Marcel, D.W., s. 19

²⁸² Gabriel Marcel, M.A.M.S., s. 76

bir toplum gerçek anlamda bir toplum olabilir Marcel'e göre.²⁸³ Yani her bir bireyin ötekini "o" alanından, "sen" alanına daha çok dahil etmesi ve her bireyi kendisi gibi, var oluşunu Mutlak Sen'e olan katılımında gerçekleştiren bir ben olarak görmesi ile gerçek anlamında bir toplum olur insan yığınları. Zira bir sen'e bağlanan birey, artık herhangi bir insan değildir. Bağlanan bir insanın yaşamı artık farklı bir hâl alır. Bu öyle bir var oluş derinliğidir ki, orada kendimi gerçekleştirirken öteki ile bütün oluyorum. Öteki ile iletişim hâlinde var oluyorum. Marcel, ben-sen ilişkisinin bu sırlı hâlini aile birliğini örnek vererek anlatır ve bunu bütün bir toplum için önerir. Yani birbirine sırlı bir biçimde bağlanan, sadâkat gösteren ve bir Mutlak Sen karşısında kendini bularak, sadâkatini güvenle ve umutla Mutlak Sen'e dayandıran bireylerin oluşturacağı bir toplum fikrini dile getirir Marcel.

²⁸³ Eric Matthews, T.C.F.P., s. 56

SONUÇ

Çağdaş felsefede ve özellikle var oluş felsefesi içinde, kendine özgü yaklaşımı ile özel bir yeri olan Gabriel Marcel'in "bağlanma" kavramı bu çalışmanın temelini oluşturdu. Bu çalışmada gördük ki; Marcel felsefesi için bir anahtar kavram olarak düşünülebilecek olan "bağlanma", var oluşun ta kendisidir.

Buradan hareketle, var oluşu gerçekleştirmek için yaşanacak olan bağlanma'nın nasıl bir akt olduğunu, neye veya kime, nasıl bağlanılacağını inceledik. Bu incelemenin sonucunda gördük ki Marcel, sahip olunanlar ve varlık olanlar alanı olarak ikiye ayırdığı evrende, nesne'ye sahip olunan alana ait şeylere bağlanılamayacağını belirtiyor. Çünkü bağlanma özde, bir çağrıya verilen bir cevap – çağrı'dır. Nesne ile olan ilişkim her zaman tek taraflı, suje'den, objeye doğru olan bir ilişkidir. Bu nedenle nesne ile sadece bir sahip olma ilişkisi kurabilirim. Dünyada bulunan öteki insanlar ise Marcel'in "o" dediği alandır ben için. Onlarla olan ilişkim ise, onların nesne görevleri kadardır benim için. Bu nedenle onlarla da sanki sahip olma ilişkisiymiş gibi görünen bir ilişki kurarım. Ancak o, her zaman benim için bir sen olabilme potansiyelini taşır. Şu hâlde, gerçekte bir anlamlı ilişki, nesne veya "o" ile kurulamaz. Gördük ki Marcel için bu ilişki ancak "sen" ile kurulabilir. Çünkü "sen" benim gibi bir "ben" olandır. Sen ile kurulacak olan anlamlı ve sırlı ilişkinin beni varolan kılacak boyutuna ise "bağlanma" der Marcel. Ancak bir

“bağlanma” ilişkisi var oluş anlamını taşır. Burada Marcel’in vaoluş için yeni bir tanımlama getiriyor olması dikkate değerdir. Ayrıca bu tanımlamanın yani “bağlanma”nın da bu felsefede yeni bir anlam kazandığı da gözden kaçmamalıdır. “Bağlanma”, “ben”in, “sen” ile olan aracısız, dolaysız, içten ve sırlı ilişkisidir. “Ben”in de “sen”in de kendilerini, kendilerini aşarak bulmalarına yol açan bir hürriyet hareketidir.

Geleceğe yönelik olarak bir vaadi içinde barındıran bağlanma hareketi beni sen’e karşı sadık olmaya götürür. Peki ben, geleceğe dair bir vaadi nasıl verebilirim? Çalışmamız içinde yaptığımız irdelemelerde gördük ki “bağlanma, bir anda, bütün zamanlar için verilen bir vaaddir. Süreklidir ve bu nedenle de yaratıcıdır. Onu bütün zamanlar için kılan ise, bağlanma olmaklığıdır. İçten, aracısız, doğrudan yaşanan bir sırlı hâl olan bağlanmanın sürekliliği ise, sen’e duyduğum “güven”de ve bizim için sen’e beslediğim “umut”ta gizlidir. Bu nedenle, Marcel için asıl bağlanma, bütün senlere olan bağlanmamın da garantörü olan, hiçbir zaman değişmeyecek olan, her zaman orada ve benim için “hazır olacak” olan, Mutlak Sen’e olan bağlanmadır. Bağlanma, her zaman, öteki için “hazır olma”yı ve “hazırda olma”yı gerektirir. Bağlandığım sen, benim için olan bir sen’dir. Benim için hazır olan, benim için hazırda olan. Ben de sen için daima hazır ve hazırdadır bağlanma ilişkisi içinde. Bu, karşılıklı bir var oluş hâlidir. Bu nedenle Marcel’e göre var olmak, birlikte-var olmaktır.

Birlikte-var oluş yoluyla ben ve sen, “Varlık Sırrı”na katılırlar. Bu nedenle bir anlamda Aşk olan, beni çağıran asıl varlık olan Mutlak Sen’e olan bağlanma, asıl bağlanmadır. Çünkü asıl olan Mutlak Sen’dir ve ona katılmak, varlığa katılmaktır. Ayrıca Mutlak Sen’e duyulacak güven, ve onun vereceği umut, ben’e kendi var oluşunun sürekliliğini kazandırır. Böylece insanın yaşamış olabileceği kaygı ve huzursuzluk hâlleri de ortadan kalkar.

Sonuçta, bir iman hareketi olarak nihayet bulan bağlanma aktını incelerken gördük ki bu bir bağımlılık değildir. Çünkü bağımlılık ben in hürriyetini ortadan kaldırır. Oysa çalışmamızda gerçekleştirdiğimiz hürriyet tahlili sonucu, “bağlanma”nın, hürriyetin ta kendisi olduğunu gördük. Burada “bağlanma”ya, Marcel’in verdiği anlam çerçevesinde irdelemeler yaptık ve bu anlamın ne bir ödev, ne bir zorunluluk, ne de bir bağımlılık olduğunu gördük.

Marcel’in, bağlanarak varoluyoruz biçiminde özetlenebilecek olan görüşlerinin onu, “bağlanma”dan yoksun olduğunu düşündüğü günümüz toplumunu eleştirmeye götürdüğünü gördük. Teknolojinin ve nesnenin esiri olmuş günümüz insanı, kendine aşkın olana bağlanamadığı için, teknolojiye, nesneye, kendine bağımlı olmaya başlamıştır. İnsanı bir değer varlığı olarak görmeyen günümüz insanı, hem değer kaybetmeye, hem de değerlerini kaybetmeye başlamıştır. Marcel’in insanlık şerefi dediği şeyden uzaklaşıldıkça değer kaybı başlamış, makine ve maddeye esir olmakla da değerler içi boş sesler hâline dönüşmüştür. Marcel’in bu durumda da teklif edeceği çözümün yine “bağlanma” olduğunu fark ettik. Çünkü bağlanan insan, her şeyden önce

ötekini bir “sen” olarak algılayan insandır. Yani onun da bir ben olduğunu farkedenden insandır. Bu algılayışın her şeyden önce bir “anlayış” yani ötekini anlama durumu oluşturacağı muhakkaktır. Bu fikir çerçevesinde Marcel’in özellikle dostluk, kardeşlik ve aile bağlanmalarında olduğu gibi, toplumda da sırlı bir bağlanma hâli olması gerektiğini düşündüğünü gördük.

Ayrıca asıl bağlanma, Mutlak Sen’e olan bağlanma olduğundan, ben’i aşan bu Mutlak Varlık karşısında, alçakgönüllülük de kaçınılmaz olarak kazanılacak bir özellik olarak karşımıza çıktı. Marcel’in, ben – sen ilişkisi çerçevesinde bir bağlanma hareketi olarak değerlendirdiği iman kavramı, farklı bir insan tasarımı çıkardı karşımıza. Alçakgönüllü, sahip olma hırsından uzak, ötekini ben varlığı olarak algılayabilen ve kendini Mutlak Sen’in bir ihsanı olan var olmayı gerçekleştirebilen olarak gören bir insan. Bu insan ve iman anlayışı, ben’i Tanrı’nın muhatabı olarak belirleyen bir dînî değerlendirme ile beraber, böyle insanlardan oluşacak olan bir toplum düzenini de ima eder göründü.

Bütün bu irdellemeler boyunca, “bağlanma”nın Marcel felsefesinin anahtar kavramı olduğunu ve bu anahtarın yeni bir var oluş ve hürriyetin kapılarını da açacağını da göstermeye çalıştık.

ÖZET

“Gabriel Marcel’de Bağlanma” adını taşıyan bu çalışmada, Marcel felsefesi içinde “bağlanma”nın anlamı ve bu anlamın felsefe açısından getireceği yeni boyut ele alınmıştır.

Marcel, var olmak birlikte-var olmaktır diyerek var olmaya yeni bir anlam yüklemiş ve bu birlikte oluşu da “bağlanma” açısından değerlendirmiştir. Bu bakımdan Marcel, felsefe tarihi açısından bakıldığında yeni ve özgün bir insan tanımı ile karşımıza çıkmaktadır. İnsan, bağlanarak varolandır Marcel’e göre. Ayrıca Marcel’in bağlanma dediği şey de yine kendine özgü ve yeni bir anlamlandırma biçimidir. Bu anlamlandırma çerçevesinde, insan var oluşu kendi anlamını Mutlak Sen’e olan bağlanmasında bulur. Bu, önce sen’e daha sonra Mutlak Sen’e karşı olan “bağlanma” hareketi, Marcel felsefesinin de hareket noktasıdır. Aynı zamanda nihai noktasıdır.

Bağlanma’nın Marcel’ci anlamı gözönüne alındığında, karşımıza çıkan yeni ve özgün insan tanımı ile beraber, yine yeni ve özgün bir dînî hayat telakkisi ile karşılaşmaktayız. Bunun yanında yine bu insan tanımı bize değerlerin yeniden inşa edildiği yeni bir toplum fikrini de vermektedir. Bu çalışma, “bağlanma”yı bütün bu açılardan incelemek ve Marcel’in ona yüklediği anlam çerçevesinde bize açtığı ufukları görebilmek umudu ile gerçekleştirilmiştir.

ABSTRACT

In this research having the title “Engagement in Gabriel Marcel’s Philosophy”, the meaning of “engagement” in the philosophy of Marcel and the new dimension of this meaning in terms of philosophy were studied.

Marcel attributed a new meaning to existence by saying that existence is co-existence and evaluated this co-existence in terms of “engagement”. In this respect, Marcel gave a novel and original definition of man in the history of philosophy. To him, man exists through engagement. In addition, what Marcel refers to as engagement is an original way of signification. In this context of signification, the human existence gains its meaning in its engagement to an absolute “Thou”. This “engagement” to Thou on the one hand and to the absolute Thou on the other is also the starting point of Marcelian philosophy. At the same time, it is the ultimate point of his philosophy. When engagement is viewed in Marcelian perspective, the significance of an original divine life that is based on the significance of a new and original man come into question.

In addition to this, it is this definition of man that gives us a novel idea of society in which the values are reshaped. This research was done to investigate “engagement” in all these aspects and to see the horizons it opens to us in reference to the meaning it gains in the Marcelian perspective.

KAYNAKÇA

- Atıcı, M., “Gabriel Marcel’in İnsan Anlayışı”, felsefelogos, Yıl:1, s. 1, Etki Yayınları, İzmir, 1997
- Blackham, H.J., Six Existentialist Thinkers, Routledge, London, 1965
- Bochenski, J.M., Çağdaş Avrupa Felsefesi, Çev. Serdar Rıfat Kırkoğlu, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1997
- Bourgeois, P., “Catholic Author, Musician, Philosopher: Gabriel Marcel in Postmodern Dialogue”, Renascence, 55.3, spring 2003
- Bozkurt, N., 20. yüzyıl Düşünce Akımları, Yorumlar ve Eleştiriler, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995
- Breisach, E., Introduction to Modern Existentialism, Grove Press, New York, 1962
- Buber, M., Ben ve Sen, çev. İnci Palsay, Edit. Mehmet Sait Hatiboğlu, Kitâbiyât Yayınları, Ankara, 2003
- Copleston, F.S.J., A History of Philosophy, Vol. 9, MPG Limited, Bodmin, Cornwall, 1999
- Foulquie, P., Pedagoji Sözlüğü, çev. Cenap Karakaya, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1994
- Garaudy, R., 20. Yüzyıl Biyografisi, Garaudy’nin felsefî vasiyetleri, çev. Ahmet Zeki Ünal, Fecr Yayınevi, Ankara, 1989

- Gürsoy, K., Ekzistans ve felsefe Üzerine Görüşler, Akçağ Yayınevi, Ankara, 1988
- Gürsoy, K., J.P. Sartre Ateizminin Doğurduğu Problemler, Akçağ Yayınevi, Ankara, 1991
- Gürsoy, K., “Tasavvuf ve Etik”, Bursa’da Düünden Bugüne Tasavvuf Kültürü, 2, Büyükşehir Belediyesi Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı, Bursa, 2003
- Gürsoy, K., “Hürriyet Tek Başına Değer Olabilir mi?” Bilgi ve Değer, Bilgi ve Değer Sempozyum Bildirileri, Vadi Yayınları, Ankara, 2002
- Gürsoy, K., “Şahsiyet Eğitimi,” Türkiye I. Eğitim Felsefesi Kongresi Bildirileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Van, 1995
- Hanley, K.R., “Marcel: The Playwright Philosopher” Renaissance, 55.3, Spring 2003
- Heinemann, F.H., Existentialism and the Modern Predicament, Harper Torch books, The Cloisten Library, New York, 1958
- Hızır, N., Felsefe Yazıları, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1976
- Hübscher, A., Çağdaş Filozoflar, çev. İsmail Tunalı, Tur Yayınları, İstanbul, 1980
- Kearney, R., Twentieth-Century Continental Philosophy, Edit. G.H.R. Parkinson and S.G. Shanker, Routledge, London, 1994
- Keen, S., Gabriel Marcel, Edit. D.E. Nineham and E.H. Robertson, Carey Kingsgate Press, London, 1967

- Korlaelçi, M., “Gabriel Marcel’e göre Bağıllık ve Sadâkat”, Felsefe Dünyası, S. 6, Türk Felsefe Derneği Yayını, Ankara, 1992
- Korlaelçi, M., “Gabriel Marcel’e göre Teknik ve Günah”, Felsefe Arkivi, S. 27, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1990
- Korlaelçi, M., “Gabriel Marcel’in İman Anlayışı”, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s. 4, Kayseri 1987
- Langan, T., “Existentialism and Phenomenology in France”, Recent Philosophy: Hegel to the Present, Random House, New York, 1966
- Magill, F., Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasığı, çev. Vahap Mutal, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1992
- Marcel, G., Being and Having, Trans. K., Farrer, The University Press, Glasgow, 1949
- Marcel, G., Creative Fidelity, Trans. R. Rosthal, Fordham University Press, New York, 2002
- Marcel, G., The Existential Background of Human Dignity, Harvard University Press, Massachusetts, 1971
- Marcel, G., The Decline of Wisdom, Philosophical Library, New York, 1955
- Marcel, G., Homo Viator, Introduction to a Metaphysic of Hope, Trans. E. Craufurd, Gateway Editions Ltd., Chicago, 1978
- Marcel, G., Man Against Mass Society, Trans. G.S. Fraser, Henry Regnery Comp., Chicago, 1962

- Marcel, G., *Metaphysical Journal*, Trans. B. Wall, Henry Regner Comp., Chicago, 1952
- Marcel, G., *The Mystery of Being*, vol. I: Reflection and Mystery, Vol. II: Faith and Reality, Trans. G.S., Fraser, St. Augustine's Press, Indiana, 2001
- Marcel, G., *Problematic Man*, Trans. B. Thompson, Herder and Herder, New York, 1967
- Marcel, G., *Tragic Wisdom and Beyond*, Trans S. Jolin and P.McCormic, Northwestern University Press, Evanston, 1973
- Marcel, G., *The Philosophy of Existentialism*, Trans. Manya Harari, Citadel Press Books, New York, 1984
- Marcel, G., "The Lantern" and "The Torch of Peace", Two Plays by Gabriel Marcel, Edit. And Trans. K. R. Hanley, University Press, New York, 1988
- Marcel, G., "Ontolojik Muamma Üzerine", *Metafizik Nedir*, çev. Ahmet Aydoğan, Birey Yayınları, İstanbul, 1999
- Matthews, E., *Twentieth-Century French Philosophy*, Edit. C. Butler, R. Evans and J. Skorupski, Oxford University Press, New York, 1996
- Michaud, T.A., "Gabriel Marcel's Catholic Dramaturgy", *Renascence*, 55. 3, Spring 2003
- Muşta, M.C., *Gabriel Marcel'in Var oluşçuluğu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988
- Reed, T.I., "Aspects of Marcel's Essays", *Renascence*, 55.3, Spring, 2003

- Rosthal, R., "Translator's Introduction", Creative Fidelity Fordham University Press, New York, 2002
- Schaeffer, B., Sevgi mi, Bağımlılık mı?, çev. A. Aslı Atay, Mavi, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 1997
- Schaldenbrand, sister M.A., Phenomenologies of Freedom: An Essay on the Philosophics of Jean-Paul Sartre and Gabriel Marcel, Washington, 1960
- Slegers, R., "Concrete and Philosophical Approaches to Commitment and Waiting in Gabriel Marcel's Work", Renascence, 55.3, Spring 2003
- Stratton, L.P., "Marcel", A Companion to Continental Philosophy, Edit. S. Critchley and W.R. Schroeder, Blackwell Publishing, Australia, 2003
- Timuçin, A., Düşünce Tarihi: 3, Bulut Yayınları, İstanbul, 2001
- Uygur, N, Kültür Kuramı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996
- Verneaux, R., Egzistansiyalizm Üzerine Dersler, çev. Murtaza Korlaelçi, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri, 1994
- Westphal, M., "Preface", Creative Fidelity, Fortham University Press, New York, 2002